

**T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ANNELERİN TEKNOLOJİ VE SOSYAL MEDYA
KULLANIMININ ANNE ÇOCUK İLİŞKİSİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

Büşra TOHLU

**Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

ANKARA

2023

**T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ANNELERİN TEKNOLOJİ VE SOSYAL MEDYA
KULLANIMININ ANNE ÇOCUK İLİŞKİSİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

Büşra TOHLU

**Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Pınar BAYHAN**

ANKARA

2023

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Annelerin Teknoloji ve Sosyal Medya Kullanımının Anne Çocuk İlişkisi
Açısından İncelenmesi

Öğrenci: Büşra TOHLU

Danışman: Prof. Dr. Pınar BAYHAN

Bu tez çalışması 11.01.2023 tarihinde jürimiz tarafından “Çocuk Gelişimi ve
Eğitimi Programı” nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: *Prof. Dr. Müdriye YILDIZ BIÇAKÇI* (imza)
(Ankara Üniversitesi)

Tez Danışmanı: *Prof. Dr. Pınar BAYHAN* (imza)
(Hacettepe Üniversitesi)

Üye: *Prof. Dr. Fahriye Figen TURAN* (imza)
(Hacettepe Üniversitesi)

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin
ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri tarafından uygun bulunmuştur.

08 Şubat 2023

Prof. Dr. Müge Yemişçi ÖZKAN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

08/02/2023

Büşra TOHLU

1“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” Madde 6.

- (1) *Madde 6.1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.*
- (2) *Madde 6.2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç inkarı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.*
- (3) *Madde 7.1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.*
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.
** Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.*

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Tez Danışmanının Prof. Dr. Pınar BAYHAN danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Büşra TOHLU

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim süresince bilgisini, birikimini, şefkatini, emeğini benden esirgemeyen, ders dönemimde ve tez sürecimde üzerimde büyük emeği olan, süreç boyunca tüm sorularıma ve endişelerime yanıt veren; çalışma disiplinine, güler yüzüne hayran olduğum danışman hocam Sayın Prof. Dr. Pınar BAYHAN' a teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatımın en başından beri beni destekleyen, her zaman benim iyiliğimi düşünen, stres anlarımda nazımı çeken, beni hiçbir yolda yalnız bırakmayan, bana her zaman inanan anneme, babama, ağabeyime; sevgili yeğenlerim Aras'a, Ediz'e ve diğer tüm aile üyelerime teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimine başlayabilmem için beni sınav salonlarının önünde bekleyen, yürüdüğüm yolda hep destek veren, her zaman yanımda olan canım yol arkadaşlarım Asena ve Gülçin' e teşekkür ediyorum.

Zorlu tez sürecimde desteğini benden esirgemeyen, çocuklarımız için gece gündüz demeden beraberce çaba gösterdiğimiz iş arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Ve en sonunda sorumluluğumda olan tüm güzel çocuklarıma bana her yeni gün bir şey öğrettikleri, bu mesleği iyi ki seçtiğimi hatırlattıkları, kalbime dokundukları için teşekkür ediyorum.

ÖZET

Tohlu, B. Annelerin Teknoloji Ve Sosyal Medya Kullanımının Anne Çocuk İlişkisi Açısından İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2023. Anne ile çocuğun arasındaki ilişki çocuk gelişiminin temelini oluşturmaktadır ve bu ilişki birçok farklı değişkenden etkilenebilmektedir. Günümüzde teknoloji ve sosyal medyanın yaygınlığı giderek artmaktadır. Anne çocuk ilişkisi de teknoloji ve sosyal medyanın etkisinde kalabilmektedir. Bu çerçevede bu araştırma 5-6 yaş çocuğa sahip annelerinin teknoloji ve sosyal medya kullanımı ile anne-çocuk ilişkisini incelemeyi amaçlamıştır. Çalışma grubunu Ankara ili Mamak, Yenimahalle, Çankaya ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı devlet ve özel anaokuluna devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarının 401 annesi oluşturmaktadır. Araştırmacı tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu ve geçerlilik güvenilirlik çalışması yapılmış olan Ebeveyn-Çocuk İlişkisi ölçeği ile veri toplama işlemi sağlanmıştır. Veriler istatistiksel paket program aracılığı ile analiz edilmiş, ölçeğin yakınlık ve çatışma alt boyutlarından elde edilen puanların belirlenen bağımsız değişkenler kategorilerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla bağımsız gruplar t testi ve tek yönlü varyans analizi ANOVA analizi kullanılmıştır. Yakınlık ve çatışma alt boyuta ait puan dağılımlarının normal olmaması durumunda, kategori sayısı iki ise ilişkisiz örneklemeler Mann Whitney U testi, kategori sayısı ikiden fazla ise Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre annenin öğrenim düzeyi arttıkça çocuğu ile olan ilişkisinde daha az çatışma yaşadığı, annenin sahip olduğu çocuk sayısı arttıkça çocuğu ile daha çok çatışma yaşadığı, annenin ve çocuğun ekran süresi arttıkça anne-çocuk çatışmasının da arttığı, teknoloji ve sosyal medyanın anne-çocuk ilişkisine etkili olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anne-çocuk ilişkisi, yakınlık, çatışma, teknoloji, sosyal medya

ABSTRACT

Tohlu, B. Analyzing Mother's Use of Technology and Social Media in Terms of Mother Child Relationship. Hacettepe University Graduate School of Health Sciences Child Development and Education Program Master's Thesis, Ankara, 2023. The relationship between mother and child forms the basis of child development and this relationship can be affected by many different variables. Today, the prevalence of technology and social media is increasing. The mother-child relationship can also be influenced by technology and social media. In this context, this research aimed to examine the mother-child relationship with the use of technology and social media by mothers of 5-6 year old children. The study group consists of 401 mothers of 5-6-year-old children attending public and private kindergartens affiliated to the Ministry of National Education in the provinces of Ankara, Mamak, Yenimahalle and Çankaya. Data collection was provided with the Personal Information Form created by the researcher and the Parent-Child Relationship scale, the validity and reliability study of which was carried out. The data were analyzed by means of a statistical package program, and independent groups t-test and one-way analysis of variance ANOVA analysis were used to examine whether the scores obtained from the closeness and conflict sub-dimensions of the scale differ statistically according to the categories of independent variables. In case the score distributions of the closeness and conflict sub-dimensions were not normal, the unrelated samples Mann Whitney U test was used if the number of categories was two, and the Kruskal Wallis test was used if the number of categories was more than two. According to the research findings, as the mother's education level increases, she experiences less conflict in her relationship with her child, as the number of children the mother has, more conflicts with her child, as the mother and child's screen time increases, the mother-child conflict also increases, and technology and social media affect the mother-child relationship.

Keywords: mother and child relationship, closeness, conflict, tekhnology, social media

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	iii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iii
ETİK BEYAN	v
TEŞEKKÜR	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	ix
SİMGELER ve KISALTMALAR	xii
ŞEKİLLER	xiii
TABLO DİZİNİ	xiv
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Kapsamı	1
1.2. Araştırmanın amacı	5
1.2.1. Temel Problem	5
1.2.2. Alt Problemler	5
1.3. Araştırmanın Hipotezleri	5
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	6
2. GENEL BİLGİLER	7
2.1. Teknoloji Kavramı	7
2.2. Sosyal Medya Kavramı	7
2.3. Teknoloji ve Sosyal Medyanın İnsan Yaşamındaki Yeri	7
2.4. Anne-Çocuk İlişkisi	9
2.4.1. Aile Kavramı ve Çocuğun Hayatındaki Yeri	9
2.4.2. Anne-Çocuk İlişkisinin Önemi	12
2.4.3. Anne-Çocuk İlişkisini Etkileyen Etmenler	14
2.5. Anne-çocuk ilişkisini inceleyen teori ve kuramlar	16
2.5.1. Freud ve Ericson'un teorileri	16
2.5.2. Etolojik Teori	20
2.5.3. Davranışsal Genetik Teori	21
2.5.4. Sosyal Öğrenme Teorisi	21

2.5.5. Piaget'nin Bilişsel Teorisi	23
2.5.6. Vygotsky'nin Sosyo-Kültürel Teorisi	23
2.5.7. Ekolojik Sistemler Teorisi	24
2.6. Bağlanma Teorileri Ve Bağlanma Kuramı	25
2.6.1. Bağlanma Teorileri	25
2.6.2. Freud'un Görüşleri	26
2.6.3. Harry Harlow'un Görüşleri	26
2.6.4. Konrad Lorenz'in Görüşleri	27
2.6.5. John Bowlby'nin Görüşleri	27
2.6.6. Bağlanma Kuramı	28
2.6.6.1. Bağlanmanın Tanımı	28
2.6.6.2. Bağlanmanın Türleri	29
2.6.6.3. Bağlanmanın Evreleri	32
2.7. Çatışma Kavramı	33
2.7.1. Çatışma Kavramının Kuramsal Temelleri	34
2.7.2. Çatışma Nedenleri ve Türleri	36
2.7.3. Çatışma Çözme Davranışları	38
2.7.4. Aile İçi Çatışmalar	39
2.7.4.1. Anne-Baba-Çocuk Arasında Yaşanan Çatışmalar	39
2.8. Teknoloji ve Sosyal Medyanın Aile İçi İlişki ve Çatışma Üzerindeki Etkisi	42
2.9. İlgili Araştırmalar	45
3. GEREÇ VE YÖNTEM	47
3.1. Araştırma Modeli	47
3.2. Evren Örneklem	47
3.2.1. Araştırma Evreni	47
3.2.2. Araştırma Örnekleme	48
3.2.3. Örneklem Seçilirken Göz Önünde Bulundurulan Kriterler	48
3.2.4. Çalışmaya Katılan Annelerin Demografik Bilgileri	49
3.3. Veri Toplama Süreci	50
3.4. Veri Toplama Araçları	51
3.5. Verilerin Analizi	54

4. BULGULAR	55
4.1. Anneye Ait Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Elde Edilen Bulgular	55
4.2. Annenin Teknoloji ve Sosyal Medyayı Kullanım Durumuna Göre Elde Edilen Bulgular	64
4.3. Çocuğa ve Anneye Ait Değişkenlere Göre Elde Edilen Bulgular	72
5. TARTIŞMA	85
5.1. Araştırmaya Katılan Annelerin Ebeveyn Çocuk İlişkisinin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Değerlendirilmesi	85
5.2. Araştırmaya Katılan Annelerin Ebeveyn Çocuk İlişkisinin Teknoloji ve Sosyal Medyayı Kullanım Durumuna Göre Değerlendirilmesi	91
5.3. Araştırmaya Katılan Annelerin Ebeveyn Çocuk İlişkisinin Çocuk ile ilgili Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi	96
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	105
7. KAYNAKLAR	113
8. EKLER	123
EK-1: Etik Kurul İzni(Hacettepe Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurullu	
EK-2: Ankara Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni	
EK-3: Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği Kullanım İzni	
EK-4: Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği	
EK-5: Kişisel Bilgi Formu	
EK-6: Dijital Makbuz	
EK-7: Turnitin Ekran Görüntüsü	
9. ÖZGEÇMİŞ	133

SİMGELER ve KISALTMALAR

ASAGEM	Acıbadem Üniversitesi Sürekli Eğitim ve Gelişim Merkezi
EÇİT	Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Toplamı
CPRS	Child Parent Relationship Scale, Pianta(1992)
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
RTÜK	Radyo Televizyon Üst Kurulu
TDK	Türk Dil Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
PEÇİT	Ebeveyn Çocuk İlişkisi Toplam Değeri

ŞEKİLLER

Şekil	Sayfa
2.1. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi (Burger,2006)' dan alınmıştır.	36

TABLO DİZİNİ

Tablo	Sayfa
2.1. Freud'un psikoseksüel gelişim basamakları	18
2.2. Freud ve Ericson' un kişilik gelişim dönemlerinin karşılaştırması	19
3.1. Araştırmaya katılan annelere ait demografik bilgiler	49
3.2. Araştırmaya katılan annelerin çocuklarına ait demografik bilgiler	50
4.1. Ebeveyn çocuk ilişkisi ölçeğinin çatışma ve yakınlık alt boyutlarında annenin yaşı, öğrenim düzeyi, çocuk sayısı değişkeni için betimleyici analizler	55
4.2. Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının anne yaşı değişkenine göre ANOVA testi ile karşılaştırılması	57
4.4. Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının çocuk sayısı değişkenine göre ANOVA ve Kruskall Wallis Testine göre karşılaştırılması	59
4.5. Ebeveyn çocuk ilişkisi ölçeğinin çatışma ve yakınlık alt boyutlarında annenin medeni durumu, sosyoekonomik düzey/aylık geliri, çalışma durumu değişkeni için betimleyici analizler	60
4.6. Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının anne medeni durum değişkenine göre T testi ile karşılaştırılması	61
4.7. Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının sosyoekonomik düzey/aylık gelir değişkenine göre ANOVA testi ile karşılaştırılması.	62
4.8. Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının annenin çalışma durumu değişkenine göre T testi ile karşılaştırılması	63
4.10. Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının internete bağlanabilen cihaz türü (tablet, laptop, masa üstü) sayısına değişkenine göre ANOVA testi ile karşılaştırılması	66
4.11. Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının evde internet olma durumu değişkenine göre T testi ve Mann Whitney U testi ile karşılaştırılması	66

- 4.12.** Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının annenin sosyal ağ hesabı olma durumu değişkenine göre T testi ve Mann Whitney U testi ile karşılaştırılması 67
- 4.13.** Ebeveyn çocuk ilişkisi ölçeğinin çatışma ve yakınlık alt boyutlarında annenin bilgisayar veya tablette, televizyonda, sosyal ağlarda geçirdiği günlük süre değişkeni için betimleyici analizler 68
- 4.14.** Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının annenin bilgisayar veya tablette geçirdiği günlük süreye göre ANOVA testi ile karşılaştırılması 69
- 4.15.** Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının annenin televizyonda geçirdiği günlük süreye göre ANOVA testi ile karşılaştırılması 70
- 4.16.** Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının annenin sosyal ağlarda geçirdiği günlük süreye göre ANOVA testi ile karşılaştırılması 71
- 4.17.** Ebeveyn çocuk ilişkisi ölçeğinin çatışma ve yakınlık alt boyutlarında çocuğun cinsiyeti ve yaşı değişkeni için betimleyici analizler 72
- 4.18.** Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının çocuk cinsiyetine göre T testi ile karşılaştırılması 73
- 4.19.** Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının çocuk yaşına göre T testi ile karşılaştırılması 74
- 4.20.** Ebeveyn çocuk ilişkisi ölçeğinin çatışma ve yakınlık alt boyutlarında annenin çocuğu ile geçirdiği günlük süre, çocuğunun izlediği çizgi filmi ve oynadığı oyunu kontrol etme durumu değişkenleri için betimleyici analizler 75
- 4.21.** Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının annenin çocukla geçirdiği günlük süreye göre ANOVA testi ile karşılaştırılması 76
- 4.22.** Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının annenin çocuğun izlediği çizgi film veya oynadığı oyunu kontrol etme durumu değişkenine göre T testi ve Mann Whitney U testi ile karşılaştırılması 77

- 4.23.** Çocuğun televizyonda geçirdiği günlük süre, bilgisayar/telefon/tablette geçirdiği günlük süre, tablet/telefon/televizyon kullanmayı tercih ettiği zaman değişkenleri için betimleyici analizler. 79
- 4.24.** Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının çocuğun televizyonda geçirdiği günlük süreye göre ANOVA testi ile karşılaştırılması 81
- 4.25.** Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının çocuğun bilgisayar, telefon veya tablette geçirdiği günlük süreye göre ANOVA ve Kruskal Wallis testi ile karşılaştırılması 82
- 4.26.** Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının çocuğun ne zaman tablet/telefon/televizyon kullanmayı tercih etmesi durumuna göre ANOVA testi ile karşılaştırılması 83

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın kapsamı, amacı, temel ve alt problemleri, varsayımları ve sınırlılıkları hakkında bilgilere yer verilmiştir.

1.1. Araştırmanın Kapsamı

Teknoloji; bilimsel bilgilerin, pratik uygulamaların yapılmasını sağlayan sistemli uygulamalardır. Bir başka deyişle sanayi sürecinde geliştirme, araştırma, üretim hizmetlerinin verimli olarak gerçekleştirilebilmesi için kullanılan bilgi ve becerilerin tamamıdır (1, 2). Sürekli olarak ilerleyen teknoloji, toplum içerisinde çok hızlı bir şekilde değişim ve dönüşüm yaşatmaktadır. Teknolojinin farklı alanlarda geliştiği özellikle iletişim alanında da hızlı bir ilerleme kaydettiği, bu gelişmelerin toplumların yaşantısında gün be gün daha da etkili hale geldiği; cep telefonu, bilgisayar, tablet, televizyon, internet gibi teknolojik gelişmelerin günlük hayatta bireyler için büyük bir yer edindiği ifade edilmiştir (3, 4). Tüm dünyada ve Türkiye’de öncelikle iletişim ve bilgi teknolojileri günden güne yaygınlık kazanmakta ve teknolojik araç kullanımı özellikle de çocukların ve gençlerin yaşamında büyük yer edinmiştir (5). Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 2019 yılında cep telefonu veya akıllı telefon bulunduran aile üyeleri oranı %98,7’dir. Teknolojik aletlerin bu denli hızlı gelişimi ve kullanımıyla birlikte de internet; alışveriş, eğlence, günlük ihtiyaçların karşılanması gibi her alanda kullanılmaya başlamıştır. Yine Türkiye İstatistik Kurumu 2019 verisine göre 16-24 yaş arası internet kullanım oranı %90,8, 25-34 yaşta %91,7, 35-44 yaşta %85,9; internet erişimine sahip aile üyeleri oranı ise %88,3’tür (6).

Sosyal medya ise ilerleyen internet kullanımıyla hayatımıza girmiştir ve kişilerin arkadaş listesi oluşturmasını sağlayan, karşılıklı etkileşimi destekleyen, bireylerin paylaşımını arttıran web tabanlı ortamlar olarak tanımlanmaktadır (7). Sosyal medyanın tanımı birçok farklı şekilde yapılabilmektedir. Ancak genel olarak bloglar, forumlar, online chat, sosyal ağlar, mikrobloglar, video paylaşım siteleri, podcast dinlemeleri gibi çeşitli şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle de sosyal medya, kullanıcılar tarafından geniş avantaj sağladığı için büyük bir ilgi görmüştür (8, 9).

Teknolojik aletler ve sosyal medya çocuğun yaşantısına doğduğu anda hatta doğmadan önce bile girmektedir. Anneler sosyal medya hesaplarına anne karnındaki fetüsün resmini bile koymaktadırlar. Çocuk ister istemez dijital dünyanın içine doğmakta ve gelişimi de bu dünyadan etkilenmektedir. Çocuğun gelişimi ise; insan davranışının biyolojik ve bazı çevresel etkenlere bağlı olarak değişimi olarak tanımlanmakta, çocuğun ve insanın gelişimi süreklilik ilerleme kaydetmektedir. Bu nedenle gelişim, anne karnında başlayan ve yaşam boyu devam eden bir süreç olarak tanımlanabilmektedir. Genellikle artarak ilerleyen ve birikimsel bir yapıya sahiptir. Her gelişim döneminin belirli gereksinimlerinin olduğu; bilişsel, fiziksel sosyal ve duygusal yönleriyle gelişimin bir bütün olduğu ve bu gelişim alanlarının birbiri ile ilişki içinde olduğu görüşü bulunmaktadır (10, 11). Gelişimin en hızlı olduğu 0-6 yaş birçok uzmana göre psikososyal gelişim, bilişsel ve dil gelişimi açısından kritik dönemlerdir ve çocuğun gelişimi bazı etmenlerden etkilenmektedir. Bunlar çocuğun doğuştan getirdiği genetik özellikler ve çevre olarak ikiye ayrılmaktadır. Gelişimi etkileyen çevresel etmenlerden en önemlisi ailedir (11, 12).

Erken çocukluk döneminde ailenin çocuk gelişimi ve eğitimine katkısı çok önemlidir. Çocuğun gelişimi açısından yaşamın ilk yılları çok kritiktir. Bu kritik yıllarda aile veya çocuğun bakımını üstlenen kişilerin görevi temel eğitimci olmaktır. Aile çocuğunu desteklemek için gerekli ilgiyi, desteği ve özeni göstermek durumundadır (13). Gelişimi desteklerken önemli olan faktörlerden biri sosyoekonomik düzeydir. Sosyoekonomik düzey; kişinin ya da grubun sosyoekonomik ölçekteki konumudur. Gelir, eğitim düzeyi ve şekli, meslek türü ve prestiji, yaşanılan yer gibi sosyal ve ekonomik etkenlerin birleşimi ya da bunların etkileşimi tarafından belirlenen bir kavramdır (14). Üst sosyoekonomik düzeye sahip aileler, bakım verdikleri çocuklarına beslenme, ailesel destek, sosyalleşme, barınma gibi ihtiyaçlarını karşılayıp bir yandan da çocukları için iyi bir ortam sağlamaya çaba sarf edebilirken, alt sosyoekonomik düzeye sahip ailelerin çocukları temel ihtiyaçları, deneyimler ve bazı kaynaklardan yoksun kalabilmektedir. Bu nedenle de bahsi geçen çocuklar gelişimsel problemler açısından risk taşımaktadırlar (15).

Erikson (1984); yeni doğan bebeklerin ve çocukların ebeveynleri ile olan etkileşimlerinin kalitesinin, çocukların aldığı bakım, güven ve bağımsızlık

duygularıyla ilgili olduğunu, 1968 yılındaki yayınında ise anne ile bebek arasında kurulan ilişkinin temel güvene karşı güvensizlik dönemine etki ettiğini, bu dönem sonunda bebeğin çevresine karşı güven ya da güvensizlik duymasında kritik bir etkiye sahip olduğunu savunmuştur (akt, (16). Yapılan araştırmalar, ailenin veya bakım verenin çocukla ve bebekle kurduğu destekleyici ilişki sonucunda çocukların tüm gelişim alanlarında uzun süreli ve gözle görülür bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir (17, 18).

Doğumun ardından çocuğun hızlı gelişim gösterdiği yaşamın ilk yıllarında annenin çocuğa sunduğu çevre ve fiziksel, bilişsel vb. uyarıların çocuğun gelişimde büyük rolü vardır (19). Anne ve çocuğun kurduğu ilişkinin olumlu ve kaliteli olması, çocuğun sosyal duygusal gelişimine olumlu yönde katkı sağlamaktadır. Bağlanma teorisi ile birlikte bu varsayım desteklenmektedir (20). Bowlby Bağlanma ve Kaybetme serisinin ilk cildinde bağlanma davranışını; bir başka bireyde yakınlık arama ve bu yakınlığı devam ettirme olarak tanımlanmıştır (21). Flannagan ve Hadee (1994), çocukları ile olumlu yönde duygusal ilişki kurabilen annelerin çocuklarının diğer çocuklara göre daha uyumlu yönde kişilik geliştirdiğini vurgulamıştır (22).

Çatışma kavramı olumsuz ilişkiler sonucunda ortaya çıkabilecek bir kavramdır. Yavuzer (2003), çatışmayı, bireylerin değerlerinin uyuşmadığı, karşılıklı bir şekilde birbirlerinin istek ve ihtiyaçlarına müdahale etmeleri sonucunda ortaya çıkan uyuşmazlık, kavga, zıtlıkların tümü olarak tanımlamıştır (23). Ericson (1968)'a göre çatışma, Psikososyal Gelişim Kuramı'nın temelinde bulunur ve Ericson (1968) kişilik gelişiminde çatışmanın önemini vurgulamaktadır. Freud (1856-1939) ise kuramında içsel çatışmalara vurgu yapmıştır. Kişinin uygun olmayan ortamlarda ortaya çıkman fiziksel istek ve enerjisinin çatışmaya neden olabileceğini söylemiştir. Piaget (1932) ise bilişsel gelişim kuramında bilgiyi öğrenme sürecinde ortaya çıkan denge-dengesizlik-denge şeklinde ortaya çıkan sürece vurgu yapmıştır. Piaget'e göre (1932); çatışma sonucunda bir dengesizlik durumu oluşur ancak bu süreç bireyin yeni bakış açısı kazanmasını ve yeni bilişsel yapılar oluşturmasını sağlar (akt, (24).

Bilgisayar teknolojilerindeki hızlı gelişmelerin toplumun en küçük yapı taşı olan aile kurumunu etkilediği, hane içerisinde yüz yüze kurulan ilişkilerin aile bireyleri

zamanlarının çoğunu iletişim araçları ile geçirmesi nedeniyle olumsuz etkilendiği düşünülmektedir (25). Aile yapısında meydana gelen sosyal ve kültürel değişimler ise ailede yetişen çocukların gelişimini de etkilemiş, çocukların sağlıklı bir ortamda yetişmemelerine neden olmuştur (26). Demir (2016)'in yaptığı çalışmada bireylerin sosyal medya kullanım sıklığı ve sosyal medyayı günlük kullanım süreleri ile aile içi iletişim puanları arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Aynı çalışmada Demir (2016) O'Toole'un (2000) yapmış olduğu çalışmadan bahsetmiş, bir haftada beş saatten fazla internet kullanan bireylerin %25' inin aileleri ve arkadaşları ile geçirdikleri zamanı internetin azalttığını ifade ettikleri; bu kişilerin %10'unun ise internet kullanımı nedeniyle ev dışında yapılan farklı aktivitelere daha az katıldıklarını ifade ettikleri bilgisini paylaşmıştır (27).

Çocuğun uzun bir zaman dilimi paylaştığı annenin, sosyal medya ve teknolojiyi sorumlulukları ile başa çıkma, destek alabilme ve mevcut sorumluluklarını yerine getirmede bir yol olarak gördüğü ifade edilmektedir (8). Asplund ve diğerleri (2015) anne ve babaların teknoloji ve sosyal medyayı kullanım oranları ile çocuklarının bu araçları kullanım oranları arasında bir bağın bulunduğunu belirtmişlerdir (28). Bu sonuçtan yola çıkarak Özyürek (2018)'in yaptığı çalışmaya göre, okul öncesi dönem çocuklarının iki yaş ve öncesinde bulunan çocuklarının %20,9'unun, 3 yaşındaki çocukların %40,7'sinin, 4 yaş ve sonrasındaki çocukların %38,4'ünün bilgisayar teknolojileriyle tanıştığı ortaya konmuştur (29). Erken dönemde tanışılan teknolojik aletlerin fazla kullanılması, çocukların kişiler ile kurduğu ilişkilerini, bu ilişkilerini sürdürmelerini ve psikososyal gelişimlerini olumsuz etkileyebildiği, çocukların ailesi ve yaşlılarıyla geçirdikleri zamanın azalmasına neden olan teknolojik alet kullanımı, çocuğun sosyalleşmesine de engel olabilmektedir (30).

Teknolojinin günlük hayatta kullanılan birçok aracın parçası haline geldiği ve hayatımızda vazgeçilmez olduğu ortadadır. Teknolojik aletlerin ve sosyal medyanın bulunduğu dünyanın içine doğan çocukların bu gelişmelere maruz kalmaları kaçınılmazdır. Bu nedenle bu çalışmada annenin teknoloji ve sosyal medyayı kullanma sıklığı, süresi, amacına; çocuğun yaş, cinsiyet durumu ve teknolojiyi kullanma sıklığı, süresi ve amacına göre anne-çocuk ilişkisi puanı arasındaki ilişki incelenmiştir.

1.2. Araştırmanın amacı

Günlük hayatımızın içerisinde hatırı sayılır bir şekilde yer kaplayan sosyal medya araçları ve teknolojik aletler anne ve çocukların da hayatının içerisinde yer almaktadır. Bu nedenle bu araştırmanın amacı, annelerin sosyal medya ve internet kullanımının çocukları ile arasındaki ilişki puanına etkisini incelemektir.

1.2.1. Temel Problem

Annelerin teknoloji ve sosyal medya kullanımı ile anne-çocuk ilişki puanı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.2.2. Alt Problemler

- 1- 5-6 yaş grubu çocukların annelerinin yaş, öğrenim düzeyi, sahip olduğu çocuk sayısı ile anne çocuk ilişki puanı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 2- 5-6 yaş grubu çocukların annelerinin medeni durum, sosyoekonomik düzey, çalışma durumu ile anne çocuk ilişki puanı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 3- 5-6 yaş grubu çocukların annelerinin teknoloji ve sosyal medyayı kullanım süresi ile anne çocuk ilişki puanı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 4- 5-6 yaş grubu çocuğa sahip annelerin çocuklarının yaş ve cinsiyeti ile anne çocuk ilişki puanı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 5- 5-6 yaş grubu çocuğa sahip annelerin çocuklarının teknoloji ve sosyal medyayı kullanım süresi, amacı ile anne çocuk ilişki puanı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 6- 5-6 yaş grubu çocuğa sahip annelerin çocuklarının kullandığı teknoloji ve sosyal medyayı kontrol etme durumu ile anne çocuk ilişki puanı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.3. Araştırmanın Hipotezleri

- 1- 5-6 yaş grubu çocukların annelerinin yaş, öğrenim düzeyi, sahip olduğu çocuk sayısı ile anne çocuk ilişki puanı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

- 2- 5-6 yaş grubu çocukların annelerinin medeni durum, sosyoekonomik düzey, çalışma durumu ile anne çocuk ilişki puanı arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- 3- 5-6 yaş grubu çocukların annelerinin teknoloji ve sosyal medyayı kullanım süresi ile anne çocuk ilişki puanı arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- 4- 5-6 yaş grubu çocuğa sahip annelerin çocuklarının yaş ve cinsiyeti ile anne çocuk ilişki puanı arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- 5- 5-6 yaş grubu çocuğa sahip annelerin çocuklarının teknoloji ve sosyal medyayı kullanım süresi, amacı ile anne çocuk ilişki puanı arasında anlamlı bir ilişki vardır.
- 6- 5-6 yaş grubu çocuğa sahip annelerin çocuklarının kullandığı teknoloji ve sosyal medyayı kontrol etme durumu ile anne çocuk ilişki puanı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmada evrenin tamamına ulaşılması mümkün olmadığı için Ankara ilinde Merkez olan Mamak, Yenimahalle, Çankaya İlçeleri ile sınırlandırılmış, bu ilçelerde bulunan devlet ve özel anaokulları aracılığı ile ulaşılan annelerle sınırlıdır. Araştırmaya katılan her anne tek bir çocuğu için katılım sağlamıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Teknoloji Kavramı

Türk dil kurumuna göre teknoloji, insanın çevresini değiştirmek, denetlemek için geliştirdiği araç gereçler ve bu araç gereçlere ilişkin bilgilerin tümüdür. Bir başka tanıma göre teknoloji, bilimsel bilgi ile makine ve cihazları üretme bilgisidir. Bunge (1985) ise teknolojinin insan elinden çıkma yapay nesnelere ürettiğini ifade etmiştir (akt, (31). Genel olarak, insanlık tarihinin en başından beri hayatımızda var olan teknoloji, insan merkezli, yaşamın tüm alanlarında kullanılan, gelecekte de insan yaşamını içerisinde var olacak bir kavramdır (32).

Teknoloji, pek çok alanda gelişim ve değişim göstermektedir. İletişim alanında yaşanan değişim ve gelişmelerin yoğun olduğu özellikle ifade edilmektedir (4). Günümüzde radyo televizyon gibi araçların yerini masaüstü bilgisayar, laptop, internet, tablet ve akıllı telefonlar almıştır. Bu sayede çok hızlı, kolay ve kapsamlı iletişim kurulabilmektedir (33).

2.2. Sosyal Medya Kavramı

Sosyal medya, insanların birbiri ile iletişime geçtiği, karşılıklı ve eş zamanlı olarak bilgilerin paylaşıldığı, mekânın ve zamanın sınırlamasından bağımsız, internet üzerinden hizmet veren bir medya koludur (34).

Bir başka tanıma göre sosyal medya, insanlara sosyal bir ortamda kendilerini tanıtmaya, başka kullanıcılar ile iletişim kurma ve kurulan iletişimi devam ettirme, kullanıcıların oluşturduğu içeriği paylaşma, kendine ait profil sayfası oluşturma, yeni insanlarla arkadaş olma imkanı sunan çevrimiçi bir platformdur (7).

2.3. Teknoloji ve Sosyal Medyanın İnsan Yaşamındaki Yeri

Gelişen teknoloji mevcut durumda insanların günlük yaşamının bir parçası haline gelmiştir. Ülkemizde de dünyada olduğu gibi bilgi ve iletişim teknolojilerinin, internet kullanımının özellikle çocuklar ve gençler olacak şekilde insan yaşamında önemli bir yere sahip olduğu düşünülmektedir. İnternet, sağladığı birçok olanak ile

insan yaşamını kolaylaştırmaktadır (5, 27). Hızlı iletilen bilgi ve haberin varlığı, oyun oynanabilmesi, elektronik posta gönderilebilmesi, sosyal paylaşım ağlarının kullanılabilmesi gibi hizmetlerin varlığı internet teknolojisini vazgeçilmez duruma getirmiştir. Mevcut durumda internet kişiler arasındaki yaş sınırlamasını kaldırmaktadır. Her ülkeden, kesimden ve yaştan katılımcılar sanal dünyanın bir üyesi olabilmektedir (35).

TÜİK' in Hane halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2022 raporuna göre; 2022 yılında hanelerin %94,1' inin internete erişim imkanına evde sahip olduğu, ülke genelinde 16-74 yaş arasındaki bireylerin internet kullanım oranının %85 olduğu, bireylerin %82,7'sinin interneti düzenli kullandığı bilgisi edinilmiştir (36). Yine TÜİK' in Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2021 raporuna göre; internet kullanan 6-15 yaş grubundaki çocukların oranının 2013 yılında %50,8 iken 2021 yılında %82,7 olduğu, düzenli bir şekilde internet kullanan çocukların %31,3'ünün sosyal medyada üyeliğinin bulunduğu ve kullandığı, çocukların gün içerisinde yaklaşık 3 saatlerini sosyal medyada vakit geçirerek harcadıkları, 6-15 yaş çocuklarının %64,4'ünün telefon kullandığı bilgileri edinilmiştir (37). We are Social' in 2022 Ocak ayı verilerine bakıldığında ise, küresel anlamda interneti benimseme oranı %65.5 iken ülkemizde bu oran %82 olmuştur (38).

Genellikle yaşantıyı kolaylaştırmak amacıyla geliştirilen teknolojinin algılanışı farklılık göstermektedir. Bu durum teknolojinin etkilerinin de farklı olabileceğine işaret edebilir. Teknolojiye karşı olumlu ya da olumsuz bakış açısı bulunan kişiler yaşanan aynı gelişmelere farklı tepkiler vermektedir. Bireylerin teknolojiye yükledikleri anlam ve teknolojinin birey için ne ifade ettiği birlikte yaşadığı diğer bireyleri de etkileyebilmektedir (39). Artan ve yenilenen her teknolojik gelişme çoğulculuk, demokratiklik ve seçme şansını arttıracığına dair olumlu düşünceler taşımaktadır. Ancak bu teknolojilerin bireyin izole olmasına etki ettiği fikrini de doğrulamaktadır (40).

Günümüzde sosyal medya, geleneksel kitle iletişim araçlarının yerini almaktadır. Sosyal medya ile insanlar birbiri ile kolaylıkla iletişime geçebilmektedir. Sosyal medya zamanla internette yer alan iletişim araçlarının temelinde yer almakta

ve toplumsal iletişimimize farklı bakış açıları kazandırmaktadır (27). Yapılan çalışmalara göre günümüz kadınları erkeklere oranla gündelik hayatta bu alanı daha aktif kullanmaktadır. Parmaksız (2012)'a göre özellikle dijital ortamlarda 1990'lı yıllardan sonra kadınlar erkeklere göre daha çok sosyalleşmektedir (8, 41).

Teknoloji ve sosyal medyanın pek çok yararı bulunurken, sosyal medya uygulamalarının imkanları ile insanları etki altında bıraktığı ve insanların hayatında önemli bir parça haline gelerek devamlı olarak sosyal medyada aktif olma düşüncesi ortaya çıkardığı düşünülmektedir. Bu durum sosyal medyanın olumlu yanlarının yanında olumsuz yanlarının da olduğunu göstermektedir. Bunun sonucunda da sosyal medyada geçirilen zamanın farklı etkinliklere katılımı azalttığı ve bu nedenle insanların yüz yüze iletişim kabiliyetlerinin köreldiği fikri düşünülmektedir (7). Yapılan araştırmalara göre sosyal ağlarda vakit geçirme durumuna göre Türkiye, dünyada 5. Sırada yer almakta ve bu sıra Avrupa ortalamasının üzerindedir (27). We are social (2022) raporuna göre Türkiye'de sosyal medya kullananların toplam nüfusa oranı %80'dir. Aynı zamanda bir kişinin günde ortalama 2 saat 27 dakika sosyal medyada zaman geçirdiği verisi paylaşılmıştır (38). Yoğun kullanım ile internet ve sosyal medyanın insan yaşamına olumsuz etkileri de artmaya başlamıştır. Sanal ortamda kişilere zarar verme, kişileri dolandırma, sanal şiddet uygulama veya maruz kalma, yanlış bilgi aktarımı ile karşılaşma, etik olmayan kullanım, uygun olmayan içeriğe erişim, sanal doyum sağlama, internet bağımlılığı geliştirme gibi davranışlar olumsuz etkilere örnek olarak sayılabilir (42).

2.4. Anne-Çocuk İlişkisi

2.4.1. Aile Kavramı ve Çocuğun Hayatındaki Yeri

Kavram olarak ailenin birçok farklı tanımları vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Aile; kan yolu, evlenme yolu veya evlât edinme ile birbirine bağlanmış; aynı hane içerisinde yaşayan, ortak geliri paylaşan, sürekli ilişki içerisinde olan, anne-baba, eş, kız-oğul, kız kardeş-erkek kardeş gibi sosyal ilişkilere sahip bireylerin ortaya çıkardığı bir topluluktur (43). Türk toplumunda aile, evlilik ile başlayan, akrabalık gibi

bazı çevresel bağlar ile birbirine bağlanan, bu bağ içerisinde birbirini etkileyen, bireylerin bütün sosyal, psikolojik, maddi vb. ihtiyaçlarını karşılayan, toplumun temel birimidir. Tüm bu tanımlar göz önüne alındığında aile; genellikle aynı çatı altında yaşayan gelirlerini paylaşan kan bağı ve evlilikle birbirlerine bağlı, rollerle birbirini etkileyenlerin oluşturduğu yasal, toplumsal ve ekonomik bir kurumdur (44).

Çocuğun gelişimi ise bazı etmenlerden etkilenmektedir. Bunlar çocuğun doğuştan getirdiği genetik özellikler ve çevre olarak ikiye ayrılmaktadır. Gelişimi etkileyen çevresel etmenlerden en önemlisi ailedir. Her geçen gün erken çocukluk döneminde ailenin çocuk gelişimi ve eğitimine sağladığı katkıya vurgu yapılmaktadır. Yaşamın ilk yılları çocuğun gelişimi açısından oldukça kritik dönemlerdir (11).

Ailenin çocuğunun hayatındaki en önemli görevi doğumdan itibaren eğitim ve gelişimini desteklemektir bu nedenle aile, çocuğun gelişiminde birinci derecede önem taşımaktadır. Çocuk ilk sosyal deneyimlerini ailede yaşamaktadır. Çocukluk döneminde ailenin bakım ve desteğine ihtiyaç duyan çocuklar, zamanlarının büyük bir kısmını aile ile geçirmektedir. Bu yüzden aile ortamının çocuğun davranışlarının kazanılmasında etkili olan en doğal ve tek yer olduğu ifade edilmektedir (45, 46).

Özellikle okul öncesi dönemde annenin çocuğun ruhsal gelişimindeki rolü yadsınamayacak kadar fazladır. Öngider (2013)' in aktarımına göre annenin okul öncesindeki çocuklarının genellikle rutin bakımları ile ilgilendiği, babaların ise oyun veya spor aktivitelerinde destek olduğu, babanın yaptığı bu aktivitelerin baba-çocuk arasında güvenli bağ kurduğu ifade edilmiş, ilgili babaların çocuklarının okul öncesinde daha az davranış problemi sergilediği izlenmiştir (47).

Hunter (1984), çocukların gözlem yaparak öğrenebildiğine vurgu yapmaktadır. Çocuklar genellikle anne ve babalarının ya da kendisine bakım veren kişinin davranışlarını taklit etmekte bunun sonucunda da bu kişiler ile özdeşleşmektedir (akt, (35). Çocuk kişilik ve benlik saygısının oluşumunda anne ve babasını örnek almaktadır. Kendine güvenen anne ve baba bu durumu çocuğuna yansıtabilecek ve ailede sevgi, saygı, hoşgörü temeline dayanan bir ilişki ile çocuğun diğer insanlarla olan etkileşiminde etkili olabilecektir (23).

Çocukların öğrenme yaşantılarının ve alışkanlıklarının temeli aile içerisinde atılmaktadır. Anne ve babalar çocuklarını direk olarak eğitmek dışında dışarıdan öğrenilenleri onaylayarak, reddederek, yönlendirerek de dolaylı olarak eğitmektedirler. Ailenin çocuğa karşı sorumluluğu temel ihtiyaçları olan temizlik, beslenme, giyinme ile sınırlı kalmamaktadır (29). Çocuğun okul öncesi dönemde kazanmış olduğu davranışların büyük bir kısmı yetişkinlikteki kişiliğini, tavrını, alışkanlıklarını, inanç ve değer yargılarını şekillendirmektedir (11).

Anne-baba-çocuk etkileşimi sonucunda çocuğun kişiliği gelişir. Yeterli sevgi, güven ve saygı içeren bir ailede yetişen çocuklar gelişimleri için gerekli olan deneyimleri edinirler ve sağlam bir kişilik gelişiminin temelini oluştururlar (48). Çocuk yaşamını sağlıklı bir biçimde sürdürebilmesi ve dış dünya ile iletişim kurabilmesi için aileye ihtiyaç duymaktadır ve dış dünya ile kuracağı iletişim için kazandığı nitelikleri ve ihtiyaç duyduğu deneyimleri aile içinde kazanmaktadır. Aynı zamanda daha sonra ihtiyaç duyacağı sorunları çözme ve insan ilişkileri kurma becerisinin temelleri de ailede atılmaktadır (49, 50). Anne-baba ve çocuğun kurduğu ilişki çocuğun dünyaya nasıl bakacağını belirler, çocuk dünyanın güvenli ve yaşamaya değer veya korkulacak, güvensiz bir yer olup olmadığını bu ilişki ile deneyimler (51). Anne-baba ve çocuk arasındaki ilişkinin anahtarı kurulan iletişimdir. Bu iletişimin ilki doğumdan itibaren başlayan fiziki beraberlik ve ona bağlı olarak duygusal doyuma sağlanmaktadır (23). İletişimin sağlıklı olabilmesi için anne-baba-çocuk arasında sevginin olması önemlidir (52). Aile üyeleri ile sağlıklı bir iletişim içerisinde olan çocuk, daha kolay bir biçimde sosyal ilişkilerini yürütebilmekte ve aile üyeleri sağlıklı iletişime sahipse çocuk olumlu beceriler kazanırken aile içi iletişimde bozukluklar olduğunda çocuk aile ve çevresinde çatışmaya girebilmektedir (49).

Anne-babanın çocuğunu kabul eden bir tutumda olması, çocuğun koşulsuz sevgi görmesi, bağımsızlığı için desteklenmesi, çocuğun birey olduğuna saygı gösterilmesi, duygu ve düşüncelerini ortaya koymasına fırsat verilmesi anlamına gelir. Genel olarak çocuğuna koşulsuz sevgi gösteren, saygı gösteren, bağımsızlığını destekleyen ve fırsat veren anne-babanın olduğu ailelerde yetişen çocuklar kişisel ve duygusal ilişkilerinde kabul davranışı geliştirirler. Bu çocuklar iş birliğine yatkın, duygusal yönden kararlı, neşeli, arkadaşlarını seven ve düşünen kişilik özellikleri

gösterirler. Olumlu tutum ve davranışlar çocukların benlik saygısının gelişmesine katkı sağlar. Benlik saygısı anne-babaların çocuklarına karşı olan olumlu ve olumsuz tutumuna, uzun süreli etkileşime bağlıdır (53). Pianta (1997) yetişkinler ile çocukların kurduğu ilişkinin olumsuz olmasının %10-15 oranında çocuğun davranış problemleri göstermesi ile bağlantılı olduğunu belirtmiş, sonuç olarak bu gibi araştırmalar anne-babaların gelişim özellikleri ve çocukla kurulan iletişimde ne derece bilinçli olunması gerektiğinin önemini göstermektedir (54).

2.4.2. Anne-Çocuk İlişkisinin Önemi

Doğum öncesi dönemde annesine göbek kordonu ile bağlı olan bebek doğumdan sonra da annesiyle beraberdir ve doğumun ardından bebeğin ile ilk etkileşim kurduğu ve en yakın olduğu kişi annedir. Doğumun ardından ilk haftalarda bebek ve anne birbirlerini kendi vücutlarının uzantısı olarak algılar. Bu dönemde kurulan anne ile çocuk arasındaki duygusal ilişkiler, bebeğin tüm gelişiminin temelini oluşturur (52, 55, 56). Henüz becerileri gelişmemiş olan bebek kendine bakım verene bağımlı hale gelir. Bu bağımlılık süresince anne ile kurduğu ilişki bebeğin zihinsel ve duygusal gelişimi için çok önemlidir (57). Anne ile bebek arasındaki iletişim ve etkileşim karşılıklı ilişki ile belirlenmektedir. Anne ve çocuk ilişkisinde duygusal iletişimin kalitesi, anne ve bebeğin birbirlerinin duygularına cevap vermesiyle artmaktadır (58). Çocuğun geçirdiği her gelişim aşamasında anne ve çocuk arasındaki bağın giderek gelişmesi, anne çocuk arasındaki karşılıklı duyarlılığa ve iletişimin niteliğine bağlıdır (53). Duyarlılık, bakım verenin çocuğun yaş ve gelişimine uygun olarak ihtiyaçlarına cevap verebilme durumu olarak tanımlanabilmektedir ve anne duyarlılığı aile içerisinde kurulan etkileşimde önemli bir yer tutmaktadır. Duyarlı olan anneler çocuklarının verdiği işaretleri doğru bir şekilde algılayabilmekte ve buna uygun biçimde çocuğuna tepki verebilmedirler. Duyarlı anneye sahip çocukların daha hızlı konuşmayı öğrendiği, bilişsel gelişimlerinin daha hızlı olduğu, güvenli bağlandıkları ifade edilmektedir (59).

Anne-çocuk ilişkisinin sağlıklı olabilmesi, doğumun ilk günlerinde anne ve bebek arasında kurulacak olan güvenli bağlanmayla ilişkili olabilmektedir. Özellikle emme refleksi anne ve bebek bağlanmasında önem arz etmekte çünkü emme yolu ile

haz alma ve fiziksel temas ortaya çıkmaktadır. İnsanda fiziksel temastan kaynaklanan haz alma doğuştan itibaren bulunmaktadır ve bu durum anne bebek bağlanmasında önemlidir (16).

Anne çocuk ilişkisinde beslenme zamanının önemi yadsınamaz bir gerçektir. Çocuğun beslenme sürecindeki heyecanı anneye yansır ve annenin heyecanı bebeğine süt vermeye hazırlamaktadır. Bu bağlamda fizyolojik ve psikolojik açıdan yoğun bir beraberlik yaşanmaktadır (60). Annenin çocuğunu kendi sütüyle beslemesi, fiziksel temas kurması çocuğunun duygusal gelişimini etkiler. Anne sıcaklığı ve teninin kokusu bebeği duygusal açıdan uyarır (61). Beslenme saatinin dışında çocuğun banyosu ve alt değiştirmesi de anne çocuk ilişkisinde önemlidir (60). Bunun yanında bebeğin kucağa alınması, kucakta taşınmasının da sağlıklı anne bebek ilişkisinin oluşumu için önemli olduğu çalışmalarla vurgulanmıştır (11). Aynı şekilde Troy ve Features Submission (1994), anne ile bebek arasındaki fiziksel ve ten ile kurulan bağın önemini vurgulamıştır. Yapılan araştırmada bağlanmanın anne ve bebeğin çıplak olarak kucaklaşmasından olumlu yönde etkilendiği ileri sürülmüş, bu nedenle doğum sonrasındaki ilk 45-60 dakikanın çok önemli olduğu vurgulanmıştır (62).

Çocuk ile anne arasında çok özel bir ilişkinin olduğu, annenin dünya üzerinde çocuk için güven ve huzur kaynağı olduğu, annenin çocuğunun gelişimi için deneyimler oluşturduğu, bu deneyimler sayesinde çocuğun ihtiyaçlarını karşılamayı ve gerilimini azaltmayı öğrendiği düşünülmektedir (63). Çocuğun temel fizyolojik ihtiyaçlarının ve psikolojik gereksinimlerinin ihtiyacı olduğu anda karşılanması çocuğun temel güven duygusunun gelişiminde önem arz etmektedir. Çocuğun gereksinimleri karşılanırken annenin tutuş biçimi, zamanlaması, ses tonu çocuğun hayata bakış açısını etkiler. Anne çocuğunu şefkatle kucaklıyorsa, başını okşuyorsa, altı ıslanır ıslanmaz ihtiyacına yanıt veriyorsa çocuk çevresine güvenle bakabilmektedir (53). Bebeğin ihtiyaçları karşılandığında iyi olma ve kendini iyi hissetme duygusu gelişir ve güven duygusu çocuklara bu şekilde yerleşmektedir. Çocuğun korunma, açlık, susuzluk, sevilme gibi ihtiyaçları karşılandığında çocuk doyum düzeyine ulaşmakta ve davranışını genellemektedir. Yani çocuk çevresine karşı güven duyabilmektedir (52).

Anne ile çocuğun kurduğu olumlu ve olumsuz ilişki çocuğun sonraki yaşamını önemli ölçüde etkilemektedir (49). Özellikle anne, çocuğunun kişilik gelişimine destek vermekte; çocuğunun gelişmesine ve bir birey olmasına yardım etmektedir (63). Aynı zamanda çocuğun sosyal ilişkilerinin gelişiminde de annenin rolü büyüktür. Çocuk ile annenin arasındaki olumlu iletişim, çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesini ardından başkaları ile kuracağı olumlu ilişkilere katkı sağlamaktadır. Çocuğu ile olumlu duygusal etkileşim kuran annelerin çocukları diğer çocuklara oranla daha uyumlu kişilik geliştirmektedir (49). Çocuğunun sorularına açık ve net cevap veren, onunla konuşan anne çocuğunun yetişkin bir birey olduğunda da nitelikli sosyal etkileşim kurmasına katkı sağlamaktadır (64).

Çocuğun 0-6 yaş arasında yaşadığı deneyimler; öz-yeterlilik, öz-saygı yani benlik algısının temelini oluşturmaktadır. Benlik algısında en önemli dönem çocukluktur. Bu çocuğun kendi hakkındaki yargı ve değerleri bu dönemde yaşanan olaylar sonucunda oluşmaktadır (47). Annenin çocuğa karşı olan davranışları çocuğun kendisi hakkında yorumlar yapmasına ve bu yorumları içselleştirmesine neden olmaktadır (57). Çocuğun anne ile kurduğu ilişki ve annenin sağladığı çevre sayesinde çocuk gelişimine fayda sağlamakta, tüm bunlar annenin sağladığı kucaklayıcı çevre sayesinde gerçekleşmekte ve bu çevreye sahip olan çocuk kendini bütünleşmiş olarak algılamaktadır (47).

2.4.3. Anne-Çocuk İlişkisini Etkileyen Etmenler

Alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde çocuğun cinsiyeti, çocuğun yaşı, annenin yaşı, annenin eğitim durumu, annenin çalışma durumu, annenin mizacı, annenin tutumunun çocuğun gelişimine ve anne-çocuk ilişkisine etki ettiği anlaşılmıştır (18, 24, 65-68).

Saygı (2011)' nın yaptığı çalışma sonucunda; annelerin kız çocukları ile olan ilişkisinin erkek çocuklara oranla daha olumlu olduğu, çatışma alt boyutuna bakıldığında çocukların cinsiyetine göre fark bulunmadığı sonucu paylaşılmıştır. Yine aynı çalışmada 72-78 aylık çocukların, 60-72 aylık çocuklara göre anne ile daha çok çatışma yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır (68). Kırman ve Doğan (2017)' in yaptığı

meta sentez çalışmasında 36 yaş ve üzerindeki annelerin 0-35 yaş grubundaki annelere göre ebeveynliklerinden daha fazla doyum elde ettiği, 25-30 yaş grubundaki genç annelerin 31-45 yaş grubundaki annelere oranla çocuklarıyla daha fazla çatışmalı ilişkiler yaşadığı sonuçları aktarılmıştır (69). Uzun ve diğerlerinin (2021) Covid-19 pandemi sürecinde 4-6 yaş çocuğa sahip 219 ebeveyn ile çocukların ilişkisinin incelendiği çalışmada, 38-43 yaş annelerin çocuklarıyla daha olumlu ilişki kurduğu görülmüştür (70). Kartal ve Bartan (2021)'in yaptığı çalışma sonucunda ortaokul mezunu olan annelerin üniversite mezunu olan annelere göre çocuklarıyla daha fazla çatışma yaşadığı görülmüştür. Aynı zamanda ebeveynlerin öğrenim durumunun yüksek olması, annelerin daha bilinçli olmasını desteklemektedir (71). Emiroğlu İlvan (2022)'in yaptığı çalışmada, çocukların sürekli oynama alt boyut puanları arasında annelerin öğrenim durumuna göre anlamlı bir fark saptanmıştır. Annesi önlisans ve altı öğrenim durumuna sahip çocukların, annesi lisans ve üstü öğrenim durumuna sahip çocuklara göre sürekli oynama alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır(72). Kartal ve Bartan (2021)' in yaptığı bir çalışmada annenin çalışma durumuna göre anne-çocuk ilişkisi arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (71). Arslan (2018)'in benzer bir çalışmasında annesi çalışan ve çalışmayan çocukların anneleriyle olan ilişkisinin benzer düzeyde olduğu görülmüştür (24). Bu durum Kazan ve Sarısoy (2021) a göre çalışan annelerin kısıtlı zamanlarını çocuklarıyla daha verimli olarak geçirdikleri bu nedenle iletişimlerinin etkilenmediği yönünde açıklanmıştır (73).

Ancak anneye ait birçok faktörü ele alındığında farklı sonuçlar elde edilmiştir. Saygı ve Balat (2013) araştırmasında annenin yaşı, eğitim düzeyi ve çalışma durumunun anne çocuk ilişki ölçeğine göre çatışma ve yakınlık alt boyutlarında anlamlı farklılıkların bulunduğu saptanmıştır (18). Bartan ve Tezel Şahin (2012) çalışmalarında, ebeveyn çocuk ilişkisi envanterinin geçerlilik ve güvenilirliği incelenmiş, tüm faktörlerin araştırmaya katılan ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiğini bulmuşlardır (65).

Wamboldt (2000) hem ebeveynin hem de çocuğun mizaç özelliklerinin ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkiyi etkilediğini dile getirmiştir (akt, (47). Aynı

zamanda Anna Freud (1927) annenin mizacındaki değişimin çocuk üzerinde etkili olduğunu öne sürmüştür (74).

Kırman ve Doğan (2017)' ın yaptıkları Meta-Sentez çalışmasında annenin çocuğuna karşı demokratik bir tutumda olmasıyla çocuğun sosyal beceri düzeyi arasında olumlu yönde bir ilişkinin olduğu, annelerin çocuklarına karşı aşırı koruyucu tutum sergilemesinin çocukların sosyal ve ahlaki kurallara dair bilgi düzeyini olumsuz etkilediği sonuçları paylaşılmış; ayrıca annenin çalışma durumunun, ebeveynin eğitim durumunun artmasının, annenin ebeveynlik algısının olumlu olmasının, iki veya daha az çocuğa sahip olmanın, çocuk yetiştirme tutumlarına olumlu etki ettiği bulgusuna erişilmiştir(69).

Yavuzer (2003), anne-çocuk ilişkisinin sağlıklı olmasında annenin ruh sağlığının büyük ölçüde önemli olduğunu, ananenin eşinden gördüğü ilginin yeterliliği, ailenin ekonomik problemler yaşaması, babanın bebeğin doğumuna karşı olan isteği gibi faktörlerin annenin gerginliğini arttırdığı, dolayısıyla da anne-çocuk ilişkisinin zarar gördüğünü ifade etmiştir (23).

Sonuç olarak anne çocuk ilişkisini çocuğun yaşı, cinsiyeti; annenin yaşı, öğrenim düzeyi, sosyoekonomik düzeyi, çalışma durumu, medeni durumu gibi etmenler etkilemektedir (24, 68, 69, 71, 73).

2.5. Anne-çocuk ilişkisini inceleyen teori ve kuramlar

Bu bölümde anne çocuk ilişkisini inceleyen teori ve yaklaşımlar özetlenecektir. Bu konuda öncelikle alana önemli katkıda bulunan Freud (1856-1939)'un psikoseksüel gelişim teorisi ve Ericson (1902-1984)' un psikososyal gelişim teorisinden bahsedilecektir.

2.5.1. Freud ve Ericson'un teorileri

Gelişim faktörlerinin en önemlilerinden biri, bireyin anne ve babasıyla kurduğu ilişkidir (75). Freud (1856-1939)'un psikoseksüel gelişim teorisi, alana ebeveyn çocuk, anne çocuk ilişkileri hakkında birçok katkı sağlamıştır.

Freud (1917)'un psikoseksüel teorisini anlayabilmek için öncelikle id, ego ve süperegoyu kavramak gerekmektedir. Freud (1917); İdin kişiliğin doğuştan var olan bencil, bilinçsiz ve hırslı ögesi olduğunu bebeklerin kişiliğinin bir anlamda id olduğunu ifade etmektedir. Çünkü ona göre bebekler mantıksal tutarlılık ve diğer insanların sorunlarıyla ilgilenmemektedir. Bebekler altının değiştirilmesini, beslenmeyi, dokunulmayı ve kucağa alınmayı bekler ve sabırsızlıkla ağlamaktadırlar. Ego ise kişinin diğer insanlar ve dışarıdaki dünya ile anlaşmasını destekleyip id'in enerjisini kullanmaktadır (10, 66). Bebek 6 aylık olduktan sonra ego gelişim göstermeye başlar ve ego, bireyin hayatın içerisinde yaşananlar ile başa çıkma becerisine yön vermektedir (66). Süperegoyu ise kişiliğin 3-4 yaşından itibaren gelişmeye başlayan son ögedir. Vicdandır ve erken çocuklukta çocuk ebeveyn ile ilgili değerlerini geliştirdikçe oluşmakta ve ego gibi id'in enerjisini kullanmaktadır. Çocuklar anne ve babalarıyla özdeşim kurdukça toplumun değerini kendi değerleriyymiş gibi benimsemektedir (10).

Freud (1917); kişilik gelişiminde ilk çocukluk yıllarındaki yaşantının önemini vurgular ve insan vücudunda ismine 'libido' dediği bir enerjinin varlığından söz eder (12). Libido her bireyde olan ilkel bir cinsel dürtüdür. Freud (1917)'a göre de çocuklar toplumun beklentileri ve kendi istekleri arasında çatışma yaşamakta ve bu çatışmaları çözümlenmeye çalışmaktadır (10). Freud (1856-1939), kişilik gelişimini dönemler ile açıklamıştır ve her dönem kritik gelişim sürecinden oluşmaktadır. Her bir dönemdeki ihtiyaçlar karşılanmadığında veya eksik karşılandığında bu döneme aşırı bağımlılık gelişmektedir. Eğer temel ihtiyaçlar karşılanmazsa kişilik gelişiminde sapmalar meydana gelir(12). Aşağıda Tablo 2.1.'de Artan ve Bayhan(2012)' in Çocuk Gelişimi ve Eğitimi kitabından alınan Freud' un psikoseksüel gelişim basamakları görülmektedir (akt, (10)).

Tablo 2.1. Freud'un psikoseksüel gelişim basamakları

Gelişim basamağı	Ortaya çıkan yapı	Yaş aralığı	Erojen bölge ve zevk	En belirgin gerilim durumu
Oral	İd	0-1 yaş	Ağız/göğüs	Sütten kesilme
Anal	Ego	1-3 yaş	Anüs/dışkı	Tuvalet eğitimi
Fallik	Süperego	3-6 yaş	Genital organlar/karşı cinsteki ebeveyn	Ödipal çatışma
Latans	Kişilikte denge	6-11 yaş	Hiçbiri	Hiçbiri
Genital	Kişiliğin yeniden birleşmesi	11-18 yaş	Genital organlar/karşı cins	Topluma karşı içgüdü

Freud (1856-1939) gelişimin fallik basamağını kritik olarak görmüştür burada yaşanan durum ödipal çatışmadır (66). Çocuklar bu dönemde karşı cins ebeveyne daha fazla sevgi göstermektedir (12). Freud (1856-1939)'a göre erkek çocukları annelerine, kız çocukları babalarına karşı açık bir ilgi duymakta; erkek çocuk, annesine olan duyguları için mücadele etmekte ve babasını kendisine rakip olarak görmektedir. Aynı şekilde kız çocuklarının anneyi kendilerine rakip olarak gördüğü ifade edilmektedir. Çocuklar yaşadıkları ödipal çatışmayı kendi cinsindeki ebeveyn ile özdeşim kurarak çözemeye çabalamaktadır (66). Bu dönemde çocuklara, anne ve babaları veya onların yerine geçen yetişkinler tarafından sıcak ve sevgi dolu davranmaları önem göstermektedir. Çünkü çocuklar bu dönemde yetişkinleri model alır ve cinsiyet rollerini kazanmaya çalışmaktadır (12).

Freud (1856-1939)'un teorisinde hem baba hem de annenin önemi açıkça belirtilmiş, bununla birlikte annenin önemine daha çok dikkat çekilmiştir. Freud (1917)'a göre anne bebek ilişkisi çocuğun ileride yaşayacağı ilişkilerinin temelini oluşturmaktadır (76).

Ericsson (1968), Freud (1856-1939)'un psikanalitik teorisini değiştirerek, hayat boyu devam eden bir evre teorisine dönüştürmüştür. Ericson (1968)'a göre insanın yaşamında 8 kritik dönem bulunmakta ve her dönemin içinde kriz ve çatışma yaşanmaktadır. Sağlıklı bir kişilik kazanımı için bu dönemde yaşanan çatışmaların atlatılmasının önem taşıdığı ifade edilmiş ve çatışmaların çocuğun bakımını üstlenen

kişilere bağlı olarak olumlu veya olumsuz yönde çözülebileceği ifade edilmiştir (10, 12). Eğer bir dönemdeki çatışma çözülemez ise Freud (1856-1939)'un kuramındaki gibi kişi gelişim döneminde takılı kalmamakta ve yaşamın sonraki dönemlerinde çatışma çözülmeye kadar problem yaratmaktadır (77). Aşağıda Tablo 2.2.'de Yeşilyaprak(2005)' in Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi isimli kitabından alınan Freud ve Ericson' un Kişilik Dönemlerinin Karşılaştırmasına yer verilmiştir (75).

Tablo 2.2. Freud ve Ericson' un kişilik gelişim dönemlerinin karşılaştırması

Yaş ve Dönem	Freud	Ericson	Etkilenilen Kişiler	Kazanılması Olası En İyi Özellikler
0-1 Yaş	Oral	Temel Güvene Karşı Güvensizlik	Anne veya bakım veren kişi	Güven
1-3 Yaş	Anal	Bağımsızlığa Karşı Utanma Ve Şüphecilik	Ebeveyn veya bakım veren kişi	Kontrol duygusu
3-6 Yaş	Fallik	Girişkenliğe Karşı Suçluluk	Aile	Çok yönlülük, amaçlılık
6-12 Yaş	Gizil(Latans)	Başarıya Karşı Aşağılık Duygusu	Çocuğun yakın çevresi bunlar; okul, arkadaşlar ve komşular	Okul ile ilgili becerileri sağlayabilme
12-18 Yaş	Genital	Kimlik Kazanmaya Karşı Rol Karmaşası	Akran grupları	Kişinin kendisine uygun bir kimliği seçmesi
Genç Yetişkinlik	-	Dostluk Kazanmaya Karşı Yalnız Kalma	Flört, dost, iş birliği yapılan arkadaşlar	Yakın dostluklar ve kariyere odaklanma
Orta Yetişkinlik	-	Üretkenliğe Karşı Durgunluk	İş arkadaşları ve ev halkı	Kurulan ailenin, toplumun faydasını düşünme
İleri Yetişkinlik	-	Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk	Bütün insanlar	Ölüm ile yüzleşme, kişinin kendisini yetersiz hissetmesi

Ericson (1968)'un psikososyal teorisinde kişiliğin gelişimi, bireyin çevre ve sosyal dünya ile beraber hareket etmeye hazır olmasıyla gerçekleşir. Bu sosyal dünya anne ile başlamakta ve insanlık ile son bulmaktadır. Özellikle okul öncesi dönemde çocuğun bakımını üstlenen anne babanın rolü çok önemli olduğu düşünülmektedir.

Örneğin temel güvene karşı güvensizlik evresinde çocuk annesinin kendisine verdiği bakımın niteliğine göre anneye ve çevreye güvenmeyi veya güvenmemeyi öğrenir ardından anne ile ilişkisinde alma ve karşılığında verme işlevini kazanabilmektedir (66).

Bağımsızlığa karşı utanma ve şüphecilik evresine baktığımızda, çocuklar içerisinde buldukları çevrelerini kontrol etmeyi isterler aynı zamanda neyi yapıp neyi yapamayacakları konusunda etrafını, özellikle de anne ve babalarını test etmektedirler. Bu dönemde çocuğun bağımsızlık temelleri atılmakta ve kişilik gelişimi için fırsatlar ortaya çıkmaktadır. Ericson (1968)'a göre çocukların kendini keşfedebilmeleri için gerekli yaşantıların kazandırılmasına olanak sağlanması gerekmektedir. Sık sık azarlanan, doğal merakından dolayı engellenen çocuklarda suçluluk duygusu gelişebilir ve çocuğun gelecek yaşamında da bu duygu etkili olabilmektedir. Böyle bir durumda çocuğun yapması gerekenler ve yapmaması gerekenler konusunda denge kurularak girişkenliği anne baba veya bakım vereni tarafından desteklenmelidir (12).

2.5.2. Etolojik Teori

Ebeveynlik ile ilgili kapsamlı bir yaklaşım olan etolojik teori ebeveyn davranışlarının evrimini incelemekte olan Darwin (1858) kökenli bir teoridir. Temelinde hayvan davranışları araştırmaları bulunmaktadır. Tinbergen ve Lorenz (1965) tarafından ilk olarak insan davranışlarına aktarılmıştır(78). Lorenz (1965), yumurtadan çıktığı anda annesini takip eden boz kazlar üzerine yaptığı çalışmasında, boz kazların davranışlarını inceleyebilmek için kazın yumurtalarını iki gruba ayırmıştır. İlk grubun yumurtadan çıktığı anda anne kazı gördüğü ve takip ettiği; ikinci grubun ise anne Lorenz (1965)' i gördüğü ve takip ettiği, bu sürece Lorenz(1935)' in "Basımlama" ismini verdiği bilinmektedir. Basımlama tam anlamıyla, görülen ilk hareket eden nesneye bağlanmayı içeren doğuştan gelen ve hızlı gerçekleşen öğrenilmiş bir davranıştır. Bowlby (1969-1989) etolojiyi insan davranışına uygulamıştır (79).

Bağlanma ise en çok bilinen etolojik bir teoridir. Hayatta kalabilmek için büyük önem taşıyan sosyal ilişkiyi destekleyen, bebek ve bakım veren kişi arasındaki evrimsel işaret sistemidir (21).

2.5.3. Davranışsal Genetik Teori

Davranışsal genetik teori biyolojik faktörlere vurgu yapmaktadır. İnsanın davranışları üzerindeki genetik etkiyi incelemek teorinin temel amacıdır. Rowe (2002)' un aktarımına göre yapılan çalışmaların sonucunda pozitif kişilik özellikleri ile ebeveyn desteği arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştu $r(66)$. Goldsmith (2011)'e göre karmaşık davranışlar insanlara belirli bir gelişimsel yola eğilim sağlayan bazı genetik yüklemeler içermektedir (79).

2.5.4. Sosyal Öğrenme Teorisi

Sosyal öğrenme teorisinin temeli öğrenmeye dayalıdır. Plato ve Aristo'ya kadar insanların gözlem yaparak öğrenebileceğine ilişkin çalışmalar bulunmaktadır (12). İnsanların planlama, algılama, düşünme ve inanma şekillerinin öğrenmenin temeli olduğunu sosyal öğrenme kuramcıları iddia etmektedir. Aynı zamanda sosyal öğrenme kuramcıları insanların çevresindeki kişilerin davranışlarını izlediklerini ve bunlardan yola çıkardığı sonuçları yararlı durumlarda kullandıklarını öne sürmektedir. Sosyal öğrenme kuramı Rotter tarafından 1950'li yıllarının ortalarında geliştirilmiştir. Bandura (1989)' nın kurama asıl katkıda bulunan isim olduğu ifade edilmektedir (80). Bandura (1989) günümüzde sosyal öğrenme kuramı denilince aklımıza gelen ilk isimdir. Bu kuram bireylerin nasıl öğrenme gerçekleştirdiğini açıklamak üzere ortaya çıkmıştır. Bandura (1989), insanın öğrenmesini açıklayan taklit ve gözlemin yetersiz kaldığını düşünmüş ve kuramına hafıza, dil, düşünme gibi bilişsel süreçleri de eklemiş ve genişletmiştir (81). Bandura (1989)'ya göre insanlar hayatlarında aktif katılımcıdır, hayatı yalnızca seyreden varlıklar değildir ve insanlar duygusal, motor ve beyin ile ilgili sistemlerini hayatlarına yön ve anlam veren amaçları başarabilmek için kullanmaktadırlar (82).

Çağdaş sosyal öğrenme teorisine göre bir modele bakarak ve izleyerek öğrenme taklit etmek değildir. Çocuklar ve yetişkinler başka insanları gözlemledikçe

sonrasında hareketlerine yön verecek olan olası davranışlar hakkında bilgi oluştururlar. Hareketleri ve yaşanan sonuçları gözlemledikçe kişiler bilgiyi değiştirebilmekte ve farklı bir biçimde davranış sergileyebilmektedir (66). Özellikle erken çocukluk döneminde çocuğu bulunan anne ve babalar iyi birer rol model olarak çocuklarına olumlu davranış kazandırabilirler (12).

Bandura (1989) öz yeterlilik kavramının davranış üzerinde etkisinin olduğunu ifade eder (12). Bandura (1989) öz yeterliliği, “bireyin gerekli motivasyon, bilişsel kaynak, kullanarak belirli amaçlara ulaşmak için geliştirdiği inanışları.” şeklinde tanımlamıştır. Bir bakıma öz yeterlilik bireyin ortaya koyması gereken performans ile kendi kapasitesini karşılaştırması ve bunun sonucunda duruma uygun bir biçimde harekete geçmesidir (80, 82).

Öz yeterlilik ile ilgili durumlar dört temel kaynaktan elde edilir. Bu kaynaklar;

- 1- Bireyin başarılı ya da başarısız etkinlikleri sonucunda elde ettiği bilgi ve birikim,
- 2- Bireyin dolaylı yaşantıları, kendi ile benzer durumda olan kişilerin başarılı ya da başarısız olduğu durumlara bakarak oluşturduğu yargısı,
- 3- Bireye verilen tavsiye ve teşvikler; sözel ikna durumu,
- 4- Bireyin beklentisi; psikolojik durumu, öz yeterlilik algısını etki etmektedir.

Yüksek öz yeterlilik algısına sahip bireyler, çevrelerini daha çok kontrol edebilmekte, yaşanan durumların üstesinden kolaylıkla gelebilmekte ve yeni durumlar denemekten çekinmemektedir (12).

Bandura (1989)' nin teorisine göre anne ve babanın rolü oldukça etkilidir. Anne ve babaların çocuğun yetişmesi üzerindeki rolü, çocuğa karşı davranışları, model olması ve öz yeterliliğini geliştirilmesi üzerinde etkileri büyüktür (77, 78). Anne ve babalar çocuklarına sosyal açıdan uyumlu ve kabul gören davranış biçimleri için rehberlik yapmaktadır. Anne çocuk arasındaki sağlıklı iletişim, sağlıklı bir kişilik geliştirmede ve çocuğun çevre ile olumlu ilişkiler kurabilmesinde temel oluşturmaktadır (11).

2.5.5. Piaget'nin Bilişsel Teorisi

Sanemoğlu (2013)'na göre bilişsel gelişim; bireyin çevresini anlama ve öğrenmesine katkı sağlayan zihinsel faaliyetlerdeki gelişimin bütünüdür. Bu nedenle çocuğun bilgiyi nasıl elde ettiği konusunda Piaget (1954) ve Vygotsky (1962)'nin teorileri incelenmelidir (12).

Bilişsel gelişim Piaget (1954)'e göre; bireyin çevreye adapte olmasına yardımcı olan deneyimlerin tümüdür ve bu deneyimler beyin ve sinir sisteminin olgunlaşmasıyla oluşur. Piaget (1954) bu durumu insanın çevresel deneyime ve kalıtsal benzerliğe sahip olmasıyla ilişkilendirmektedir (10).

Piaget (1954)' e göre çocuk dünya üzerinde bilgiyi kazanmak için aktif role sahiptir, dünyanın pasif alıcısı değildir. Çocukların farklı dönemlerdeki dünyaları ve yetişkinlerin dünyaları farklıdır ve Piaget (1954) bu farkın nedenini bireyin dünyayı anlamlandırmasını sağlayan bilişsel süreçler ile açıklamıştır. Ona göre gelişim, kalıtım ve çevrenin etkileşimiyle oluşmuştur (12).

Bazı bilişsel gelişim yaşantıları sosyal geçişle olabilmektedir. Bu bilişsel gelişim kültür ve toplumun bilgi paylaşımı ile gerçekleşir ve bu paylaşım anne-çocuk-baba arasında olabilir (68). Bu nedenle anne babaların çocuklarının olayları ve durumları nasıl algılayıp tepki verdiklerini bilmeleri gerekmektedir.

2.5.6. Vygotsky'nin Sosyo-Kültürel Teorisi

Vygotsky (1962), bilişsel teorisinin bir diğer önemli ismidir. Vygotsky (1962), çocuğun bilişsel gelişiminde sosyal çevrenin önemine vurgu yapmıştır. Ona göre çocukların kazandığı kavramlar, olgular ve çocukların oluşturduğu fikirlerin temel kaynağı sosyal çevresidir. Bu durumda bilişsel gelişimin kaynağını insan ve kültür arasındaki etkileşim olarak ele almıştır. Vygotsky (1962), çocuğun bilişsel gelişiminde yetişkinin rolüne vurgu yapmaktadır. Ona göre çocuklar, çevresi(diğer çocuklar ve yetişkinler) ile iş birliği içerisinde olduğunda bilişsel gelişimleri beslenmekte ve ilerlemektedir (12).

Vygotsky (1962), yakınsak gelişim alanı (zone of proximal development) kavramını bilişsel gelişim kuramının temeline yerleştirmiştir. Bu kavram çocuğun gerçek gelişim düzeyi yani bağımsız problem çözebileceği düzeyi ile gizil gelişim düzeyi yani yetişkin rehberliğinde çözebileceği problem çözme becerisi arasındaki fark olarak tanımlanmaktadır. Bir başka türlü yakınsak gelişim alanı; çocuğun kendi kendine sağlayabildiği gelişim düzeyi ve bir yetişkin rehberliğinde çalıştığında göstereceği potansiyel gelişim arasındaki farka denmektedir (83).

Vygotsky (1962)'nin teorisi çocukların bilişsel gelişimlerin anlamak üzerinde odaklanmaktadır. Bu teori anne-babalara ve diğer sosyal etkenlere önem vermiştir. Yaşanan sosyal etkileşimin gelişim için en önemli alanı sağladığını ifade etmiştir (78). Piaget (1954) çocuğun öğrenme-öğretme ortamında daha çok kendi buluşu ile öğrenebileceğini savunurken Vygotsky (1962) çocuğun öğrenmesinde yetişkin bireyin ve daha gelişmiş akranının desteğine vurgu yapmaktadır (12).

2.5.7.Ekolojik Sistemler Teorisi

Bronfenbrenner (1979) insan gelişiminin, bireyin merkezde olduğu, birbirinin içine geçmiş bir çevre içerisinde gerçekleştiğini belirtmektedir. Bu birbirinin içine girmiş sistemler; mikrosistem, mezosistem, ekzosistem, makrosistem ve kronosistem şeklinde adlandırılmaktadır (84, 85). Bu teorinin en önemli katkısı, çocuğun gelişiminde birbiri içine geçmiş çevresel faktörlerin nasıl oluştuğunu anlatmasıdır (66).

Mikrosistem; çocuğun içinde bulunduğu, karşılıklı olarak etkileşimin olduğu, içerisinde kişi ve grupların bulunduğu sistemdir. Mikrosisteme örnek olarak aile, okul ve arkadaş sistemleri verilmektedir (84). Karşılıklı sağlıklı ilişkinin bulunduğu sistemler, gelişimi olumlu yönde etkileyen mikrosistemlerdir. Olumlu ya da olumsuz şekilde çocuğu etkileyebilmektedir. Örneğin ergenlik dönemi içerisinde farklı arkadaş gruplarından etkilenen ve olumsuz davranış örüntüleri sergileyen bir çocuğu mikrosistem olumsuz etkilerken gönüllü yardım çalışmalarına katılan bir ergeni mikrosistem olumlu etkileyebilmektedir (86). Mezosistem ise mikrosistem içinde bulunan aile, okul, arkadaş grubu gibi sistemlerin aralarındaki ilişkiden oluşmaktadır.

Çocuğun aile, okul ve arkadaş grupları arasında kurduğu etkileşimler önemli mezosistemleri oluşturmaktadır. Evde yaşanan bir olayın çocuğun okul başarısını etkilemesi gibi durumlar örnek olarak gösterilebilmektedir. Ekzosistem; çocuğu mikrosistemlerdeki kişiler aracılığıyla çocuğun etkileyen birimleri içeren sistemdir (85). Örneğin ebeveynin işi çocuğun ekzosistemi içerisinde yer almaktadır. Ebeveynin iş durumu, çalışma süresi, kazandığı ücret çocuğun gelişimini etkilemektedir. Bu sistem içerisinde alınan ve verilen kararlar çocuğu olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir. Örneğin eğitim sistemi çocuğun nasıl bir eğitim alacağına etki edebilmektedir (86). Makrosistem; kişinin içerisinde bulunduğu toplumun değer sistemini, inanç sistemini, yaşam tarzlarını, hukuk, sağlık ve ekonomik sistemlerini içermektedir. Kronosistem; zamanla oluşan değişimlerin gelişime etkisini kapsamaktadır (85). Çocukluk döneminin çocuğun gelişimine etki edecek değişimler bulunmaktadır. Bunlar okula başlama, haneye yeni bir kardeşin doğumu, ergenlik dönemine girmedi. Aynı zamanda savaşlar, çocuk istismarı, göç, ebeveynin boşanması gibi durumlar da çocuğun gelişimi için yıkıcı etkiler olabilmektedir (84).

2.6. Bağlanma Teorileri Ve Bağlanma Kuramı

2.6.1. Bağlanma Teorileri

Bowlby (1969) bağlanmayı(attachment) insanların kendileri için önemli olduğuna inandıkları kişilere karşı geliştirdiği kuvvetli duygusal bağ olarak tanımlamıştır (87). Bağlanma davranışı ise bireyin karşısındakinde yakınlık aramasını ve bu yakınlığını sürdürmesini açıklamaktadır. Bowlby (1969), ilk kez bağlama terimini 1958 yılında bakım veren bakıcı ya da ebeveyn ile bebek arasındaki ilişkiyi ifade etmek amacı ile kullanmıştır (88). İlk defa resmi olarak “bağlanma teorisi” Londra’da İngiliz Psikanalitik Birliği’ne “Çocuğun Annesine Bağlılığının Doğası” (1958), “Ayrılık Kaygısı” (1959) ve “Bebeklik ve Erken Çocuklukta Keder ve Yas” (1960) şeklinde çalışma olarak sunulmuştur (89).

Başlanma teorisinin etkilendiği diğer görüşlere ise aşağıda yer verilmiştir.

2.6.2. Freud'un Görüşleri

Bağlanma teorisinin gelişimi yıllar almış ve teorinin fikirleri uzun süreçten geçmiştir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde çoğu çalışmanın öğrenme kuramının bu konudaki açıklamalarını çürütmek ve Bowlby (1969)'nin biyolojik temelli kuramını desteklemek için yapıldığı görülmektedir. Ancak 1988 yılından itibaren Bowlby'nin gözlemleri üzerine ileri sürdüğü bağlanma kuramı ile Freud (1856-1939)'un psikoanalitik bakış açısının pek çok ortak noktasının bulunduğu fark edilmiştir. Bowlby (1969) ve Mary Ainsworth (1979) bağımsız çalışmalarını yürütmelerine rağmen Freud (1856-1939) ve diğer psikanalitik teorisyenlerden etkilenmişlerdir (89).

Freud (1856-1939) 'a göre bağlanma bedensel ihtiyaçların karşılanması ve beslenme ihtiyacının sağlanmasına bağlıdır ve sevgi ancak bu durumların karşılanması ile oluşmaktadır (24). Freud (1856-1939) ve psikanalitik yaklaşımı savunanlar bebeğin bağlanmasının öğrenme sonucu ortaya çıkan bir davranış olduğunu savunmaktadırlar. Onlara göre bebek, açlık, susuzluk gibi temel gereksinimlerini karşılandığında rahatlamakta ve bakım verene ilişkin olumlu duygular geliştirmektedir (90). Freud (1856-1939)'a göre 'Sevgi, tatmin edilen beslenme ihtiyacına bağlanmadaki temele sahiptir.' Bowlby (1969) ise teorisinin beslenmeden bağımsız bir şekilde geliştiğini ortaya koysa bile gelişmiş bir bağlanma davranışının emmeden bağımsız bir şekilde gelişemeyeceğini de dile getirmiştir (25).

2.6.3. Harry Harlow'un Görüşleri

Harry Harlow (1958) teorisini geliştirirken yaptığı 'Al Yanaklı Maymun Deneyi'nden yola çıkmış ve çalışmasında denek olarak yavru maymunları kullanmıştır. Yavru maymunların doğumdan hemen sonra anneden ayrıldıkları bir dizi deneyin ilkinde telden ve kumaştan anne tedarik edilmiştir. Her iki modele de maymunun beslenebileceği düzenek eklenmiştir. Deneylerin sonucunda 'beslenme' yerine 'temas rahatlığı'nın bağlanmaya yol açtığı sonucuna varılmıştır. Deneyde modelin yiyecek sağlamasına bakılmaksızın yavruların hızlı bir şekilde zamanlarının çoğunu kumaş modelde geçirmeye çalıştıkları gözlenmiştir. Yavruların kumaş modele tırmanmak için günde ortalama on beş saatlerini harcadıkları, tel modelde de en fazla

iki saat vakit geçirdikleri izlenmiştir (91). Bu çalışmanın en önemli sonucu bağlanma ilişkisinin, açlık gibi temel fizyolojik gereksinmelerin karşılanmasıyla doğrudan bir ilişkisinin olmadığını kanıtlanmış deneysel göstergesidir (90). Sonuç olarak Harry Harlow (1958) görüşünde bağlanmanın dokunma huzuru ihtiyacından meydana geldiğini savunmaktadır (68).

2.6.4. Konrad Lorenz'in Görüşleri

1935 yılında Konrad Lorenz tarafından mühürleme(basımlama) terimi "Hareket eden bir objeyi izleme aktivitesi sırasında yavru bir kuşta meydana gelen öğrenme" olarak tanımlanmıştır. Lorenz (1935)'e göre ördek ve kazların yavru hayvanları bir yiyecek verilme de bağlanma davranışı gerçekleştirebilirler. Yumurtadan çıktıktan sonraki süreçte yavrular hareket eden anne kuş, insan, lastik bir balon ya da karton kutuyu izlemeye ve takip etmeye meyillidirler. Ördek ve kaz yavruları belirli bir nesneyi bir kez izledi mi bir süre başka bir şey izlemezler. İzlenen nesne karakteristiklerini öğrenme süreci mühürleme(basımlama) olarak bilinmektedir (91). Yapılan mühürleme çalışmasında ise yumurtadan çıkan kazların ilk birkaç saat içerisinde anne kaz yerine Lorenz (1935-1965) ile vakit geçirmiş, bunun sonucunda yavru kazların Lorenz (1935-1965) 'in peşinden gittiği gözlenmiştir.

2.6.5. John Bowlby'nin Görüşleri

Bağlanma teorisi John Bowlby (1969)' nin Mary Ainsworth (1979) ile ortak bir çalışmasıdır. Bowlby teorisinin temelinde etoloji, psikanaliz kuramlar, gelişimsel psikoloji, güdübilim ve bilgi işlemeden faydalanmış teorisinin temel ilkelerini formüleştirmiştir (89).

John Bowlby (1969)'e göre çocuk açısından bağlanmanın önemli bir yeri bulunmaktadır. Hayvanlar üzerinde yapılan çalışmalara bakıldığında bağlanmanın hayvanların yaşama olasılığını arttırdığı sonucuna varmış, insanlardaki bağlanmanın daha farklı bir işlevinin olduğunu savunmuştur. İnsan hayatında bağlanmanın üç temel ilkesinden bahsetmektedir. Bunlar;

- 1) Dünyayı keşfettiği sırada güvenli bir limanın varlığı,
- 2) Fiziksel ihtiyaçların karşılanması,

3) Yaşama karşı güvenlik duygusu geliştirme durumu (57).

Bowlby (1969-1989) eğer bireyin ihtiyaçları yeterli düzeyde karşılanmazsa oluşan öz benlik saygısıyla ilişkili olarak patoloji gelişebileceğini ifade etmiştir. Bowlby (1969-1989)'nin teorisi en baskın bağlanma teorisidir (92).

2.6.6. Bağlanma Kuramı

2.6.6.1. Bağlanmanın Tanımı

Bağlanma teriminin İngilizcede iki farklı kullanımı bulunmaktadır. Bunlardan biri "Bonding" ebeveynin çocuğuna bağlanmasıdır. Bu terim anne babaların duygusal olarak çocuklarına ve onların bağlanma işaretlerine cevap vermelerini, çocukların ihtiyaçlarının uygun şekilde karşılanmasını ve çocuğuna koruma sağlaması anlamına gelmektedir. Diğer terim ise "Attachment" yani çocuğun anne baba veya bakım verene bağlanmasıdır. Bu terim çocuğun korunma arayışında bağlandığı kişiye yönelmesi anlamına gelmektedir (93).

Gander ve Gardner (2001) bağlanma kavramını, yeni doğan bebek ile bakım veren kişi arasında gittikçe artan, karşılıklı olarak ilerleyen, destekleyici ve eşgüdümlü bir etkileşimin kurulması olarak tanımlamaktadır (16).

Bowlby (1969-1989) bağlanmayı, insanların sıkıntılı dönemlerinde yakınları ile beraber olması ve rahatlamasını, sevdikleriyle bir arada olduğu zaman zevk almasını sağlayan duygusal bir bağ olarak açıklamıştır. Aynı zamanda duygusal bağın ebeveyn ve bebek arasında ya da bebeğe bakım veren birinci kişi arasında oluşmakta olduğunu dile getirmiştir (94). Bowlby (1969-1989) insan yavrusu oldukça immatür doğduğundan ve gelişimlerini yavaş tamamladıklarından bağlanma davranışının diğer türlere göre daha yavaş olduğunu ifade etmiştir. Aynı zamanda Bowlby (1969-1989); gelişimde bazı sapmalar yaşanmadıkça bağlanma davranışının başlangıçta çoğunlukla anneye yöneldiğini ancak gelişme süreci içerisinde babaların önemli rol oynadığı türlerde bağlanmanın babaya karşı olabileceğini, insan yavrusunda bağlanma davranışının farklı birkaç kişiye yönelebileceğini ifade etmiştir.

Bağlanma Kuramının üç temel ilkesi şunlardır:

- 1) Bebek, bağlanmayı kolaylaştıran davranış örüntüleri ile beraber doğar,
- 2) Yakınlığın sürdürülmesi karşılıklıdır, diğer kişinin de yakınlık gereksinimini karşılar,
- 3) Yaşanan deneyimlerle bebek, kendine ve dış dünyaya anlam verir (21).

İnsan yavrusu yani bebek bunları yeni ilişkilerine genelleyerek bütünleştirir ve bir zihin modeli olarak içselleştirir (95). Bowlby (1969-1989)'ye göre, çocuklukta gelişen içsel çalışma modellerinin, çocuğun gelecekte yapacağı ilişkiisel seçimleri ve yeni bir ortamda, farklı insanlara karşı davranışlarını şekillendirmede etkili olduğunu ifade etmiştir (94).

2.6.6.2. Bağlanmanın Türleri

Bowlby'nin bağlanma teorisini (1958, 1959, 1960) üç önemli çalışma ile açıklamış, bu çalışmaların yayımlanmasından önce Ainsworth (1969) tarafından bağlanma teorisinin işlemsel tanımı yapılmıştır (89). İkinci dünya savaşı döneminde Mary Ainsworth (1958)'ün çok küçük yaşta annelerinden ayrılmak zorunda kalan çocuklarla yaptığı çalışmalar bağlanmanın türlerini açıklamaktadır (96). Mary Ainsworth (1969) bağlanma teorisinin işlemsel tanımını yapan kuramcıdır (57). Bağlanma kuramına göre, bebekler bağlanma gösterdiği kişiyi adeta bir üs olarak görmekte ve güven temelinde içinde bulunduğu çevreyi araştırmada kullanmaktadırlar. Ancak bebekler çevreyi araştırırken de bağlandığı kişi ile yakınlığını sürdürmeye çaba göstermektedirler. Bebeklerin, bağlandığı kişiden ayrı kaldığı sürelerde gösterdiği birçok tepki bulunmaktadır ve bu tepkiler araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Yapılan en önemli çalışma ise "Strange Situation" denilen Ainsworth (1979)'un Yabancı Durum Deneyi'dir (90).

Yabancı durum deneyi, bir yaşındaki bebeklerin anneye yönlendirdikleri bağlanma davranışının bireysel farklılıklara göre durumunu değerlendirmek amacı ile tasarlanmıştır. Kısaca bir yaşındaki bir bebeğin, küçük, bebeğin rahat edeceği, bol oyuncaklı bir odada 20 dakika boyunca 8 aşamalı 3'er dakikalık gözleme tabi tutulduğu, bebeğin odada öncelikle annesiyle olan davranışlarının, daha sonra annesi

yanında olmadan sergilediği davranışlarının, en sonunda da annesi döndükten sonraki davranışlarının izlendiği bir deneydir. Deneyde bebeklerin hemen hepsi anneleriyle yalnız kaldıkları üç dakika içerisinde odayı ve yeni karşılaştıkları ortamı incelemişler, bu süreçte gözlerini annelerinden ayırmamışlar, neredeyse hiç ağlamamışlardır. Yabancıyı içeriye girişi çocuğun keşfini azaltmış ancak ağlama aktif olmamıştır. Annenin bebeği yabancı biri ile yalnız bıraktığında ise yarımından fazla bebeğin davranışlarında değişim olmuş ve farklı tepkiler ortaya çıkmıştır (91). Yapılan deney 8 aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar şöyledir:

Aşama1: Gözlemci anne ve bebek ile odaya girer, anneye bebeği koyacağı yeri ve annenin duracağı yeri gösterir.

Aşama2: Anne bebeğini oyuncakların yanına bırakır, kendisi de sandalyeye oturur.

Aşama3: Yabancı kişi, kapıyı tıkladıktan içeri girer, bir dakika sessizce durur, sonraki bir dakikada anne ile konuşur en sonrasında da bebeğe yaklaşır oyuncak gösterir. O aşamada anne üçüncü dakikanın sonunda odadan çıkar.

Aşama4: Bebek oyununda mutlu ise yabancı oyununa girmez. Eğer bebek pasifse yabancı, oyuncaklara bebeğin dikkatini çekmeye çalışır. Bebek rahatsızlık duyarsa yabancı bebeği rahatlatmaya çalışır, bebek sakinleşmezse anne odaya girebilir.

Aşama5: Anne içeri girer ve kapıda bekler. Anne, çocuğunun rahatlayarak tekrar oyuncaklarla oynamasını sağlar. Bu sırada yabancı odadan çıkar.

Aşama6: Anne odadan bebeğe mutlu bir şekilde 'hoşça kal' diyerek çıkar. Bebek üç dakikalığına yalnız bırakılır. Eğer bebek sakinleşemiyorsa bu aşama kısa kesilir.

Aşama7: Yabancı kişi bebeğin yanına girer, bebek oyun oynuyorsa karışmaz. Eğer bebek huzursuzsa bebeği rahatlatmaya çalışır. Yabancıyı, bebeği rahatlatıp rahatlatmadığı; bebeğin, yabancıyla oynayıp oynamadığı gözlenir. Bebek çok fazla rahatsız olursa bu aşama kısa kesilir.

Aşama8: Anne odaya geri gelir, yabancı odadan çıkar. Bebeğin, annesine karşı verdiği tepkiler izlenir (91).

Çalışmanın sonunda Ainsworth (1979) bağlanmanın güven boyutuna dikkat çekmiştir. Ona göre bulunduğu yabancı ortamda annesini güvenlik üssü olarak kullanarak etrafı keşfeden, annesi yokken bu durumun farkında olduğunu belli eden, bir yabancı gelmesiyle büyük bir kaygı veya endişeye kapılmayan, annesi döndüğünde geldiğini fark edip karşılayan bir yaşındaki bebek bu durumları gerginlik yaşasa da atlatabiliyor ise güvenli bir bağlanma gerçekleştirmiş demektir. Ancak aşırı derecede güvensiz olan bebekler annesi odadayken bile çevreyi keşfetmeyen, yabancı varlığında korku yaşaya, annesi odaya döndüğünde onu karşılamayan davranışlar sergilemektedir (91).

Yabancı Durum deneyinin sonucunda ise annesine güvenli bağlanan, anksiyete ile bağlanan-kaçınan, kaygılı-kararsız ve dirençli bağlanan olmak üzere üç bağlanma örüntüsü ortaya çıkmıştır.

Anneye Güvenli Bağlanma:

Bu bebeklerde temel karakteristik özellikler; oyun esnasında aktif olan, kısa ayrılıktan sonra annesi ile temas arayan, kolaylıkla rahatlayan ve kısa sürede oynadığı oyuna dönen bebeklerdir. Anneye güvenli bağlanan bebek, güvenli bir üs olarak annesini kullanmakta, oyununu oynamakta, etrafı keşfetmekte, ara ara anneye yönelmektedir. Anne odadan ayrıldığı zaman bu bebekler daha az ağlamakta, anne döndüğünde ise mutlu olmaktadır.

Anksiyete ile Bağlanma Ve Kaçınma:

Grubun yaklaşık %20'sini bu bebekler oluşturmaktadır. Özellikle ayrılıktan sonra yeniden birleşme esnasında bu bebekler kaçınma davranışı gösterebilmektedirler. Annelerine davrandıklarından daha çok yabancıya dostça davranmakta, keşif yapmakta ancak keşifleri kısa sürmektedir. Bebekler sık sık annenin nerede olduğu ile ilgilenmekte ve anne ile yakınlık kurmak isteseler bile mutsuz gibi görünmektedirler.

Kaygılı-Kararsız ve Dirençli Bağlanma:

Bu bebekler grubun yaklaşık %10'unu oluşturmaktadır. Bebekler yakınlık kurma ile anneye etkileşime direnme arasında kararsız davranmaktadır. Bazı bebekler belirgin bir şekilde öfkeli, bazı bebekler olabilmektedir. Bu gruptaki bebekler anneye temastan kaçmak yerine daha fazlasını isteyebilmekte ve özellikle ondan ayrı oynarken annenin ilgisini çekmeye çalışabilmektedir. Bu durumda bebek, öfkeli ve dirençli görünmektedir.

Çocukların yaklaşık %60-65'i ilk yaşta anne ile arasında güvenli bağ geliştirmektedir. Çocukların %55'i babayla güvenli bağ kurmaktadır. Buna karşın annelerine karşı çocukların %25'i anksiyeteye kaçınan bir bağ ve yaklaşık %10'u ise kaygılı-kararsız ve dirençli bir bağ geliştirmektedir (93). Son dönemlerde araştırmacılar, dağınık/yönü belirsiz bağlanma adı verilen bir bağlanma türü üzerinde durmaktadır. Bu tür kararsız ve kaçınan davranışların bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Araştırmalar bebeğe bakım veren kişinin depresyonda, hasta olduğu durumlarda veya bakım verenin çocuğunu istismar edici davranışlar sergilemesi ile bu bağlanmanın ortaya çıktığı savunulmuştur (97).

2.6.6.3. Bağlanmanın Evreleri

Kişileri Ayırt Etmeksizin Yanıt Verme(Doğumdan 3 Aya Kadar)

Bu evre süresince bebek insanlara yönelik davranış göstermekte, kokusal ve işitsel uyarıcılar ile bir kişiyi başka bir kişiden ayırt edebilmektedir. Fakat ayırt etme becerisi bunlarla sınırlı kalmaktadır. Bu dönem doğumdan itibaren ilk 8 haftayı kapsamakta ve 12 haftaya kadar da çıkabilmektedir. Bebeğin sağlıksız koşullarda büyüdüğü durumlarda ise bu evre devam edebilmektedir (91). Bağlanma öncesi denilen bu dönemde annenin uyarıları sonucunda bebek harekete geçmektedir (95). Genelde bebek herhangi bir ses duyduğunda veya yüz gördüğünde ağlamayı bırakmakta ve 12 haftadan sonra sosyal tepkilerin yoğunluğu artmakta ardından bebek canlı bir sevinç ile tepki vermeye başlamaktadır (91).

Tanıdık Kişilere Odaklanma (3-6 Ay Arası)

Bu evre süresince asıl bağlamanın işaretleri ortaya çıkmaktadır (95). Bebek çevresine arkadaşça yaklaşmaya devam etmekte ancak anne figürüne belirgin bir şekilde yönelmektedir. Bu evre altıncı aya kadar devam edebilmektedir (91).

Bağlanma ve Yakınlık Arayışı(6-8 ay 18-24 Ay)

Bağlanma tam olarak bu evrede gözlenmektedir (95). Evre boyunca bebeğin annesini takip etme, izleme, annesi döndüğünde onu karşılama, tepkilerinin farklılaşması, çevreyi keşfe çıkması gibi birçok davranışı genişlemektedir. Bebeğin çevreye verdiği arkadaşça tepkisi azalmakta, yabancıları tehdit olarak algılamaya başlamaktadır. Bu evrede bebekler ikincil olarak bağlanacağı insanı seçebilmektedir. Bu evre genellikle 6-7 aylar arasında başlar ancak sağlıklı bir ortamda gelişen, büyüyen bebeklerde birinci yaşa kadar başlangıç ertelenebilmektedir. Bu evre 2-3 yala kadar devamlılık göstermektedir (91).

2.7. Çatışma Kavramı

Çatışma kavramına genel anlamda baktığımızda uyumsuzluğu, geçimsizliği ifade etmektedir. Aynı zamanda birbiriyle amaçları uyuşmayan, tarafların birbirlerine müdahale ettiği iki taraflı mücadele sürecidir (98). Çatışma tarafların aynı görüşte olmaması, karar vermede yaşanan zorluk, yetersiz iletişim, tarafların düşüncelerinin uyuşmaması gibi durumlarda ortaya çıkabilmektedir. Aynı zamanda çatışma, yapıcı ve yaratıcı hareketlerin, gelişmenin, var olmanın ve hoşgörünün temel koşulunu da ifade edebilmektedir (99) Rahim (1985)' e göre çatışma; bireyler arasında karşılıklı etkileşim gerektiren, bu bireyler veya gruplar arasındaki anlaşmazlıklar, farklılıklar ve uyumsuzluklardan ortaya çıkan durumlardır. Birey en çok kendi ile etkileşim içerisinde bu durumun sonucunda da insanın kendi içerisinde yaşayacağı çatışma kaçınılmazdır (100). Freud (1856-1939)'a göre kişinin dürtülerinden doğan çatışmalara, Ericson (1968) ise göre kişilik gelişiminde bulunan çatışmalara değinmiştir.

Taştan (2010)'a göre çatışma kaçınılmazdır. Çatışma insanı geliştirir, bu zamanlarda insan hem kendini hem de çevresini tanıma imkanı bulmaktadır. Çatışmadan kaçmak veya hiçbir şekilde çatışmaya girmemek mümkün değildir. Önemli olan çatışmanın nasıl çözüldüğüdür. Taştan (2010), çözüm yollarında olumlu olanın tercih edilmesinin ve bu durumun toplumsal hayata uygulanmasının şiddeti önleyebilen unsurlar olabileceğini belirtmiştir (101).

Kişisel ve sosyal değişimin temelinde çatışma yer almaktadır ve çatışmanın amacı belirli bir fonksiyonu sürdürmektir (98). Çatışma bu yönüyle, birçok yeniliğin kaynağı olabilmektedir. Bu görüş çatışmaları kaçınılması gerekli olan bir durum olarak değil, aksine istenilen bir durum olarak görmektedir. Bu düşünce çatışmaların; kişilerin arasındaki ilişkinin gelişmesine, kişilerin yaratıcılığının artmasına, yeni fikirlerin ortaya çıkmasına, iyi karar vermeye, karşılıklı olarak anlayışın gelişmesine, iş performansının artmasına ve bireylerin daha yapıcı olmasına katkıda bulunabilen birçok olumlu sonucunun da olduğunu göstermektedir (102).

2.7.1. Çatışma Kavramının Kuramsal Temelleri

Freud' un Teorisi: Psikanalitik kuramın savunucusu Freud (1856-1939) kişiliğin; id, ego ve süperego denilen üç ana yapıdan oluştuğunu, insanın saldırganlık ve cinsellik isminde iki temel içgüdüye sahip olduğunu ileri sürmektedir. Kişi saldırganlık dürtüsü ile hem kendi içinde hem de toplumla sık sık çatışma yaşayabilmektedir. Yaşama dürtüsü ile de çatışmayı çözmeye çalışmaktadır (103). Freud (1856-1939)'a göre kişiliğin biyolojik parçası iddir ve id doğumdan beri insanın sahip olduğu tüm dürtülerinin kaynağıdır. Kişiliğin denge ve uyum sağlayan tarafı ise egodur. Freud (1856-1939), egonun dış dünya ile alt benliğin arasında bir arabulucu olduğunu ileri sürmektedir. Kişiliğin alaki yönü olan süperego ise bireyin toplum tarafından onay gören yargılara göre davranmasını ister ve kişinin davranışlarının doğru olup olmadığına karar vermektedir. Süperego, çocukluk döneminde, çocuğun aile ve çevre ile girdiği etkileşim sonucunda elde ettiği geleneksel değerlerle gelişme göstermektedir. Bu üç yapı birbiriyle bütünleşerek, dinamik bir bütün olan kişiliği oluşturmaktadır (104).

Ericson'un Teorisi: Erikson (1968) insan yaşamında sekiz kritik dönemin bulunduğunu ve bu dönemlerin her birinde atlatılması gereken bir çatışmanın varlığından söz etmektedir. Ericson (1968) psikososyal gelişim kuramında gelişim dönemlerinde karşılaşılabilecek olan çatışmaların bireyin potansiyelini ortaya koyabilmesi için önemli bir dönüm noktası olduğunu, yaşanan çatışmaların olumsuz bir durum olmadığını, yaşanan çatışmalar sonucunda bireyin bir sonraki gelişim dönemindeki çatışmayı çözecek bilgi ve beceriye sahip olacağını ileri sürmektedir (104). Ericson (1968)' a göre bu çatışmalar hiçbir zaman tamamen son bulmaz. Hangi taraf olumlu ya da olumsuz olursa, karşıt taraf yine temelde kalmaktadır. Eğer olumlu taraf ağır basarsa bir sonraki gelişim dönemi için gelişme fırsatı sunmaktadır (105).

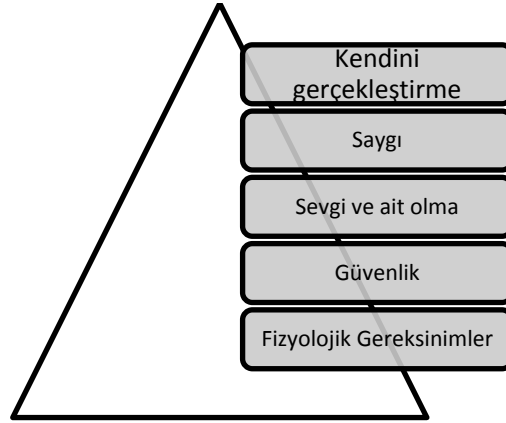
Piaget'in Teorisi: Jean Piaget (1932), çatışmayı akran olan çocuklar arasındaki benmerkezciliği azaltan ve çocukların empati yeteneğini geliştiren bir araç olarak görmektedir (106). Piaget (1932)' e göre çatışmalar, bireyin kendini ve kişiler arasındaki ilişkilerini anlamaya katkı sağlamaktadır. Özellikle çocuk ve ergenlerin oluşturduğu bilişsel yapıların gelişmesine, yeni yapıların oluşmasına, yeni bakış açısı geliştirmelerine neden olan bir mekanizma olarak adlandırılmaktadır (68).

Sosyal Öğrenme Kuramı: İçinde bulunduğumuz çevrenin türünü davranışlarımız belirlemektedir. İnsanların nasıl davrandığı kısmen kişinin nasıl davrandığının bir sonucu olabilmektedir. Sonuç olarak kişinin bulunduğu çevrede çatışma çözme yaklaşımı ve becerisi, kişiyi etkiler aynı zamanda kişinin çatışma çözüm yaklaşımı da bulunduğu çevreyi etkileyebilmektedir (107).

Oyun Teorisi: Bu teoriye göre kişilerin arasında yaşadığı çatışmalar oyuna benzetilmektedir. Kişi, kurduğu ilişkideki zarar görme olasılığına karşı, karşısındaki kişinin davranışlarını kendi faydasına olacak şekilde değiştirmeye çalışmaktadır. Bu yolda kişi karşısındakinin davranışlarını anlamaya çalışmakta, planlar yapmakta ve amaca ilişkin çaba göstermektedir. Bu teoride taraflar birbirlerinin oluşturduğu planların farkındadır ve bu planlara karşıt adımlar geliştirilmektedir (68).

Hümanistik Yaklaşım: Maslow (1943) yaptığı klinik araştırmalarda bireylerin yaşamında bir hedef belirlediği, hedefleri doğrultusunda hayatlarını şekillendirdikleri sonucuna ulaşmıştır ve öncelik sırasına göre beş ana sınıfa ayırdığı ihtiyaçlar

hierarchy pyramid. Burger (2006)' dan alınan piramit aşağıda Şekil 2.1.'deki gibidir (akt, (107).

Şekil 2.1. Maslow(1943)' un ihtiyaçlar hiyerarşisi

İnsanın hayatı süresince ihtiyaçlarının olması ve bu ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla kendine hedefler belirlemesi bu hiyerarşinin teorik düzenini oluşturmaktadır. Düzen içerisinde üst basamaya geçen kişinin alt basamaktaki ihtiyaçlarını yeterli bir düzeyde karşılayabilmesi beklenmektedir (108). Maslow (1943)'a göre; insanlar temel ihtiyaçları karşılandığı sırada tarafların gereksinimlerinin uyuşmaması sonucunda çatışmanın yaşanmaktadır (107).

2.7.2. Çatışma Nedenleri ve Türleri

Çatışmanın kaynağının doğru tanımlanması çatışmanın tanımlanması ve yıkıcı etkilerinin ortadan kaldırılabilmesinin ilk basamağıdır (109). Bir sorunun nedenini bildiğimizde nasıl bir sorun ile karşı karşıya kaldığımızla alakalı fikrimiz oluşmaktadır. Çatışmaya neden olan birçok durum bulunmaktadır. Schrupp, Crawford ve Bodine (2007), çatışmanın nedenlerini karşılanmayan temel gereksinimler, sınırlı kaynaklar ve farklı değerler olarak üç ana başlıkta incelemişlerdir (110).

Karşılanmayan Temel Gereksinimler: İnsanların dört temel psikolojik ihtiyacı bulunmaktadır. Bunlar güç elde etme, ait olma, özgürlük ve eğlencedir. Bu ihtiyaçlar giderilirken kişi kısıtlanır ya da engellenirse çatışma ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle kişiler arası çatışmanın önemli kaynaklarından birinin karşılanmamış psikolojik ihtiyaçlar olduğu düşünülmektedir. Bu çatışmanın çözülebilmesinde öncelikle hangi

ihtiyacın karşılanmadığı belirlenmeli, ardından bu ihtiyacı karşılamamanın yolları kişiye öğretilmelidir (111).

Sınırlı Kaynaklar: Bazı para, zaman, mal, statü, pozisyon ve bilgi gibi kaynakların kısıtlı olması sonucunda kaynakları paylaşan kişiler arasında çatışma yaşanabilmektedir. Sınırlı kaynak ile ilgili çatışma çözme yolu rekabet etmek değil, iş birliği yapmaktır (110).

Farklı Değerler: Bu çatışma nedeni kişilerin farklı inanç, ilke ve değerlere sahip olmalarıdır. Kişiler karşıt değerleri savunuyorlar ise çatışma kaçınılmazdır. Bu çatışmaların çözümü daha zordur. Kişiler değer çatışması içerisindeyken savunmaya geçmekte ve kendilerini saldırı altında hissetmektedir. Bunun sonucunda da inançlarına ve değerlerine saha sıkı sarılmaktadırlar (101).

Dökmen (2009)' e göre 8 temel çatışma türü bulunmaktadır. Harary ve Batell' in (1981) iletişim ve iletişim çatışmalarına yönelik görüşlerinden yola çıkılarak oluşan Graph analizi kapsamındaki sınıflama şöyledir;

1. Aktif Çatışma (Kötü Adam Ne Söylese Kötüdür): Aktif çatışmada bireyler birbirlerini dinlemez karşılıklı olarak birbirlerini eleştirir ya da kavga ederler.

2. Pasif Çatışma (Küsler Diyalogu): Bu çatışmada bireyler birbirleriyle iletişim kurmazlar.

3. Varoluş Çatışması (Ben sandım ki...): Bireyin karşısındaki kişinin sözlerine ilgisiz yanıt vermesi ve karşısındakini yanlış anlamasına varoluş çatışması denir.

4. Tümünden Reddetme (Hiç...): Bu çatışmada birey kendine yöneltilen mesajı tamamen reddeder ve zıt görüşü savunur.

5. Önyargılı Çatışma (Ben kararımı çoktan verdim...): Kişiler önceden sahip oldukları önyargılarını savunur, çatışmanın hiçbir yanını konuşmazlar.

6. Yoğunluk Çatışması (Haklısın ama...): Az da olsa iki tarafın görüşleri arasında benzerlik vardır.

7.Kısmi Algılama Çatışması (Bunu da mı demiştin...): Bireyin karşı taraftan aldığı mesajların kimisini algıladığı kimisini de algılamadığı durumlarda yaşanan çatışmadır.

8.Alıkoyma Çatışması (Anlatamadım galiba...): Bireyin aldığı mesajı isteyerek veya istemeyerek üçüncü kişilere doğru aktarım yapamaması sonucu ortaya çıkan çatışmadır (112).

2.7.3. Çatışma Çözme Davranışları

Çatışmanın çözümüne yönelik hangi yaklaşımın sergilendiği çatışmaya yönelik negatif veya pozitif sonuçları belirler. Bu anlayış, çatışma çözme kavramını yapıcı ve olumlu sonuçları açısından ön plana çıkarmaktadır. Bir başka ifade ile çatışma çözme kavramı; mevcut uyuşmazlığın sona erdirilmesi için stratejilerin kullanıldığı, mevcut sorunlara yönelik çözümlerin uzlaşmayla eş tutulduğu bir süreçtir (100).

Rahim (1981)'in 5'li modeline göre çatışma çözme 5 şekilde olabilir. Bunlar Entegrasyon, Ödün Verme, Hükmetme, Kaçınma ve Uzlaşmadır (102).

Entegrasyon-Bütünleştirme: Çatışma çözümünde kullanılan yapıcı yöntemlerden biri olan entegrasyon; sorun çözme veya kazan-kazan şeklinde de adlandırılmaktadır (113). Bu tarz taraflar arasında iş birliğini kapsamaktadır. Burada taraflar problemi, problemin nedenini, farklılıklarını iş birliği yaparak yapıcı bir biçimde ortaya koymaktadır (114).

Ödün Verme: Ödün veren kişi farklılıkları önemsememeye çalışmakta ve diğer tarafın ilişkilerini karşılamak için ortaklıkları vurgulamaktadır (100).

Hükmetme: Bu yöntemde kişinin kendi istekleri ön planda tutulmakta, karşı tarafın istekleri görünmemekte ve rekabet yönelimli bir stil olarak açıklanmaktadır. Kişi sadece amacına ulaşabilmek için karşı tarafı zorlayabilmekte, saldırganlık gösterebilmekte, değersizleştirebilmekte ve karşı tarafı hedef haline getirebilmektedir (115).

Kaçınma: Bu yöntemde birey kendisi ve başkaları için düşük ilgi göstermektedir. Kişi bu tür durumlarda çatışmaya önem vermemeyi, görmezden gelmeyi, kendi düşüncelerini ifade etmemeyi tercih etmektedir (116).

Uzlaşma: Her iki tarafın da kabul edilebilir bir karara ulaşmak için bazı şeylerden vazgeçmesi temeline dayalı bir yöntemdir (114).

2.7.4. Aile İçi Çatışmalar

2.7.4.1. Anne-Baba-Çocuk Arasında Yaşanan Çatışmalar

Aile içerisindeki ilişki her zaman olumlu olmayabilir. Aile içinde zaman zaman bireylerin birbirini anlayamaması, çatışmaların çokluğu, olumsuzlukların çıkmasına neden olmaktadır. Bu olumsuzluklar çocukların kendini ifade edememelerine, güvensizlik duymalarına, kaygı düzeylerinin yükselmesine neden olabilmektedir. Çocukların olumlu ve sağlıklı çevreyi bulamaması güvensizlik ve çelişkiler üzerine kurulu kişilik gelişimine ve çocuğun davranış stillerinin bu yönde olmasına neden olabilmektedir (23).

İletişim anne baba ve çocuk arasındaki ilişkide anahtar kavramdır. Weilburger (2009) ve Yavuzer (2010) ebeveynlerin iyi birer dinleyici olmasının sağlıklı bir anne-baba çocuk iletişimde gerekli olduğuna değinmiştir (60). Anne-babanın çocuklarının sorularına yanıt vermesi, net konuşması, çocuğun ve ailenin sağlıklı gelişiminde önemli bir yer kaplamaktadır. Ainsworth (1972), anne-babanın cevap verme yeteneğinin, ailede bağlılığı beraberinde getireceğini böylece anne-babanın çocuklarını daha iyi tanıyacaklarını, sonuç olarak çocuktaki davranışların azalacağını belirtmiştir. Ancak anne ve babanın çocukları ile kurdukları iletişimde bazı hatalar olabilmektedir. Bu hatalar iletişim engeli olarak ele alınmaktadır. Bu iletişim engelleri:

- *Çocuğa emir vermek, yönlendirmek:* Çocukta kızgınlık ve korku yaratabilmektedir.
- *Çocuğa gözdağı vermek:* Çocuğa korku verebilmekte, çocuk kendini değersiz hissedebilmektedir.

- *Çocuğa ahlak dersi vermek:* Çocukta suçluluk duygusu oluşmasına neden olabilmektedir.
- *Çocuğa sürekli öğüt vermek ve alay etmek:* Çocukta aşağılık duygusu oluşmasına neden olabilmektedir.
- *Çocuğu yargılamak, eleştirmek:* Çocuğun kendisini yetersiz ve değersiz hissetmesine neden olabilmektedir.
- *Çocuğun her davranışını övmek:* Çocuğun benlik imajını zedeleyebilmektedir (52).

Yalçın (2013)'ın aktarımına göre etkili iletişim konusunda eğitim almış annelerin çocuklarının, diğer çocuklara oranla daha az davranış problemi sergiledikleri, arkadaşlık ilişkilerinde daha başarılı oldukları izlenmiştir (117).

Ebeveynin çocuğu ile oyun oynaması, gülmesi; birbirlerine ilgi ve şefkat göstermesi, birbirleri için güzel sözler söylemesi olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisine örnek olarak verilebilmektedir (118). Ebeveyniyle olumlu ilişkisi olan çocuklar uyumlu bir kişilik geliştirerek sosyal davranışlar ortaya koyabilmektedir (119). Ebeveynin veya çocuğun bir diğerine bağırması, vurması; bir diğeri ile tartışması ve konuşmayı reddetmesi olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisine örnek olarak verilebilmektedir (118). Erken çocukluk döneminde ebeveyn ile çocuğu arasında gerçekleşen çatışma çocuklar üzerinde birtakım olumsuz etki yaratabilmektedir. Ebeveyn-çocuk ilişkisini etkileyen, içerisinde cezalandırıcı bir disiplin içeren ve çocuk katılımının az olduğu olumsuz ebeveynlik davranışı çocuklarda antisosyal davranışların gelişmesine neden olabilmektedir (72). Sert ceza uygulayan ebeveynlerin varlığında çocuğun okula karşı uyumunun ve çocuğun okul içerisindeki başarısının azaldığı; hane içerisinde yaşanan problemlerin veya yaşanan çatışmaların ise çocuğun psikolojik uyumunu olumsuz yönde etkilediği belirtilmiştir (120). Örneğin, okul öncesi eğitime devam eden 48-66 aylık çocuğu olan annelerin çocuklarıyla ilişkilerinde çatışma düzeyi arttıkça çocuklarının davranış problem düzeylerinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır (121).

Çocukların doğru ile yanlış ve kabul edilebilir ile edilemez davranışlar arasındaki farkı ayırt etmesinde anne ve babanın çocuğa rehberlik yapmasının, uygun

sınırlar ve kurallar koymasının etkisi bulunmaktadır. Uygun bir şekilde çocuğa konan sınırlar, çocuğun içerisinde bulunduğu çevresini anlaması ve öğrenmesi için fayda sağlarken; çocuğun yargılama becerisinin ve vicdanının gelişmesini sağlamaktadır. Bu sayede çocuklar tehlike içeren durumlara karşı da korunmaktadır (47).

Ebeveynler, çocuklarının davranışlarını şekillendirmek ve diledikleri amaç doğrultusunda yönlendirebilmek için pek çok yol denemektedir. Bu yollara; çocuğa ceza vermek, pekiştirmek, rol model olmak, istenilen amaca yöneltmek için seçilen okul veya akran grupları örnektir. Tüm seçilen bu yollar farklı çocuk yetiştirme tutumlarına ve farklı davranışlara neden olmaktadır (122).

Bir ebeveynin otoriter tutumu benimsemesi, kendi vazgeçilmez doğrularını çocukları üzerinde uygulayarak onları kontrol etmeye çalışması ile ortaya çıkmaktadır(123). Otoriter tutumda sürekli denetleme vardır. Bu nedenle çocuğun kişiliği göz ardı edilebilmektedir. Bu tutumla yetişen çocuklarda korkaklık, kendine güvenmeme gibi duygular pekişebilmektedir (124). Bu tutum altında otoritere ile yetişen çocukların boyun eğen, sorgulamayan ve gücün karşısında istenilen her şeyi yapmak zorunda olan bireyler oldukları görülmektedir (23).

Demokratik tutumu benimseyen ebeveynler ile yetişen çocukların gelişimsel olarak otoriter tutumun tam tersi olarak gelişme göstermektedirler. Bu tutumda kararlar aile üyeleri ile ortak alınır, ebeveynler çocuklarına rol model olur, çocuğun yaş ve gelişim özelliğine uygun olarak sorumluluk verilir, bu tür ailelerde aile üyeleri arasındaki sevgi ve saygının oldukça önemli ve ön planda olduğu ifade edilmektedir (54).

Aşırı hoşgörülü ve serbest tutum bir başka isimle izin verici tutumdur. Bu tutumu benimseyen ebeveynler çocukların tüm isteklerini kabul etmekte ve bu isteklere olumlu yönde yaklaşmayı tercih etmektedirler (123).

Aşırı koruyucu ebeveyn tutum ile yetişen çocuklar; korkak, çekingen, girişimci olamayan, kendine güvenmeyen sosyal ilişkilerde pasif, beceri yönünden yaşlılarından daha yavaş gelişim göstermektedir. Bu çocukların hem kendileriyle hem de etrafındaki dünyayla ilgili çok az iç görüye sahip olabileceği düşünülmektedir (66).

2.8. Teknoloji ve Sosyal Medyanın Aile İçi İlişki ve Çatışma Üzerindeki Etkisi

İnternet ve teknolojinin gelişmesiyle sanal bir iletişim sisteminin ortaya çıktığı düşünülmektedir. Sanal iletişimle geleneksel medya değişmekte ve yeni medya adı verilen teknoloji ortaya çıkmaktadır(35). Teknolojinin bu denli hayatımızın temeline oturmasıyla birlikte ev ilişkileri ve rutin ev pratikleri de değişim göstermektedir. Toplumun en küçük birimi olan aile de bu gelişmelerden etkilenenlerin başında gelmektedir (8). Aile içerisinde yüz yüze kurulan temel ilişkiler olumsuz olarak etkilendiği düşünülmektedir. İletişim çağı denen bu çağda, aile bireylerinin çoğu zamanlarını iletişim araçları ile geçirmektedir. Bu durumda da aile bireylerin ilişkisi azalabilmektedir (29). Ev içerisinde aile üyeleri ile birlikteyken sosyal medyayı kullanma durumu, üyeler arasındaki açık iletişimi sekteye uğratabilmekte ve bunun sonucunda da için aile içi iletişim olumsuz etkilenebilmektedir (7).

ASAGEM (2008) tarafından yapılan bir araştırmada anne babaların internet kullanım sıklıkları ve internet kullanım sürelerinin aile içi iletişim puanında etkili olduğu ortaya konmuştur. Bir başka çalışmada Hazar (2011), insanların ailesi ve arkadaşlarıyla yüz yüze iletişim kurmasına sosyal medyanın engel olduğu, bölgesel olarak iletişimin azaldığı sonucuna ulaşmıştır (125). Demir (2016)' in yaptığı araştırmada aile içi iletişim düzeylerinde sosyal medya kullanım amacına, sıklığına göre anlamlı farklılık gösterdiği bulgusu paylaşılmış, ayrıca öğrencilerin sosyal medya kullanım sıklığına göre; aile içi konuların konuşulmasının sosyal medyayı sık kullanan çocukları sıklığı, öğrencilerin günlük kullanım süresi arttıkça da aile içi puanda düşüş görüldüğü ifade edilmiştir (27).

Teknolojik gelişmeler bağlamında anne ve babaların sosyal medyaya olan ilgisi hamilelik sürecinde, doğum sonrasında ve hatta doğum anında bile devam etmekte olduğu düşünülmektedir. Günümüzde iyi birer anne baba olabilmek için destek almanın tek yolu sosyal medya olarak görülmektedir (126). Teknolojik aletler giderek günlük hayatın her alanının bir parçası haline geldiğinden çocukların bu teknolojilere maruz kalması da kaçınılmaz olabilmektedir. Ancak çocukların televizyon ve bilgisayar gibi teknolojiler ile yalnız bırakılması, çocuklar için zararlı olabilecek

unsurlar içermektedir. Erken çocukluk döneminde özellikle de okul öncesi dönemde çocukların dikkat süresi çok kısadır. Teknolojik seslere fazla maruz kalan çocukların insan sesine dikkat vermediği ortaya konmuştur. Aynı zamanda okul öncesi dönemde çocukların gerçeği ve gerçek dışı olan durumları sağlıklı bir şekilde ayırt edemediği bilinmektedir. Bu nedenle oyunlar, videolar gibi çocukların erişim sağladığı bilgisayar teknolojileri çocukların zihinlerinde karmaşıklığa yol açabilmektedir. Bu durumda ebeveynlerin çocukların sorularını açık bir şekilde yanıtlaması, içerisinde olunan durumun izah edilmesiyle bilgisayar teknolojilerinin olumsuz etkisinin azaltılabileceği düşünülmektedir (29).

Akçay ve Özcebe (2012)'nin yaptığı araştırmada, araştırmaya katılan ailelerin çocuklarının bilgisayar oynama sıklığının ailelerin bilgisayar oyunu oynama durumlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği, anne ve babaların oynama sıklığı arttıkça çocukların da bilgisayar oyunu oynama sıklığı arttığı, bilgisayar oyunu oynamayan çocukların anne ve babasının da oynamadığı bulgularına ulaşılmıştır (127). Kırık (2014)'in yaptığı çalışmada araştırmaya katılan ailelerin büyük çoğunluğunun günde 0-2 saat internet kullandığı, ebeveynlerin yarısının çocukları internet kullanırken kendi işleri ile ilgilendikleri, hemen hemen üçte birinin çocuklarını internet kullanırken korumaya yönelik herhangi bir girişimde bulunmadığı bulguları paylaşılmıştır. Anne babaların çoğunluğunun internet kullanım süresini kendilerine zaman ayırmak için fırsat gördüğü anlaşılmaktadır (35). Benzer olarak Özyürek (2018)'in yaptığı çalışmada çocuklar bilgisayar teknolojileri ile ilgilenirken annelerin %51,2'sinin kendi işleriyle ilgilendiği, %17,4'ü çocuğunun ne yaptığı ile ilgilenmekte olduğu bulguları saptanmıştır (29). Benzer olarak Ateş ve Durmuşoğlu Saltalı (2019) yaptıkları çalışmada 5-6 yaş okul öncesi dönem çocukların tablet ve cep telefonu kullanımını incelemek amacıyla 55 ebeveynin görüşlerine başvurmuştur. Ebeveynlerin %76,4'ü çocuklarını cep telefonu ve tablet kullanımına yönlendirdiğini, yönlendiren ebeveynlerin %38,2'sinin yönlendirme sebebinin bu dijital araçları çocukları oyalama aracı olarak görmelerinden kaynaklı olduğunu ifade etmiştir (128).

Çocukların erken yaşta anne-baba denetimi olmadan sık teknolojik cihaz kullanımının konuşmaya geç başlama gibi olumsuz etkiye sebep olduğu bilinmektedir. Bunun yanı sıra oyun ve uygulamalarda bulunan şiddet içerikli öğeler çocukların

gelişimi açısından zararlıdır (129). İnternetin kullanımının yaygınlaşması ile özellikle gençler için ilgi çekici ve yeni bir dünya oluşmuştur. Bu yeni dünyayı bir önceki nesile ait olan anne ve babalar takip etmekte zorlanmaktadır. Bu dünyayı takip etmede zorlanan aileler, çocuklarının teknolojik aletleri ve sosyal medyayı kullanımlarına yönelik endişe duymaktadır. Çünkü çocuklar yeni iletişim teknolojilerinin ilk dijital nesli olarak öncüleridir aynı zamanda da öncüsü oldukları değişimin getirdiği risklere de açıktırlar. Aile içi tutumlar ve gerekli aile desteğinin sağlanması ile bu riskler ortadan kaldırılabılır ya da en aza indirgenebilir. Risklerden ve olumsuzluklardan endişe duyan anne babalar bu gelişmeleri çocuklarının hayatından tamamen çıkararak onları korumuş olmazlar. Bu noktada anne ve babalar, teknolojinin olumlu ve olumsuz sonuçlarını dengelemek amacıyla sürekli bir mücadele halindedirler. Bu konuda aileler; sık sık açıklama, tartışma, kural koyma, kısıtlama getirme, eleştirme gibi yöntemler kullanmaktadır. Ailelerin çocuklarını olumsuzluklardan korumak amacıyla uyguladıkları bu yöntemler bazen daha büyük olumsuzluklara neden olabilmekte ve ailelerin uyguladığı fazla baskı çocukların aileleri ile daha az bilgi paylaşmalarına neden olabilmektedir (40).

Özyürek (2018)' in Okul Öncesi Çocukların Bilgisayar Teknolojileri Kullanımının Annelerin Görüşlerine Göre İncelenmesi isimli çalışmasının sonucunda çocuklarının bilgisayar kullanım süresinin bitiminde teknolojik aleti bırakması için çocuğunu ikna etmeyi seçen annelerin oranının %32,6, zoraki çocuğunun elinden teknolojik aleti alan annelerin oranının %14, teknolojik aleti kullanımda ek süre veren annelerin oranının %10,5, çocuğunun süreye uymadığı durumda “bir daha kullanamayacağımı” söyleyen annelerin oranının %24,4, süre sınırlaması yapmayan annelerin oranının %11,6' olduğu bilgisi paylaşılmıştır; aynı zamanda okul öncesi dönem çocukların bilgisayar teknolojilerini kullanımı konusunda annelerin %70,9'u kural koyduklarını ve %29,1'i bazen kural koydukları sonucu aktarılmıştır (29). Kaya (2017)' nin yaptığı araştırmada ise; Çocukların teknoloji kullanımına yönelik anne babaların sınırlarının ne kadar katı olduğunu belirlemek amacıyla soru sorulmuş, anne babaların %7,4'ü çok katı sınırlar koyduğunu, %80,1'i bazı sınırların olduğunu, %7,4 bazı sınırların konulan sınırlara pek uyulmadığını, %4,4'ü ise herhangi bir sınır olmadığını belirtmiştir. Ayrıca anne babaların %34,6'sı teknolojiyi çok zararlı,

%49,3'ü biraz zararlı, %7,4'ü ise yararlı olarak gördüğünü ifade etmiştir. Aynı çalışmada çocuklarının şimdiye kadar izlediği bir yayın veya oynadığı bir oyundan vurma, korku, kötü söz öğrenme gibi olumsuz etki yaşadığını söyleyenlerin oranı % 44,9 olarak belirtilmiş, anne ve babaların internette geçirdikleri süre ile çocukları için ideal olduğunu düşündükleri süre arasında da bir benzerlik saptanmıştır (130).

2.9. İlgili Araştırmalar

Dereli ve Dereli (2017) “Ebeveyn-Çocuk İlişkisinin Okul Öncesi Dönem Çocukların Psikososyal Gelişimlerini Yordaması” isimli araştırmasın Eskişehir ilinde anaokuluna devam eden 4-5 yaş grubunda çocuğu olan 210 anne ile çalışmayı yürütmüştür. Araştırmada anneye ve çocuğa ait değişkenler ile ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çocukların psikososyal gelişim puanları incelenmiş; anne-babanın gelir düzeyine ve öğrenim düzeyine göre ebeveyn-çocuk ilişkisinin farklılaştığı, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin olumlu ilişki ve çatışma boyutlarında çocuğun psikososyal gelişimini etkilediği sonuçlarına ulaşılmıştır (67).

Döğer ve Kılınç (2021), çalışmalarında Covid-19 pandemisinde 4-6 yaş çocukları ve ebeveynlerinin iletişimlerini incelemek amacıyla 212 anne ve baba ile çalışma yürütmüş; araştırmanın sonucunda anne - baba - çocuk iletişiminde bazı alt boyutlarda Covid-19 pandemisi öncesinde ve Covid-19 pandemisi sırasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur. Covid-19 pandemisi nedeniyle anne ve babaların çocukları ile geçirdikleri sürenin artması durumundan anne-baba-çocuğun iletişimlerinin etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır (131).

Uzun ve diğerleri (2019) yaptıkları çalışmada Covid-19 pandemi sürecinin ebeveyn-çocuk ilişkisine etkisini incelemiş, sonuç olarak 38-43 yaş aralığındaki annelerin çocukları ile daha olumlu ilişki kurduğu, bir çocuğu olan annelerin çocuğunun yaptığı etkinliğe daha fazla katılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (70)

Emiroğlu İlvan (2022)' in yüksek lisans tezinde okul öncesi dönem çocuklarının dijital oyun bağımlılığı ve anne-çocuk ilişkisinin incelenmesi konusunu İstanbul ilinde 450 anne ile çalışmış, araştırma sonuçlarına göre öğrenim düzeyi üniversite mezunu olmayan annelerin çocuklarının, üniversite mezunu olan annelerin

çocuklarına oranla sürekli oynama alt boyutundan daha yüksek puan aldığı; annenin dijital aracı kullanma süresi arttıkça çocuğunun da dijital oyun bağımlılık eğiliminde artış görüldüğü; çocuğu ile kısa süre vakit geçiren annelerin uzun süre vakit geçiren annelere göre çatışma alt boyutundan yüksek puan aldığı bilgileri edinilmiştir (72).

Kırık (2014)'ın yaptığı nitel araştırmada aile ve çocuk ilişkisinde internetin yeri incelenmiş, bu doğrultuda 50 ebeveyne internet ile ilgili 5 açık uçlu soru sorulmuş, araştırmaya katılan ailelerin büyük çoğunluğunun günde 0-2 saat internet kullandığı, ebeveynlerin yarısının çocukları internet kullanırken kendi işleri ile ilgilendikleri, hemen hemen üçte birinin çocuklarını internet kullanırken korumaya yönelik herhangi bir girişimde bulunmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır (35).

Topçu Bilir ve Sop (2016), okul öncesi dönem çocuklarının aile ilişkileri ile çocukların davranış problemleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Düzce ilinde MEB'e bağlı anaokullarına devam eden 48-66 aylık çocuklar ve anneleri ile çalışmıştır. Çalışmanın sonucunda çocukların aileleri ile kurdukları ilişki düzeyi ile problem davranışları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu, anne-çocuk arasında çatışma arttıkça çocukların davranış problemlerinin de artış gösterdiği bulguları elde edilmiştir(121).

Saygı (2011) yüksek lisans tezi kapsamında ebeveyn-çocuk ilişkisi ölçeğini Türkçe' ye uyarlamış, anne-çocuk ilişkisini farklı değişkenler açısından incelediği çalışmasını İstanbul ilinde 5-6 yaş grubu çocuğa sahip 239 anne ile yürütmüştür. Çalışmanın sonucunda ölçeğin dilsel eşdeğerliliğe ve güvenilirliğe sahip olduğu bulgularının yanında iki ve daha fazla çocuğu olan annelerin tek çocuğu olan annelere oranla çocukları ile daha yakın ilişkiler kurduğu, ilköğretim mezunu olan babaların ailesinde anne-çocuk ilişkisinin daha olumlu olduğu, ailenin gelir durumunun anne-çocuk ilişkisine etki etmediği bulgularına da ulaşılmıştır(68).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, verilerin elde edildiği evren ve örneklem, örneklemin demografik özelliklere göre dağılımı, verilerin toplanmasında kullanılan araçlar, veri toplama işlemleri ve verilerin analizinde uygulanan istatistiksel yöntemlere ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Okul öncesi dönemde eğitim gören 5-6 yaş grubu çocuğu bulunan annelerin teknoloji ve sosyal medya kullanımıyla anne-çocuk ilişkisi arasındaki durumun incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada nicel araştırma yöntemi modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkinin kuvveti ve yönü hakkında bilgi edinebilmeye yardımcı olan ilişkisel modelden faydalanılmıştır (132). İki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ya / ya da derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modellerine de “ilişkisel tarama modelleri” denir (133). Aynı zamanda bu araştırma nicel örnekleme yönteminde bir çalışmadır. Nicel örneklemin amacı evrene ilişkin genellemeler yapabilmek ve evreni tam anlamıyla temsil edebilmektir (134).

3.2. Evren Örneklem

3.2.1. Araştırma Evreni

Bu araştırmanın evrenini Ankara’da Milli Eğitim Bakanlığına bağlı özel ve devlet anaokullarında öğrenim gören 5-6 yaş yaş çocukların anneleri oluşturmaktadır. MEB’in örgün eğitim istatistiklerine göre 2020-2021 eğitim öğretim yılında örgün eğitime devam eden okul öncesi çocukları toplam 91.753 kişidir (135).

3.2.2. Araştırma Örnekleme

5-6 yaş çocukları annelerinin teknoloji ve sosyal medyayı kullanımının anne çocuk ilişkisi üzerindeki etkisini incelemek amacıyla; araştırma örnekleme, aşamalı örnekleme yöntemiyle seçilen 2021-2022 eğitim öğretim yılında Ankara ilinin Çankaya, Yenimahalle ve Mamak ilçelerinde bulunan, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı özel, devlet anaokulu ve anasınıflarına devam eden 5-6 yaş arasında çocuğu olan 401 anne oluşturmaktadır.

3.2.3. Örneklem Seçilirken Göz Önünde Bulundurulmuş Kriterler

Araştırmada örneklemin farklı sosyoekonomik düzeylerden seçilmesine dikkat edilmiştir. Bu amaç kapsamında Ankara Kalkınma Ajansı Bölge Planı (2013) çerçevesinde yoksulluğun mekânsal verileri incelenmiştir. Buna göre Ankara'da üst sosyoekonomik düzeye sahip ilçe Çankaya (%2), Orta sosyoekonomik düzeye sahip ilçe Yenimahalle(%4) ve alt sosyoekonomik düzeye sahip ilçe Mamak (%10,3) seçilmiştir (136). Örneklem bölgesinin seçilmesinin her bir bölgeden 8 okul olmak üzere 24 okul ile görüşme sağlanmıştır. Görüşme sağlanan okulların 12'si olumlu geri dönüş yapmış, araştırmaya katılmayı kabul etmiştir. Toplamda 12 okulun 5-6 yaş sınıfları annelerinin bulunduğu Whatsapp gruplarına 500 veri dağıtılmış, 401 veli çalışmaya katılım sağlamıştır. Örneklem ulaşmak için yapılan çalışmalarda Evreni temsil ettiğini varsaydığımız örneklem hesabı aşağıdaki gibidir (137).

$$n = \frac{n_0}{1 + \frac{n_0}{N}}$$

$$n_0 = [(t.S)/d]^2$$

Formüle göre;

N: Evren büyüklüğü

t: Güven düzeyine karşılık gelen tablo değerini

d: Tahmini tolerans miktarı

S:evrenin standart sapmasıdır.

Evren büyüklüğü 91.753, toleransın tahmini değeri 0,05, standart sapma 0,5 olarak tahmin edilmiştir. Araştırmadaki anlamlılık düzeyi $\alpha=0,05$, güven düzeyi $(1-\alpha)=0,95$ ve güven düzeyine karşılık gelen $t=1,96$ dır. Buna göre hesaplama aşağıdaki gibidir;

$$n_0 = [(t.S)/d]^2 = [(1,96 \times 0,5)/0,05]^2 = 384,16$$

$$n = \frac{384,16}{1 + \frac{384,16}{91.753}} = 382,56$$

Toplam örneklem sayısı yaklaşık olarak 384 bulunmuştur. Araştırmanın örneklemini Çankaya-Üst sosyoekonomik düzeyden 164 anne; Yenimahalle-Orta sosyoekonomik düzeyden 169 anne, Mamak-Alt sosyoekonomik düzeyden 68 anne olmak üzere toplamda 401 anne çalışmaya katılım sağlamıştır. Her ebeveyn bir çocuğu için çalışmaya katılmıştır. Çalışma sürecinde gönüllülük esas alınmıştır. Google Formlar üzerinden gönderilen çalışmada, çalışmaya katılmak isteyen anneler testin başında onam formunu imzalamışlardır.

3.2.4. Çalışmaya Katılan Annelerin Demografik Bilgileri

Çalışmaya katılan annelerin demografik bilgileri Tablo 3.1.'de gösterilmiştir.

Tablo 3.1. Araştırmaya katılan annelere ait demografik bilgiler.

Anne Demografik Bilgi	Grup	N	%
Anne Yaşı	20-30	100	24,93
	31-40	246	61,34
	41 ve üzeri	55	13,71
Anne Öğrenim Düzeyi	Ortaokul altı	66	16,45
	Lise	132	32,91
	Lisans ve üzeri	203	50,62
Çocuk Sayısı	1	110	38
	2	207	52
	3 üzeri	84	21
Aylık Gelir	0-5500	68	17
	5501-10.000	169	43
	10.001 ve üzeri	164	40
Medeni Durum	Evli	379	94,5
	Evli Değil	22	5,5
Çalışma Durumu	Çalışıyor	212	52,86
	Çalışmıyor	189	47,14

Tablo 3.1. incelendiğinde çalışmaya katılan annelerin %24,93' ünün 20-30 yaş grubunda, %61,34' ünün 31-40 yaş grubunda, 13,71'inin 41 ve üzerinde olduğu; annelerin %16,45' inin öğrenim düzeyi ortaokul altında, %32,91'inin öğrenim düzeyinin lise, %50,62' sinin lisans ve üzerinde öğrenim düzeyine sahip olduğu; annelerin sahip olduğu çocuk sayısı istatistiğine bakıldığında ise annelerin %38' inin bir çocuğa, %52'sinin iki çocuğa, %21' inin 3 ve üzerinde çocuğa sahip olduğu; annenin aylık gelirine bakıldığında ise %17' sinin 0-5500, %43' ünün 5501-10000, %41' inin 10001 ve üzerinde geliri olduğu; annelerin %94,5' inin evli, %5,5' inin evli olmadığı; %52,86' sının çalıştığı, %47,14' ünün çalışmadığı tespit edilmiştir.

Aşağıda Tablo 3.2.' de araştırmaya katılan annelerin çocuklarına ilişkin demografik bilgileri paylaşılmıştır.

Tablo 3.2. Araştırmaya katılan annelerin çocuklarına ait demografik bilgiler

Çocuk Demografik Bilgi	Grup	N	%
Çocuk Yaşı	5	284	70,83
	6	117	29,17
Çocuk Cinsiyet	Kız	210	52,36
	Erkek	191	47,64

Tablo 3.2. incelendiğinde araştırmaya katılan annelerin %70,83' ünün 5 yaş grubunda, %29,17' sinin 6 yaş grubunda çocuğunun olduğu; araştırmaya katılan annelerin %52,36' sının kız çocuğu, %47,64' ünün erkek çocuğu olduğu bilgileri edinilmiştir.

3.3. Veri Toplama Süreci

Bu çalışmada annelerin sosyal medya ve teknoloji kullanımının ebeveyn çocuk ilişkisindeki yakınlık ve çatışma boyutlarına etkisinin incelenmesi amaçlanmış, bu doğrultuda Hacettepe Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan gerekli izin alınmış (Bkz. EK1), araştırmada kullanabilmek amacıyla Uyanık Balat ve Saygı (2011) tarafından geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılan "Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği" (Bkz. EK4) için Prof. Dr. Gülden Uyanık BALAT ve Didem SAYGI' dan online olarak izin alınmıştır (Bkz. EK3) (18). Alınan ölçek izninin ardından ölçeğin uygulanacağı grup belirlenmiştir. Bu kapsamda Milli Eğitim

Bakanlığına bağlı anaokulu ve anasınıflarına devam eden çocukların anneleri ile çalışmanın yapılması planlanmış, sosyoekonomik düzeye göre anlamlı bir farklılığın olup olmayacağını incelemek amacıyla 3 bölgeden veri toplanması uygun bulunmuştur. Ankara Kalkınma Ajansı verileri incelenerek Mamak, Yenimahalle, Çankaya ilçelerinde bulunan her ilçeden 8 okul olmak üzere toplam 24 okul çalışmanın yürütülmesi planlanmıştır. Çalışmanın yapılabilmesi için Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümünden ve Ankara Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğünden izin alınmıştır (Bkz. EK2). Ardından Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından izin alınan 24 okulun idaresi ve öğretmenleri ile görüşme sağlanmıştır. Ancak Covid-19 pandemi süreci sebebiyle okulların formu doldurmak için yüz yüze görüşmeyi kabul etmemesi üzerine süreç uzamıştır. Kasım 2022 ayında yeniden okullar ile görüşme sağlanarak verilerin toplanması sağlanmıştır. 24 okul ile yapılan görüşme sonucunda 12 okul idaresi çalışmaya katılmayı kabul etmiştir. Anasınıfı ve anaokulu öğretmenleri tarafından 5-6 yaş grubu çocukların velilerinin bulunduğu Whataspp gruplarına Google Form üzerinden hazırlanan ölçek ve kişisel bilgi formu iletilmiştir. Araştırmada gönüllülük esas alınmıştır. Her anne 5-6 yaş arasında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı özel ya da devlet anaokuluna devam eden bir çocuğu için çalışmaya katılmıştır. Veri toplama süreci 2022 yılı Kasım ayı içerisinde 10 gün sürmüştür ve veli whatsapp gruplarına 500 anket gönderilmiş, araştırmaya 401 anne katılım sağlamıştır. Ölçek ve Kişisel Bilgi Formunun toplam uygulama süresi 10-15 dakika sürmektedir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada ailenin ve çocuğun demografik bilgileri, teknoloji ve sosyal medya kullanımlarıyla ilgili bilgi almak için araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” (Bkz. EK5); anne- çocuk ilişkisini ölçmek için “Ebeveyn- Çocuk İlişkisi” (Bkz. EK4) ölçeği kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu (EK5): Form araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Kişisel Bilgi Formu içerisinde ilk bölümde annenin demografik bilgileri (yaş, meslek, eğitim durumu, medeni durum, kaç çocuğa sahip vb.), çocuğun demografik bilgilerinin (yaş, okul, kardeş vb.) kısım bulunmaktadır. İkinci bölümde ise

anneninin teknolojik cihazlara sahip olma durumu, kullanım sıklığı, amacı, süresi; sosyal ağlardaki üyelikleri, kullanım amacı, sıklığı, süresi gibi bilgiler yer almaktadır. Yine aynı bölümde çocuğun teknolojik cihazlarla ne zaman tanıştığı, hangi amaçlarla çocuğa bu cihazların sunulduğu ve teknolojik cihazlarla ne kadar süre geçirdiğine dair sorular bulunmaktadır.

Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği (EK 4): 1992 yılında Robert C. Pianta tarafından geliştirilen ve orijinal adı “Child-Parent Relationship Scale (CPRS)” olan bu ölçeği geliştirirken Pianta (1992), anne-baba-çocuk ilişkisini izleyebilmeyi ve anlayabilmeyi hedeflemiştir. Bu ölçekte Bağlanma teorisi ve bağlanma setlerinden yararlanılmıştır(18, 68, 138). Bu ölçek toplam 30 maddeden oluşmakta ve 5’li likert tiptedir. Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği ebeveynin çocuğu ile olan ilişkisini nasıl algıladığına dair (1) Kesinlikle uygun değil, (5) Kesinlikle uygun ifadeleri arasında değerlendirme ile doldurulur. Ölçeğin orijinal halide üç alt boyut bulunmaktadır. 14 madde çatışma alt boyutu ile ilgili, 10 madde yakınlık boyutu ile ilgili ve 6 madde de bağımlılık alt boyutu ile ilgilidir. Daha önce yapılan araştırmalarda bağımlılık alt boyutuna ilişkin güvenilirliğin düşük çıktığı belirtilmiştir (138, 139). Ebeveynin çocuğu ile yakın ve sıcak bir sevgi içerisinde olması yakınlık alt boyutunun bir ölçütüdür. Ebeveynin çocuğu ile olumsuz bir ilişki yaşadığı algısını çatışma alt boyutu ölçmektedir. Yakınlık alt boyutu puanının yüksek çıkması, ebeveyn-çocuk ilişkisinin yakın ve olumlu bir ilişki olduğunu; çatışma alt boyutunun puanının yüksek çıkması ise ebeveyn-çocuk arasında çatışmalı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir(18, 68). Ölçeğin toplam puanlaması şu şekildedir; olumlu ya da olumsuz ifadeler ters puanlanır ve tek bir toplam skor elde edilir. Olumlu ifadeler ters çevrilir ve puanlama yapılırsa, toplam puanın yüksek çıkması olumsuz bir ilişkinin varlığını gösterecektir. Olumsuz ifadelerin ters çevrilerek puanlanmasında ise, toplam puanın yüksek çıkması olumlu bir ebeveyn-çocuk ilişkisinin varlığını gösterecektir(18).

Ölçeğin Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması: 1992 yılında Pianta tarafından geliştirilen bu ölçeğin orijinal ismi “Child-Parent Relationship Scale (CPRS)”dir. Pianta (1992) ölçeği geliştirirken bağlanma teorisi ve bağlanma

setlerinden yararlanmıştır. Orijinal ölçekte 3 alt boyut ve 30 madde bulunmaktadır. 30 maddenin 14 maddesi çatışma boyutu, 6 maddesi bağlanma boyutu ve 10 maddesi olumlu ilişki alt boyutudur. Ölçeğin normları yaşları 4,5 ile 5,5 arasında olan çocukların 714 ebeveyninden elde edilmiştir. Sonuçlara göre her bir alt boyut için Cronbach alpha katsayıları sırasıyla Çatışma .83, Olumlu ilişki boyutu .72 ve Bağlanma boyutu için .50'dir. Yapılan analizlerin sonucunda ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik açısından yeterli olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır (140). Ölçeğin Saygı ve Uyanık Balat (2011) tarafından yapılan Türkçeye uyarlama çalışmasında 5 (60 ay)-6 (72 ay) yaş grubu çocuklarının ebeveynleri ile araştırma yapılmış, eş değerlilik çalışması için Türkçe ve İngilizce bilen 15 ebeveyne iki hafta ara ile uygulama yapılmıştır. Bu veriler Wilcoxon işaretli sıralar testi ile analiz edilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla faktör analizi yapılmıştır. 239 annenin yanıtı değerlendirilmiştir. Analiz sonucunda uygun olmayan maddeler ölçekten çıkarılmış ve çatışma-yakınlık olan 2 faktör ve 17 maddeden oluşan bir ölçek elde edilmiştir. Çatışma faktöründe yer alan maddelerin yük değerinin .409 ile .693 arasında; yakınlık faktörünün yük değerinin ise .426 ile .725 arasında değiştiği görülmüştür. Önemli olarak belirlenen faktörlerden birinci faktör ölçeğe ilişkin toplam varyansın % 26,5'sını ve ikinci faktörün % 11,2'sini açıkladığı bulunmuştur. Ayrıca iki faktörün açıkladıkları toplam varyansın ise % 37,8 olduğu bulunmuştur. Ölçeğin güvenilirlik analizleri incelendiğinde ise birinci faktörün alfa katsayısı .84; ikinci faktörün alfa katsayısı .57; Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .81 olarak hesaplanmıştır. Spearman Brown ve Guttman Split – Half düzeltmesinden sonra testin iki yarısı arası korelasyonu ise .757 ve .749'dur. Yapılan tüm analizler sonucunda ölçeğin dilsel eşdeğerlik gösterdiği ve geçerlik güvenilirliğinin bulunduğu sonucuna varılmıştır (68).

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında yapılacak analizlerin seçiminde Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği'nden ve alt boyutlarından elde edilen puan dağılımlarının normal dağılıma sahip olup olmadığını belirlemek amacıyla, puanların basıklık ve çarpıklık değerleri incelenmiştir. Bu kapsamda puan dağılımlarına ait basıklık ve çarpıklık değerleri -2 ile +2 arasında yer alan puan dağılımının normal dağılıma sahip olduğu aksi durumda normal dağılıma sahip olmadığı kabul edilmiştir (141). Araştırmanın amaçları doğrultusunda ölçme araçlarından elde edilen puanların belirlenen bağımsız değişkenlerin (anne yaş, anne eğitim düzeyi, vb.) kategorilerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu bağlamda, Ebeveyn-Çocuk İlişkisi ölçeğinin tamamına ve alt boyutlarına ait puan dağılımlarının ele alınan bağımsız değişkenin her bir kategorisinde normal dağılım göstermesi durumunda, bağımsız değişken kategori sayısı iki ise ilişkisiz örneklem için t testi, bağımsız değişken kategori sayısı ikiden fazla ise ANOVA analizi kullanılmıştır. Ancak ölçeğin tamamına ve alt boyutlarına ait puan dağılımlarının ele alınan bağımsız değişkenin her bir kategorisinde normal dağılım göstermemesi durumunda, bağımsız değişken kategori sayısı iki ise Mann Whitney U testi, bağımsız değişken kategori sayısı ikiden fazla ise Kruskal Wallis testi kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde annelerin teknoloji kullanımının anne-çocuk ilişkisine olan etkisini çeşitli değişkenler açısından incelemek amacıyla yapılan analizler ve yapılan analizlerin sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Anneye Ait Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Elde Edilen Bulgular

Anne Yaşı, Öğrenim Düzeyi, Sahip Olduğu Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Elde Edilen Bulgular

Araştırma kapsamına ebeveyn-çocuk ilişkisi ölçeğinin çatışma ve yakınlık alt boyutlarında annenin yaş, öğrenim düzeyi ve sahip olduğu çocuk sayısı değişkeninin betimleyici analiz sonuçları tablo 4.1.'de yer almaktadır.

Tablo 4.1. Ebeveyn çocuk ilişkisi ölçeğinin çatışma ve yakınlık alt boyutlarında annenin yaşı, öğrenim düzeyi, çocuk sayısı değişkeni için betimleyici analizler

Ölçek	Anne yaşı	N	\bar{X}	S. Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.	
Ebeveyn-çocuk ilişkisi ölçeği	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	20-30	100	50,38	9,74	31	85	0,63	0,71
		31-40	246	49,52	8,99	31	77	0,41	-0,20
		41 ve üzeri	55	50,35	10,17	32	75	0,50	-0,12
	Çatışma	20-30	100	29,56	9,43	12	60	0,64	0,32
		31-40	246	28,65	8,88	12	58	0,56	0,06
		41 ve üzeri	55	29,62	10,29	14	54	0,75	-0,22
	Yakınlık	20-30	100	20,82	3,21	10	25	-1,15	1,57
		31-40	246	20,87	3,02	9	25	-0,80	0,89
		41 ve üzeri	55	20,73	3,61	11	25	-0,76	0,05

Tablo 4.1. Ebeveyn çocuk ilişkisi ölçeğinin çatışma ve yakınlık alt boyutlarında annenin yaşı, öğrenim düzeyi, çocuk sayısı değişkeni için betimleyici analizler (Devamı).

	Ölçek	Öğrenim Düzeyi	N	\bar{X}	S. Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	Ortaokul ve altı	66	53,77	11,12	31	85	0,29	0,10
		Lise	132	50,43	9,19	31	73	0,22	-0,43
		Lisans ve üzeri	203	48,20	8,36	32	76	0,56	0,06
	Çatışma	Ortaokul ve altı	66	32,23	10,78	12	60	0,54	-0,22
		Lise	132	29,77	8,87	12	50	0,26	-0,62
		Lisans ve üzeri	203	27,47	8,56	12	58	0,78	0,61
	Yakınlık	Ortaokul ve altı	66	21,55	3,49	9	25	-1,43	1,93
		Lise	132	20,66	3,49	11	25	-0,84	0,34
		Lisans ve üzeri	203	20,73	2,75	10	25	-0,68	0,95
	Ölçek	Çocuk Sayısı	N	\bar{X}	S. Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	1	110	47,75	8,57	31	76	0,49	0,23
		2	207	50,06	9,11	33	77	0,55	-0,17
		3 ve üzeri	84	52,08	10,30	31	85	0,27	0,34
	Çatışma	1	110	26,92	8,50	12	58	0,49	0,39
		2	207	29,26	8,97	14	56	0,67	-0,14
		3 ve üzeri	84	31,13	10,19	12	60	0,53	-0,05
	Yakınlık	1	110	20,83	2,95	10	25	-1,18	2,67
		2	207	20,80	2,95	11	25	-0,64	0,12
		3 ve üzeri	84	20,95	3,82	9	25	-1,00	0,49

Tablo 4.1.'de yer alan betimleyici analiz sonuçları incelendiğinde anne yaşı değişkenine göre ebeveyn-çocuk ilişkisi toplam puan ortalamaları 20-30 yaş grubu annelerinde $\bar{X}=50,38$; 31-40 yaş grubu annelerinde $\bar{X}=49,52$ iken 41 ve üzeri yaş grubu annelerinde $\bar{X}=50,35$ olarak bulunmuştur. Öte yandan Ebeveyn Çocuk ilişkisi ölçeğinin tamamından ve alt boyutlarından elde edilen puanların anne yaş değişkeninin kategorilerindeki dağılımları incelendiğinde basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında olduğu ve normal dağılım gösterdiği söylenebilmektedir. Anne öğrenim düzeyi değişkenine göre ebeveyn çocuk ilişkisi toplam puan ortalamaları ortaokul ve altı grubunda $\bar{X}=53,77$; lise grubunda $\bar{X}=50,43$; lisans ve üzeri grupta $\bar{X}=48,20$ olarak bulunmuştur. Ayrıca Ebeveyn-Çocuk İlişkisi ölçeğinin tamamından ve alt boyutlarından elde edilen puanların anne öğrenim düzeyi değişkeninin kategorilerindeki dağılımları incelendiğinde basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında olduğu ve normal dağılım gösterdiği söylenebilmektedir. Annenin sahip olduğu çocuk sayısı değişkenine bakıldığında ise ebeveyn-çocuk ilişkisi toplam puan ortalamaları incelenmiş, bir çocuğu bulunan

annelerin $\bar{X}=47,75$; iki çocuğu bulunan annelerin $\bar{X}=50,06$; üç ve üzeri çocuğu bulunan annelerin $\bar{X}=52,08$ olarak bulunmuştur. Aynı zamanda ölçeğin tamamından ve çatışma alt boyutunda elde edilen puanların çocuk sayısı değişkeninin kategorilerindeki dağılımları incelendiğinde basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında olduğu ve normal dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak yakınlık alt boyutundan elde edilen puanların çocuk sayısı değişkeninin kategorilerindeki dağılımları incelendiğinde tüm kategorilerde basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2 ile +2 aralığında yer almadığı yani normal dağılım göstermediği söylenebilmektedir.

Araştırma kapsamında annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının anne yaşına göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesine yönelik uygulanan ANOVA analizi sonuçları Tablo 4.2.'de yer almaktadır.

Tablo 4.2. Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının anne yaşı değişkenine göre ANOVA testi ile karşılaştırılması

ANOVA	Anne yaşı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Fark	
Ebeveyn-çocuk ilişkisi	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	Gruplar arası	67,67	2	33,84	0,39	0,68	---
		Gruplar içi	34765,35	398	87,35			
		Toplam	34833,02	400				
	Çatışma	Gruplar arası	82,40	2	41,20	0,48	0,62	---
		Gruplar içi	33837,56	398	85,02			
		Toplam	33919,96	400				
	Yakınlık	Gruplar arası	1,02	2	0,51	0,05	0,95	---
		Gruplar içi	3952,76	398	9,93			
		Toplam	3953,79	400				

p>0,05

Tablo 4.2.'de yer alan ANOVA sonuçları incelendiğinde annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının anne yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (0,68; 0,62; 0,95 p>0,05). Yani, 20-30, 31-40 ile 40 ve üzeri yaşta olan annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanları benzerlik göstermektedir.

Araştırma kapsamında annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının anne öğrenim düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesine yönelik uygulanan ANOVA analizi sonuçları Tablo 4.3.'te yer almaktadır.

Tablo 4.3. Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının anne öğrenim düzeyi değişkenine göre ANOVA testi ile karşılaştırılması

ANOVA	Anne Öğrenim Düzeyi	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	p	Fark	
Ebeveyn-çocuk ilişkisi	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	Gruplar arası	1614,93	2	807,46	9,67	0,00*	1>3
		Gruplar içi	33218,10	398	83,46			2>3
		Toplam	34833,02	400				
	Çatışma	Gruplar arası	1242,65	2	621,32	7,57	0,00*	1>3
		Gruplar içi	32677,31	398	82,10			2>3
		Toplam	33919,96	400				
	Yakınlık	Gruplar arası	39,66	2	19,83	2,02	0,13	---
		Gruplar içi	3914,12	398	9,83			
		Toplam	3953,79	400				

*p<0,05

p>0,05

Tablo 4.3.'te annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının anne öğrenim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (*0,00; *0,00; p<0,05). Farkın kaynağını belirlemek için uygulanan post hoc testi sonuçları ele alındığında lise ile ortaokul ve altında öğrenim düzeyine sahip annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanları öğrenim düzeyi lisans ve üzerinde olan annelere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak Tablo 4.3.'te yakınlık puanları için uygulanan ANOVA sonuçları incelendiğinde, annelerin yakınlık puanlarının anne öğrenim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (0,13; p>0,05). Yani, öğrenim düzeyi, ortaokul ve altı, lise ile lisans ve üzeri olan annelerin yakınlık puanları benzerlik göstermektedir.

Araştırma kapsamında annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının çocuk sayısına göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesine

yönelik uygulanan ANOVA analizi ve Kruskall Wallis Testi sonuçları Tablo 4.4.'te yer almaktadır.

Tablo 4.4. Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının çocuk sayısı değişkenine göre ANOVA ve Kruskall Wallis Testine göre karşılaştırılması

	ANOVA	Çocuk Sayısı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Fark
Ebeveyn-çocuk ilişkisi	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	Gruplar arası	915,55	2	457,77	5,37	0,00*	2>1 3>1
		Gruplar içi	33917,47	398	85,22			
		Toplam	34833,02	400				
	Çatışma	Gruplar arası	872,22	2	436,11	5,25	0,01*	2>1 3>1
		Gruplar içi	33047,74	398	83,03			
		Toplam	33919,96	400				
Kruskall-Wallis	Yakınlık	Grup	N	Sıra Ortalaması	Sd	Ki-kare	p	Fark
		1	110	197,80	2	1,62	0,45	---
		2	207	196,94				
		3 ve üzeri	84	215,20				

*p<0,05

p>0,05

Tablo 4.4.'te yer alan ANOVA analiz sonuçları annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının çocuk sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (*0,00; *0,01 p<0,05). Farkın kaynağını belirlemek için uygulanan post hoc testi sonuçları ele alındığında iki ile üç ve üzeri sayıda çocuğa sahip annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının bir çocuğu olan annelere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak yakınlık puanları için uygulanan ANOVA sonuçları incelendiğinde, annelerin yakınlık puanlarının çocuk sayısı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (0,45 p>0,05). Yani, çocuk sayısı kaç olursa olsun annelerin yakınlık puanları benzerlik göstermektedir.

Annenin Medeni Durumu, Sosyoekonomik Düzey/Aylık geliri, Çalışma Durumu Değişkenine Göre Elde Edilen Bulgular

Araştırma kapsamına ebeveyn-çocuk ilişkisi ölçeğinin çatışma ve yakınlık alt boyutlarında annenin medeni durumu, sosyoekonomik düzeyi/aylık geliri ve çalışma durumu değişkeninin betimleyici analiz sonuçları tablo 4.5' te yer almaktadır.

Tablo 4.5. Ebeveyn çocuk ilişkisi ölçeğinin çatışma ve yakınlık alt boyutlarında annenin medeni durumu, sosyoekonomik düzey/aylık geliri, çalışma durumu değişkeni için betimleyici analizler

	Ölçek	Medeni durum	N	\bar{X}	S. Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
Ebeveyn – Çocuk ilişkisi Ölçeği	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	Evli	379	49,66	9,18	31	77	0,41	-0,21
		Evli Olmayan	22	53,14	11,42	36	85	1,12	1,58
	Çatışma	Evli	379	28,78	9,07	12	58	0,57	-0,05
		Evli Olmayan	22	32,95	10,78	21	60	1,04	0,56
	Yakınlık	Evli	379	20,88	3,11	9	25	-0,91	0,98
		Evli Olmayan	22	20,18	3,69	11	25	-0,50	0,27
	Ölçek	Aylık Gelir	N	\bar{X}	S. Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
Ebeveyn – Çocuk ilişkisi Ölçeği	Ebeveyn - Çocuk ilişkisi toplam	0-5500	68	50,82	10,97	31	85	0,69	0,69
		5501-10000	169	51,60	8,99	31	76	0,26	-0,41
		10001 ve üzeri	164	47,65	8,51	32	73	0,54	-0,05
	Çatışma	0-5500	68	29,62	10,11	12	60	0,71	0,69
		5501-10000	169	31,28	8,96	14	58	0,53	-0,22
		10001 ve üzeri	164	26,42	8,44	12	56	0,72	0,16
	Yakınlık	0-5500	68	21,21	3,31	11	25	-1,25	1,22
		5501-10000	169	20,32	3,46	9	25	-0,81	0,64
		10001 ve üzeri	164	21,23	2,63	12	25	-0,49	-0,03
	Ölçek	Çalışma Durumu	N	\bar{X}	S. Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
Ebeveyn-Çocuk ilişkisi Ölçeği	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	Çalışıyor	212	48,86	8,90	32	85	0,79	1,15
		Çalışmıyor	189	50,96	9,70	31	76	0,20	-0,57
	Çatışma	Çalışıyor	212	27,77	8,68	12	60	0,83	0,89
		Çalışmıyor	189	30,40	9,60	12	58	0,41	-0,39
	Yakınlık	Çalışıyor	212	21,09	2,73	10	25	-0,68	0,91
		Çalışmıyor	189	20,56	3,54	9	25	-0,89	0,41

Tablo 4.5.'te yer alan betimleyici analiz sonuçları incelendiğinde annenin medeni durumu değişkenine göre ebeveyn-çocuk ilişkisi toplam puan ortalamaları evli grubun annelerinde $\bar{X}=49,66$; evli olmayan grubun annelerinde $\bar{X}=53,14$ olarak bulunmuştur. Öte yandan ölçeğin tamamından ve alt boyutlarından elde edilen puanların anne medeni durum değişkeninin kategorilerindeki dağılımları incelendiğinde basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında olduğu ve normal dağılım gösterdiği söylenebilmektedir. Annenin aylık gelir değişkenine göre ebeveyn çocuk ilişkisi toplam puan ortalamaları 0-5500 grubunda $\bar{X}=50,82$; 5500-10000 $\bar{X}=51,60$; 10001 ve üzeri grupta $\bar{X}=47,65$ olarak bulunmuştur. Ayrıca ölçeğin tamamından ve alt boyutlarından elde edilen puanların aylık gelir değişkeninin kategorilerindeki dağılımları incelendiğinde basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında olduğu ve normal dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Annenin çalışma durumu değişkenine göre ebeveyn-çocuk ilişkisi toplam puan ortalamaları incelendiğinde ise çalışan annelerin $\bar{X}=48,86$; çalışmayan annelerin $\bar{X}=50,96$ olarak bulunmuştur. Aynı zamanda ölçeğin tamamından ve alt boyutlarından elde edilen puanların anne çalışma durumu değişkeninin kategorilerindeki dağılımları incelendiğinde basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında olduğu ve normal dağılım gösterdiği söylenebilmektedir.

Araştırma kapsamında annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının anne medeni durumuna göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesine yönelik uygulanan İlişkisiz Örneklem T-Testi sonuçları Tablo 4.6.'da yer almaktadır.

Tablo 4.6. Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının anne medeni durum değişkenine göre T testi ile karşılaştırılması

	T Testi	Medeni Durum	N	Ortalama	Sd	T	P
Ebeveyn-çocuk ilişkisi	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	Evli	379	49,66	399	-1,70	0,10
		Evli	22	53,14			
	Çatışma	Evli	379	28,78	399	-2,10	0,04*
		Evli	22	32,95			
	Yakınlık	Evli	379	20,88	399	1,01	0,39
		Evli	22	20,18			
		Olmayan					

*p<0,05

p>0,05

Tablo 4.6.'da yer alan İlişkisiz Örneklem T-Testi sonuçları incelendiğinde annelerin çatışma puanlarının anne medeni durumuna göre evli olmayan annelerin çatışma puanı daha yüksek olacak biçimde istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (*0,04 $p < 0,05$). Bir başka ifadeyle evli olmayan annelerin çatışma puanları evli olan annelere göre daha yüksektir. Ebeveyn-çocuk ilişkisi toplam ve yakınlık puanları için uygulanan İlişkisiz Örneklem T-Testi sonuçları incelendiğinde ise annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve yakınlık puanlarının anne medeni durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (0,10; 0,39 $p > 0,05$). Yani, evli veya evli olmayan annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve yakınlık puanları benzerlik göstermektedir.

Araştırma kapsamında annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının sosyoekonomik düzey/aylık gelir düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesine yönelik uygulanan ANOVA analizi sonuçları Tablo 4.7.'de yer almaktadır.

Tablo 4.7. Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının sosyoekonomik düzey/aylık gelir değişkenine göre ANOVA testi ile karşılaştırılması.

	ANOVA	Aylık gelir	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P	Fark
Ebeveyn-çocuk ilişkisi	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	Gruplar arası	1377,01	2	688,51	8,19	0,00*	1>3
		Gruplar içi	33456,01	398	84,06			2>3
		Toplam	34833,02	400				
	Çatışma	Gruplar arası	1994,00	2	997,00	12,43	0,00*	1>3
		Gruplar içi	31925,96	398	80,22			2>3
		Toplam	33919,96	400				
	Yakınlık	Gruplar arası	79,27	2	39,63	4,07	0,02*	1>2
		Gruplar içi	3874,52	398	9,73			3>2
		Toplam	3953,79	400				

* $p < 0,05$

Tablo 4.7.'de yer alan ANOVA sonuçları incelendiğinde annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi çatışma ve yakınlık puanlarının sosyoekonomik düzey/aylık gelire göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (*0,00; *0,00; *0,02; $p < 0,05$). Farkın kaynağını belirlemek için uygulanan post hoc testi sonuçları ele alındığında aylık geliri 0-5500 ve 5501-10000 arasında olan annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanları aylık geliri 10001 ve üzeri olan annelere göre daha yüksek

olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yakınlık puanları için uygulanan post hoc testi sonuçları incelendiğinde ise aylık geliri 0-5500 arasında ve 10001 ile üzerinde olan annelerin yakınlık puanlarının aylık geliri 5500-10000 arasında olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının annenin çalışma durumuna göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesine yönelik uygulanan İlişkisiz Örneklem T-Testi sonuçları Tablo 4.8.'de yer almaktadır.

Tablo 4.8. Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının annenin çalışma durumu değişkenine göre T testi ile karşılaştırılması

T Testi		Çalışma Durumu	N	Ortalama	Sd	T	P
Ebeveyn- çocuk ilişkisi	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	Çalışıyor	212	48,86	399	-2,26	0,03*
		Çalışmıyor	189	50,96			
	Çatışma	Çalışıyor	212	27,77	399	-2,87	0,00*
		Çalışmıyor	189	30,40			
	Yakınlık	Çalışıyor	212	21,09	399	1,69	0,10
		Çalışmıyor	189	20,56			

*p<0,05

p>0,05

Tablo 4.8.'de yer alan İlişkisiz Örneklem T-Testi sonuçları incelendiğinde ise annelerin ebeveyn – çocuk ilişkisi toplam ve çatışma puanlarının anne çalışma durumuna göre çalışmayan annelerin puanı daha yüksek olacak biçimde istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (*0,00; *0,03; p<0,05). Bir başka ifadeyle çalışmayan annelerin ebeveyn – çocuk ilişkisi toplam ve çatışma puanları çalışan annelere göre daha yüksektir. Ancak Tablo 4.8.'de yakınlık puanları için uygulanan İlişkisiz Örneklem T-Testi sonuçları incelendiğinde, annelerin yakınlık puanlarının anne çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (0,10; p>0,05). Yani, çalışan ve çalışmayan annelerin yakınlık puanları benzerlik göstermektedir.

4.2. Annenin Teknoloji ve Sosyal Medyayı Kullanım Durumuna Göre Elde Edilen Bulgular

İnternete Bağlanabilen Cihaz Sayısı, Evde İnternet Olma Durumu, Sosyal Ağ Üyeliği Değişkenlerine Göre Elde Edilen Bulgular

Araştırma kapsamına ebeveyn-çocuk ilişkisi ölçeğinin çatışma ve yakınlık alt boyutlarında internete bağlanabilen cihaz sayısı, evde internet olma durumu, annenin sosyal ağ üyeliği için betimleyici analiz sonuçları tablo 4.9.'da yer almaktadır.

Tablo 4.9. Ebeveyn çocuk ilişkisi ölçeğinin çatışma ve yakınlık alt boyutlarında annenin internete bağlanabilen cihaz sayısı, evde internet olma durumu, sosyal ağ üyeliği değişkeni için betimleyici analizler

	Ölçek	İnternete bağlanabilen cihaz türü		N	\bar{X}	S. Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
		En az biri	İkisi							
Ebeveyn-Çocuk ilişkisi Ölçeği	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	En az biri	İkisi	235	50,27	9,91	31	85	0,49	0,08
		İkisi	Üçü de var	141	49,62	8,66	33	71	0,36	-0,25
		Üçü de var		25	47,20	6,78	39	64	0,71	-0,09
	Çatışma	En az biri	İkisi	235	29,71	9,62	12	60	0,56	-0,07
		İkisi	Üçü de var	141	28,45	8,78	12	56	0,61	0,24
		Üçü de var		25	25,60	6,54	17	41	0,97	0,63
	Yakınlık	En az biri	İkisi	235	20,57	3,39	9	25	-0,83	0,56
		İkisi	Üçü de var	141	21,16	2,68	11	25	-0,78	1,19
		Üçü de var		25	21,60	2,92	14	25	-1,04	1,08
	Ölçek	İnternet Bağlantısı		N	\bar{X}	S. Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
		Evet	Hayır							
Ebeveyn-Çocuk ilişkisi Ölçeği	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	Evet	Hayır	360	49,67	9,21	31	85	0,52	0,14
		Hayır		41	51,44	10,30	31	77	0,29	-0,14
	Çatışma	Evet	Hayır	360	28,88	9,15	12	60	0,66	0,17
		Hayır		41	30,20	9,73	12	54	0,35	-0,18
	Yakınlık	Evet	Hayır	360	20,79	3,10	10	25	-0,77	0,56
		Hayır		41	21,24	3,51	9	25	-1,75	3,74
	Ölçek	Sosyal Ağ Üyeliği		N	\bar{X}	S. Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
		Evet	Hayır							
Ebeveyn-Çocuk ilişkisi Ölçeği	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	Evet	Hayır	364	49,86	8,93	32	85	0,51	0,21
		Hayır		37	49,73	12,77	31	76	0,42	-0,85
	Çatışma	Evet	Hayır	364	28,99	8,90	12	60	0,64	0,14
		Hayır		37	29,24	11,99	12	58	0,51	-0,48
	Yakınlık	Evet	Hayır	364	20,88	3,12	10	25	-0,86	0,73
		Hayır		37	20,49	3,36	9	25	-1,13	2,40

Tablo 4.9.'da yer alan betimleyici analiz sonuçları incelendiğinde internete bağlanabilen cihaz türü sayısı değişkenine göre ebeveyn-çocuk ilişkisi toplam puan ortalamaları en az bir cihaz bulunan annelerin grubunda $\bar{X}=50,27$; iki cihaz bulunan annelerin grubunda $\bar{X}=49,62$ iken üç cihaz bulunan annelerin grubunda $\bar{X}=52,08$ olarak bulunmuştur. Ayrıca ölçeğin tamamından ve alt boyutlarından elde edilen puanların internete bağlanabilen cihaz türü sayısı değişkeninin kategorilerindeki dağılımları incelendiğinde basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında olduğu ve normal dağılım gösterdiği söylenebilmektedir. Evde internet olma durumu değişkenine göre ebeveyn çocuk ilişkisi toplam puan ortalamaları evde internet bağlantısı olan annelerin grubunda $\bar{X}=50,27$; evde internet bağlantısı olmayan annelerin grubunda $\bar{X}=51,44$ olarak bulunmuştur. Öte yandan ölçeğin tamamından ve çatışma alt boyutunda elde edilen puanların evde internet bağlantısı olma durumu değişkeninin kategorilerindeki dağılımları incelendiğinde basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında olduğu ve normal dağılım gösterdiği söylenebilmekteyken yakınlık alt boyutundan elde edilen puanların evde internet bağlantısı olma durumu değişkeninin kategorilerindeki dağılımları incelendiğinde ise tüm kategorilerde basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2 ile +2 aralığında yer almadığı yani normal dağılım göstermediği söylenebilir. Annenin sosyal ağ sitelerine üyeliği durumu değişkenine göre ebeveyn-çocuk ilişkisi toplam puan ortalamaları incelendiğinde ise sosyal ağlarda üyeliği bulunan annelerin $\bar{X}=49,86$; sosyal ağlarda üyeliği bulunmayan annelerin $\bar{X}=49,73$ olarak bulunmuştur. Ölçeğin tamamından ve çatışma alt boyutunda elde edilen puanların sosyal ağlarda üyeliği bulunması durumu değişkeninin kategorilerindeki dağılımları incelendiğinde ise basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında olduğu ve normal dağılım gösterdiği söylenebilir. Ancak yakınlık alt boyutundan elde edilen puanların sosyal ağlarda üyeliği bulunması durumu değişkeninin kategorilerindeki dağılımları incelendiğinde ise tüm kategorilerde basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2 ile +2 aralığında yer almadığı yani normal dağılım göstermediği söylenebilir.

Araştırma kapsamında annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının internete bağlanabilen cihaz türü (tablet, laptop, masa üstü) sayısına göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesine yönelik uygulanan ANOVA analizi sonuçları Tablo 4.10.'da yer almaktadır.

Tablo 4.10. Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının internete bağlanabilen cihaz türü (tablet, laptop, masa üstü) sayısına değişkenine göre ANOVA testi ile karşılaştırılması

Ebeveyn – Çocuk ilişkisi	ANOVA	İnternete bağlanan cihaz türü	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P	Fark
	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam		Gruplar arası	225,13	2	112,57	1,29	0,28
		Gruplar içi	34607,89	398	86,95			
		Toplam	34833,02	400				
Çatışma		Gruplar arası	448,27	2	224,13	2,67	0,07	---
		Gruplar içi	33471,69	398	84,10			
		Toplam	33919,96	400				
Yakınlık		Gruplar arası	46,81	2	23,40	2,38	0,09	---
		Gruplar içi	3906,98	398	9,82			
		Toplam	3953,79	400				

p>0,05

Tablo 4.10.'da yer alan ANOVA sonuçları incelendiğinde annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının internete bağlanabilen cihaz türü (tablet, laptop, masa üstü) sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (0,28; 0,07; 0,09; p>0,05). Yani, evinde tablet, laptop ve masa üstü cihazlarından en az biri, ikisi veya üçü de olan annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanları benzerlik göstermektedir.

Araştırma kapsamında annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının evde internet olma durumuna göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesine yönelik uygulanan İlişkisiz Örneklemeler T-Testi ve Mann Whitney U Testi sonuçları Tablo 4.11.'de yer almaktadır.

Tablo 4.11. Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının evde internet olma durumu değişkenine göre T testi ve Mann Whitney U testi ile karşılaştırılması

Ebeveyn – Çocuk ilişkisi	T Testi	İnternet Bağlantısı	N	Ortalama	Sd	T	p
	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam		Evet	360	49,67	399	-1,15
		Hayır	41	51,44			
Çatışma		Evet	360	28,88	399	-0,87	0,39
		Hayır	41	30,20			
Mann Whithney U Testi	Yakınlık	İnternet Bağlantısı	N	Sıra Ortalama	Sıra toplamı	U	P
			Evet	360	198,38	71417,50	6437,50
	Hayır	41	223,99	9183,50			

p>0,05

Tablo 4.11.'de yer alan İlişkisiz Örneklem T-Testi ve Mann Whitney U Testi sonuçları incelendiğinde annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının evde internet olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (0,25; 0,39; 0,18; $p>0,05$). Yani, evinde internet olan ve olmayan annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanları benzerlik göstermektedir.

Araştırma kapsamında annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının annenin sosyal ağ hesabı olma durumuna göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesine yönelik uygulanan İlişkisiz Örneklem T-Testi ve Mann Whitney U Testi sonuçları Tablo 4.12'de yer almaktadır.

Tablo 4.12. Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının annenin sosyal ağ hesabı olma durumu değişkenine göre T testi ve Mann Whitney U testi ile karşılaştırılması

	T Testi	Sosyal Ağ Üyeliği		N	Ortalama	Sd	T	p
		Evet	Hayır					
Ebeveyn – Çocuk ilişkisi	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	Evet	364	49,86	399	0,08	0,93	
		Hayır	37	49,73				
	Çatışma	Evet	364	28,99	399	0,06	0,95	
		Hayır	37	29,24				
Ebeveyn – Çocuk ilişkisi	Mann Whithney U Testi	Sosyal Ağ Üyeliği		N	Sıra Ortalama	Sıra toplamı	U	p
	Yakınlık	Evet	364					
		Hayır	37	188,65	6980,00			

$p>0,05$

Tablo 4.12.'de yer alan İlişkisiz Örneklem T-Testi ve Mann Whitney U Testi sonuçları incelendiğinde annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının annelerin sosyal ağ hesabı olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (0,93; 0,95; 0,49; $p>0,05$). Yani, sosyal ağ hesabı olan ve olmayan annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanları benzerlik göstermektedir.

Annenin Bilgisayar veya Tablette Geçirdiği Günlük Süre, Televizyonda Geçirdiği Günlük Süre, Sosyal Medyada Geçirdiği Günlük Süre Değişkenlerine Göre Elde Edilen Bulgular

Araştırma kapsamına ebeveyn-çocuk ilişkisi ölçeğinin çatışma ve yakınlık alt boyutlarında annenin bilgisayar veya tablette geçirdiği günlük süre, televizyonda geçirdiği günlük süre, sosyal medyada geçirdiği günlük süre değişkenlerine göre betimleyici analiz sonuçları tablo 4.13.'te yer almaktadır.

Tablo 4.13. Ebeveyn çocuk ilişkisi ölçeğinin çatışma ve yakınlık alt boyutlarında annenin bilgisayar veya tablette, televizyonda, sosyal ağlarda geçirdiği günlük süre değişkeni için betimleyici analizler

		Ölçek	Bilg. Tablet Süre	N	\bar{X}	S. Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	1 saatten az	191	49,03	9,27	31	85	0,70	0,72	
		1-3 saat arası	131	49,82	9,04	31	77	0,54	0,13	
		3 saat ve üzeri	79	51,89	9,76	33	71	-0,01	-0,62	
	Çatışma	1 saatten az	191	28,29	9,15	12	60	0,79	0,63	
		1-3 saat arası	131	28,92	8,34	12	54	0,66	0,09	
		3 saat ve üzeri	79	30,90	10,49	12	56	0,21	-0,64	
	Yakınlık	1 saatten az	191	20,74	3,14	9	25	-0,79	0,88	
		1-3 saat arası	131	20,90	3,25	10	25	-1,13	1,19	
		3 saat ve üzeri	79	20,99	3,00	11	25	-0,68	0,54	
		Ölçek	Tv Süre	N	\bar{X}	S. Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	1 saatten az	205	48,74	9,07	31	85	0,62	0,60	
		1-3 saat arası	146	50,06	9,20	31	77	0,39	-0,17	
		3 saat ve üzeri	50	53,80	9,86	35	76	0,27	-0,37	
	Çatışma	1 saatten az	205	28,05	8,92	12	60	0,67	0,32	
		1-3 saat arası	146	28,75	8,52	12	54	0,52	0,06	
		3 saat ve üzeri	50	33,70	10,93	15	58	0,31	-0,77	
	Yakınlık	1 saatten az	205	20,68	3,01	9	25	-0,83	1,38	
		1-3 saat arası	146	21,32	2,99	11	25	-1,14	1,25	
		3 saat ve üzeri	50	20,10	3,92	11	25	-0,50	-0,42	
		Ölçek	Sosyal Ağ Süre	N	\bar{X}	S. Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	1 saatten az	176	48,69	8,57	31	71	0,27	-0,53	
		1-3 saat arası	171	49,73	9,84	32	85	0,71	0,58	
		3 saat ve üzeri	54	54,02	9,06	37	75	0,24	-0,38	
	Çatışma	1 saatten az	176	27,57	8,31	12	56	0,54	0,05	
		1-3 saat arası	171	29,09	9,29	12	60	0,79	0,50	
		3 saat ve üzeri	54	33,44	10,41	12	54	0,02	-0,63	
	Yakınlık	1 saatten az	176	21,13	2,81	9	25	-0,90	1,75	
		1-3 saat arası	171	20,63	3,29	10	25	-0,83	0,47	
		3 saat ve üzeri	54	20,57	3,67	11	25	-0,82	0,21	

Tablo 4.13.'te yer alan betimleyici analiz sonuçları incelendiğinde annenin bilgisayarda veya tablette geçirdiği günlük süre değişkenine göre ebeveyn-çocuk ilişkisi toplam puan ortalamaları 1 saatten az olan annelerin grubunda $\bar{X}=49,03$; 1-3 saat olan annelerin grubunda $\bar{X}=49,82$ iken 3 saat ve üzeri olan annelerin grubunda $\bar{X}=51,89$ olarak bulunmuştur. Annenin televizyonda geçirdiği günlük süre değişkenine göre ebeveyn çocuk ilişkisi toplam puan ortalamaları 1 saatten az olan annelerin grubunda $\bar{X}=48,74$; 1-3 saat olan annelerin grubunda $\bar{X}=50,06$ iken 3 saat ve üzeri olan annelerin grubunda $\bar{X}=53,80$ olarak bulunmuştur. Annenin sosyal ağlarda günlük geçirdiği süre değişkenine göre ebeveyn-çocuk ilişkisi toplam puan ortalamaları incelendiğinde 1 saatten az olan annelerin grubunda $\bar{X}=48,69$; 1-3 saat olan annelerin grubunda $\bar{X}=49,73$ iken 3 saat ve üzeri olan annelerin grubunda $\bar{X}=54,02$ olarak bulunmuştur. Ayrıca ölçeğin tamamından ve alt boyutlarından elde edilen puanların annenin bilgisayarda veya tablette geçirdiği günlük süre, annenin televizyonda geçirdiği günlük süre, sosyal ağlarda geçirdiği günlük süre kategorilerindeki dağılımları incelendiğinde basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında olduğu ve normal dağılım gösterdiği söylenebilmektedir.

Araştırma kapsamında annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının annenin bilgisayar veya tablette geçirdiği günlük süreye göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesine yönelik uygulanan ANOVA analizi sonuçları Tablo 4.14.'te yer almaktadır.

Tablo 4.14. Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının annenin bilgisayar veya tablette geçirdiği günlük süreye göre ANOVA testi ile karşılaştırılması

	ANOVA	Anne Bilg.Tab.Geç. Süre	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P	Fark
Ebeveyn – Çocuk ilişkisi	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	Gruplar arası	455,63	2	227,82	2,64	0,07	---
		Gruplar içi	34377,39	398	86,38			
		Toplam	34833,02	400				
	Çatışma	Gruplar arası	381,11	2	190,56	2,26	0,11	---
		Gruplar içi	33538,85	398	84,27			
		Toplam	33919,96	400				
	Yakınlık	Gruplar arası	4,18	2	2,09	0,21	0,81	---
		Gruplar içi	3949,61	398	9,92			
		Toplam	3953,79	400				

p>0,00

Tablo 4.14.'te yer alan ANOVA sonuçları incelendiğinde annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının bilgisayar veya tablette geçirdiği süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (0,07; 0,11; 0,81; $p>0,05$). Yani, bilgisayar veya tablette günlük 1 saatten az, 1-3 saat arası ve 3 saat ve üzeri vakit geçiren annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanları benzerlik göstermektedir.

Araştırma kapsamında annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının annenin televizyonda geçirdiği süreye göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesine yönelik uygulanan ANOVA analizi sonuçları Tablo 4.15.'te yer almaktadır.

Tablo 4.15. Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının annenin televizyonda geçirdiği günlük süreye göre ANOVA testi ile karşılaştırılması

	ANOVA	Anne Tv Geç.Süre	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalama sı	F	P	Fark
Ebeveyn – Çocuk ilişkisi	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	Gruplar arası	1040,80	2	520,40	6,13	0,00*	3>1
		Gruplar içi	33792,22	398	84,91			3>2
		Toplam	34833,02	400				
	Çatışma	Gruplar arası	1297,43	2	648,71	7,91	0,00*	3>1
		Gruplar içi	32622,53	398	81,97			3>2
		Toplam	33919,96	400				
	Yakınlık	Gruplar içi	65,39	2	32,69	3,35	0,04*	
		Toplam	3888,40	398	9,77			2>3
		Gruplar arası	3953,79	400				

* $p<0,05$

Tablo 4.15.'te yer alan ANOVA sonuçları incelendiğinde annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi çatışma ve yakınlık puanlarının annenin televizyonda geçirdiği günlük süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (*0,00; *0,00; *0,04; $p<0,05$). Farkın kaynağını belirlemek için uygulanan post hoc testi sonuçları ele alındığında televizyonda günlük 3 saat ve üzeri vakit geçiren annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanları televizyonda 1 saatten az ve 1-3 saat arası vakit geçiren annelere göre daha yüksektir. Yakınlık puanları için uygulanan post hoc testi sonuçları incelendiğinde ise televizyonda günlük 1-3 saat arası vakit geçiren annelerin yakınlık puanlarının televizyonda 3 saat ve üzeri vakit geçiren annelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının annenin sosyal ağlarda geçirdiği günlük süreye göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesine yönelik uygulanan ANOVA analizi sonuçları Tablo 4.16.'da yer almaktadır.

Tablo 4.16. Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının annenin sosyal ağlarda geçirdiği günlük süreye göre ANOVA testi ile karşılaştırılması

	ANOVA	Anne Sosyal Ağ Geç.Süre	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P	Fark
Ebeveyn – Çocuk ilişkisi	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	Gruplar arası	1176,53	2	588,26	6,96	0,00*	3>2 3>1
		Gruplar içi	33656,50	398	84,56			
		Toplam	34833,02	400				
	Çatışma	Gruplar arası	1428,94	2	714,47	8,75	0,00*	3>2 3>1
		Gruplar içi	32491,02	398	81,64			
		Toplam	33919,96	400				
	Yakınlık	Gruplar içi	25,54	2	12,77	1,29	0,28	---
		Toplam	3928,24	398	9,87			
		Gruplar içi	3953,79	400				

*p<0,05

p>0,05

Tablo 4.16.'da yer alan ANOVA sonuçları incelendiğinde annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının annenin sosyal ağlarda geçirdiği süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (*0,00; *0,00; p<0,05). Farkın kaynağını belirlemek için uygulanan post hoc testi sonuçları ele alındığında sosyal ağda bir günde 3 saat ve üzeri vakit geçiren annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının sosyal ağlarda 1 saatten az ve 1-3 saat arası vakit geçiren annelere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak Tablo 4.16'da yakınlık puanları için uygulanan ANOVA sonuçları incelendiğinde, annelerin yakınlık puanlarının sosyal ağlarda geçirdiği günlük süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (0,28; p>0,05). Yani, sosyal ağlarda 1 saatten az, 1-3 saat arası ve 3 saat ve üzeri vakit geçiren annelerin yakınlık puanları benzerlik göstermektedir.

4.3. Çocuğa ve Anneye Ait Değişkenlere Göre Elde Edilen Bulgular

Çocuğun Cinsiyeti Ve Yaşı Değişkenine Göre Elde Edilen Bulgular

Araştırma kapsamına ebeveyn-çocuk ilişkisi ölçeğinin çatışma ve yakınlık alt boyutlarında çocuğun cinsiyeti ve yaşı değişkeninin betimleyici analiz sonuçları tablo 4.17.'de yer almaktadır.

Tablo 4.17. Ebeveyn çocuk ilişkisi ölçeğinin çatışma ve yakınlık alt boyutlarında çocuğun cinsiyeti ve yaşı değişkeni için betimleyici analizler

		Ölçek	Çocuğun Cinsiyeti	N	\bar{X}	S. Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam		Erkek	191	50,08	9,60	32	85	0,59	0,25
			Kız	210	49,64	9,10	31	77	0,38	-0,10
	Çatışma		Erkek	191	29,37	9,41	12	60	0,72	0,12
			Kız	210	28,68	9,03	12	58	0,52	0,06
	Yakınlık		Erkek	191	20,71	3,38	9	25	-1,03	1,12
			Kız	210	20,96	2,91	11	25	-0,64	0,23
		Ölçek	Çocuğun Yaşı	N	\bar{X}	S. Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam		5	284	49,70	9,37	31	85	0,58	0,26
			6	117	50,21	9,27	32	76	0,30	-0,25
	Çatışma		5	284	28,70	9,07	12	60	0,72	0,23
			6	117	29,76	9,54	12	58	0,41	-0,07
	Yakınlık		5	284	21,00	3,20	9	25	-0,99	1,01
			6	117	20,44	2,97	10	25	-0,69	0,89

Tablo 4.17.'de yer alan betimleyici analiz sonuçları incelendiğinde çocuğun cinsiyeti değişkenine göre ebeveyn-çocuk ilişkisi toplam puan ortalamaları erkek çocukları annelerinde $\bar{X}=50,08$; kız çocukları annelerinde $\bar{X}=49,64$ olarak bulunmuştur. Çocuğun yaşı değişkenine göre ebeveyn çocuk ilişkisi toplam puan ortalamaları 5 yaş grubu çocuğu olan annelerin grubunda $\bar{X}=49,70$; 6 yaş grubu çocuğu olan annelerin grubunda $\bar{X}=50,21$ olarak bulunmuştur. Aynı zamanda ölçeğin tamamından ve alt boyutlarından elde edilen puanların çocuğun yaş ve cinsiyet değişkenlerinin kategorilerindeki dağılımları incelendiğinde basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında olduğu ve normal dağılım gösterdiği söylenebilmektedir.

Araştırma kapsamında annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının çocuk cinsiyetine göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesine yönelik uygulanan İlişkisiz Örneklem T-Testi sonuçları Tablo 4.18.'de yer almaktadır.

Tablo 4.18. Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının çocuk cinsiyetine göre T testi ile karşılaştırılması

	T Testi	Çocuğun cinsiyeti	N	Ortalama	Sd	T	p
Ebeveyn – Çocuk ilişkisi	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	Erkek	191	50,08	399	0,48	0,63
		Kız	210	49,64			
	Çatışma	Erkek	191	29,37	399	0,75	0,45
		Kız	210	28,68			
	Yakınlık	Erkek	191	20,71	399	-0,78	0,44
		Kız	210	20,96			

$p > 0,05$

Tablo 4.18.'de yer alan İlişkisiz Örneklem T-Testi sonuçları incelendiğinde annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının çocukların cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (0,63; 0,45; 0,44; $p > 0,05$). Yani, çocuklarının cinsiyeti erkek veya kız olan annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanları benzerlik göstermektedir.

Araştırma kapsamında annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının çocuk yaşına göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesine yönelik uygulanan İlişkisiz Örneklem T-Testi sonuçları Tablo 4.19.'da yer almaktadır.

Tablo 4.19. Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının çocuk yaşına göre T testi ile karşılaştırılması

T Testi		Çocuğun Yaşı	N	Ortalama	Sd	T	P
Ebeveyn – Çocuk ilişkisi	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	5	284	49,70	399	-0,49	0,63
		6	117	50,21			
	Çatışma	5	284	28,70	399	-1,05	0,30
		6	117	29,76			
	Yakınlık	5	284	21,00	399	1,62	0,11
		6	117	20,44			

p>0,05

Tablo 4.19.'da yer alan İlişkisiz Örneklem T-Testi sonuçları incelendiğinde annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının çocukların yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (0,63; 0,30; 0,11; p>0,05). Yani, çocukları 5 veya 6 yaşında olan annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanları benzerlik göstermektedir.

Annelerin Çocuğu İle Geçirdiği Günlük Süre, Çocuğunun İzlediği Çizgi Filmi ve Oynadığı Oyunu Kontrol Etme Durumu Değişkenlerine Göre Elde Edilen Bulgular

Araştırma kapsamına ebeveyn-çocuk ilişkisi ölçeğinin çatışma ve yakınlık alt boyutlarında annenin çocuğu ile geçirdiği günlük süre, çocuğunun izlediği çizgi filmi ve oynadığı oyunu kontrol etme değişkeninin betimleyici analiz sonuçları tablo 4.20.'de yer almaktadır.

Tablo 4.20. Ebeveyn çocuk ilişkisi ölçeğinin çatışma ve yakınlık alt boyutlarında annenin çocuğu ile geçirdiği günlük süre, çocuğunun izlediği çizgi filmi ve oynadığı oyunu kontrol etme durumu değişkenleri için betimleyici analizler

		Ölçek	Annenin Çocukla Geç.Süre	N	\bar{X}	S. Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	1-2saat	40	51,93	9,49	33	76	0,38	-0,22	
		2-3saat	74	53,11	10,74	33	85	0,42	-0,14	
		3-4saat	110	49,58	8,66	32	71	0,41	-0,24	
		4saatveüzeri	177	48,19	8,68	31	77	0,43	0,13	
	Çatışma	1-2saat	40	30,78	9,41	15	58	0,66	0,17	
		2-3saat	74	32,62	10,84	12	60	0,34	-0,62	
		3-4saat	110	29,05	8,69	14	56	0,64	0,18	
		4saatveüzeri	177	27,07	8,23	12	54	0,54	0,14	
	Yakınlık	1-2saat	40	21,15	3,32	12	25	-0,97	0,99	
		2-3saat	74	20,49	3,20	11	25	-0,62	0,03	
		3-4saat	110	20,53	3,33	10	25	-0,91	0,95	
		4saatveüzeri	177	21,11	2,95	9	25	-0,97	1,45	
		Ölçek	Anne ÇF ve Oyun Kontrol	N	\bar{X}	S. Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	Evet	389	49,51	9,16	31	85	0,54	0,28	
		Hayır	12	60,92	8,30	40	70	-1,38	2,95	
	Çatışma	Evet	389	28,57	8,90	12	60	0,64	0,27	
		Hayır	12	43,17	8,09	25	52	-0,96	0,80	
	Yakınlık	Evet	389	20,94	3,11	9	25	-0,95	1,15	
		Hayır	12	17,75	2,83	14	23	0,62	-0,50	

Tablo 4.20.'de yer alan betimleyici analiz sonuçları incelendiğinde annenin çocuğu ile geçirdiği günlük süre değişkenine göre ebeveyn-çocuk ilişkisi toplam puan ortalamaları çocuğu ile günde 1-2 saat vakit geçiren annelerin $\bar{X}=51,93$; günde 2-3 saat vakit geçiren annelerin $\bar{X}=53,11$; günde 3-4 saat vakit geçiren annelerin $\bar{X}=49,58$ iken günde 4 saat ve üzeri vakit geçiren annelerin $\bar{X}=48,19$ olarak bulunmuştur. Ayrıca ölçeğin tamamından ve alt boyutlarından elde edilen puanların annenin çocuğu ile geçirdiği günlük süre değişkeninin kategorilerindeki dağılımları incelendiğinde basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında olduğu ve normal dağılım gösterdiği söylenebilmektedir. Annenin çocuğunun izlediği çizgi filmi, oynadığı oyunu kontrol etme durumu değişkenine göre ebeveyn çocuk ilişkisi toplam puan ortalamaları kontrol eden annelerin grubunda $\bar{X}=49,51$ iken kontrol etmeyen annelerin grubunda $\bar{X}=60,92$ olarak bulunmuştur. Öte yandan yakınlık ve çatışma alt boyutunda

elde edilen puanların annenin çocuğunun izlediği çizgi film ve oynadığı oyunu kontrol etme durumu değişkeninin kategorilerindeki dağılımları incelendiğinde basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında olduğu ve normal dağılım gösterdiği söylenebilmekteyken ölçeğin tamamından elde edilen puanların annenin çocuğunun izlediği çizgi film ve oynadığı oyunu kontrol etme durumu değişkeninin kategorilerindeki dağılımları incelendiğinde ise tüm kategorilerde basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2 ile +2 aralığında yer almadığı yani normal dağılım göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma kapsamında annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının annenin çocuğu ile geçirdiği günlük süreye göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesine yönelik uygulanan ANOVA analizi sonuçları Tablo 4.21.'de yer almaktadır.

Tablo 4.21. Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının annenin çocukla geçirdiği günlük süreye göre ANOVA testi ile karşılaştırılması

	ANOVA	Annenin Çocukla Geç.Süre	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P	Fark
Ebeveyn – Çocuk ilişkisi	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	Gruplar arası	1455,50	3	485,17	5,77	0,00*	1,2>4
		Gruplar içi	33377,52	397	84,07			1,2>3
		Toplam	34833,02	400				
	Çatışma	Gruplar arası	1753,86	3	584,62	7,22	0,00*	1,2>4
		Gruplar içi	32166,10	397	81,02			1,2>3
		Toplam	33919,96	400				
	Yakınlık	Gruplar içi	37,04	3	12,35	1,25	0,29	---
		Toplam	3916,74	397	9,87			
		Gruplar içi	3953,79	400				

*p<0,05

p>0,05

Tablo 4.21.'de a yer alan ANOVA sonuçları incelendiğinde annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının annenin çocukla geçirdiği günlük süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (*0,00; *0,00; p<0,05). Farkın kaynağını belirlemek için uygulanan post hoc testi sonuçları ele alındığında çocuklarıyla bir gün içerisinde 1-2 saat ve 2-3 saat vakit geçiren annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının çocuklarıyla 3-4 saat veya 4 saat ve üzeri vakit

geçiren annelere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak Tablo 4.21.'de yakınlık puanları için uygulanan ANOVA sonuçları incelendiğinde, annelerin yakınlık puanlarının çocuklarıyla geçirdiği günlük süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (0,29; $p>0,05$). Yani, çocuklarıyla günde 1-2saat, 2-3saat, 3-4saat ve 4 saat ve üzeri vakit geçiren annelerin yakınlık puanları benzerlik göstermektedir.

Araştırma kapsamında annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının annenin çocuğun izlediği çizgi film veya oynadığı oyunu kontrol etme durumuna göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesine yönelik uygulanan İlişkisiz Örneklem T-Testi ve Mann Whitney U Testi sonuçları Tablo 4.22.'de yer almaktadır.

Tablo 4.22. Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının annenin çocuğun izlediği çizgi film veya oynadığı oyunu kontrol etme durumu değişkenine göre T testi ve Mann Whitney U testi ile karşılaştırılması

	T Testi	Anne ÇF ve Oyun Kontrol	N	Ortalama	sd	T	p
Ebeveyn – Çocuk ilişkisi	Çatışma	Evet	389	28,57	399	-5,61	0,00*
		Hayır	12	43,17			
	Yakınlık	Evet	389	20,94	399	-6,14	0,00*
		Hayır	12	17,75			
	Mann Whitney U Testi	Anne ÇF ve Oyun Kontrol	N	Sıra Ortalama	Sıra toplamı	U	p
	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	Evet	389	197,05	76652,00	797,00	0,00*
		Hayır	12	329,08	3949,00		

* $p<0,05$

Tablo 4.22.'de yer alan İlişkisiz Örneklem T-Testi ve Mann Whitney U Testi sonuçları incelendiğinde annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının annenin çocuğun izlediği çizgi film veya oynadığı oyunu kontrol etme

durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir(*0,00; *0,00; *0,00; $p<0,05$). Ortalamalar ve sıra ortalamaları dikkate alındığında çocuğun izlediği çizgi film veya oynadığı oyunu kontrol eden annelerin yakınlık puanları yüksek iken kontrol etmeyen annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanları yüksektir.

Çocuğun Televizyonda Geçirdiği Günlük Süre, Bilgisayar/Telefon/Tablette Geçirdiği Günlük Süre, Tablet/Telefon/Televizyon Kullanmayı Tercih Ettiği Zaman Değişkenlerine Göre Elde Edilen Bulgular

Araştırma kapsamına ebeveyn-çocuk ilişkisi ölçeğinin çatışma ve yakınlık alt boyutlarında çocuğun televizyonda geçirdiği günlük süre, bilgisayar/telefon/tablette geçirdiği günlük süre, tablet/telefon/televizyon kullanmayı tercih ettiği zaman değişkenlerinin betimleyici analiz sonuçları tablo 4.23.'te yer almaktadır.

Tablo 4.23. Çocuğun televizyonda geçirdiği günlük süre, bilgisayar/telefon/tablette geçirdiği günlük süre, tablet/telefon/televizyon kullanmayı tercih ettiği zaman değişkenleri için betimleyici analizler.

	Ölçek	Çocuk TV Geç.Süre	N	\bar{X}	S. Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
Ebeveyn-Çocuk ilişkisi Ölçeği	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	Hiç	40	45,80	7,26	34	61	0,29	-0,74
		1saatten az	131	49,03	9,17	31	85	0,57	0,80
		1-2 saat	181	50,70	9,54	31	77	0,49	-0,14
		2 saat ve üzeri	49	52,20	9,51	35	75	0,16	-0,45
	Çatışma	Hiç	40	25,60	7,90	14	43	0,55	-0,57
		1saatten az	131	27,95	8,64	12	60	0,55	0,27
		1-2 saat	181	29,95	9,36	12	58	0,61	0,06
		2 saat ve üzeri	49	31,16	10,20	15	54	0,59	-0,36
	Yakınlık	Hiç	40	20,20	3,16	12	25	-0,58	0,23
		1saatten az	131	21,08	2,95	10	25	-0,93	1,53
		1-2 saat	181	20,75	3,21	9	25	-0,94	0,95
		2 saat ve üzeri	49	21,04	3,37	11	25	-0,90	0,59
Ebeveyn-Çocuk ilişkisi Ölçeği	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	Hiç	41	46,10	7,49	34	62	0,42	-0,58
		1saatten az	133	48,64	9,02	31	75	0,53	0,06
		1-2 saat	169	50,47	9,36	33	85	0,66	0,54
		2 saat ve üzeri	58	53,48	9,86	31	76	-0,20	-0,20
	Çatışma	Hiç	41	24,95	8,11	14	50	1,08	1,08
		1saatten az	133	27,94	8,50	12	54	0,58	0,08
		1-2 saat	169	29,34	9,09	12	60	0,71	0,33
		2 saat ve üzeri	58	33,38	10,20	12	58	0,11	-0,17
	Yakınlık	Hiç	41	21,15	2,96	11	25	-1,14	2,44
		1saatten az	133	20,70	3,02	9	25	-1,17	2,59
		1-2 saat	169	21,13	3,18	11	25	-0,83	0,20
		2 saat ve üzeri	58	20,10	3,37	11	25	-0,50	-0,11
Ebeveyn-Çocuk ilişkisi Ölçeği	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	Ne zaman kullanır?	N	\bar{X}	S. Sapma	Min.	Max.	Çarp.	Bas.
		Anne meşgulken	172	50,20	8,72	34	77	0,48	-0,03
		Anne ve çocuk beraberken	136	48,24	9,86	31	85	0,77	0,72
		Her iki zaman diliminde de	93	51,56	9,36	33	75	0,23	-0,27
	Çatışma	Anne meşgulken	172	29,22	8,59	12	58	0,57	0,03
		Anne ve çocuk beraberken	136	27,17	9,37	12	60	0,89	0,82
		Her iki zaman diliminde de	93	31,31	9,61	12	54	0,42	-0,31
		Anne meşgulken	172	20,98	3,09	9	25	-0,97	1,25
	Yakınlık	Anne ve çocuk beraberken	136	21,07	3,04	10	25	-1,06	1,54
		Her iki zaman diliminde de	93	20,25	3,34	11	25	-0,56	0,07

Tablo 4.23.'te yer alan betimleyici analiz sonuçları incelendiğinde çocuğun televizyonda geçirdiği günlük süre değişkenine göre ebeveyn-çocuk ilişkisi toplam puan ortalamaları çocuğu hiç televizyon izlemeyen annelerin grubunda $\bar{X}=45,80$; çocuğu günde 1 saatten az televizyon izleyen annelerin grubunda $\bar{X}=49,03$; çocuğu günde 1-2 saat televizyon izleyen annelerin grubunda $\bar{X}=50,70$; çocuğu günde 2 saat ve üzerinde televizyon izleyen annelerin grubunda $\bar{X}=52,20$ olarak bulunmuştur. Öte yandan ölçeğin tamamından ve alt boyutlarından elde edilen puanların çocuğun televizyonda geçirdiği günlük süre değişkeninin kategorilerindeki dağılımları incelendiğinde basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında olduğu ve normal dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Çocuğun bilgisayar, tablet ve telefonda geçirdiği günlük süre değişkenine göre ebeveyn çocuk ilişkisi toplam puan ortalamaları çocuğu hiç bilgisayar, tablet ve telefon kullanmayan annelerin grubunda $\bar{X}=46,10$; çocuğu günde 1 saatten az bilgisayar, tablet ve telefon kullanan annelerin grubunda $\bar{X}=48,64$; çocuğu günde 1-2 saat bilgisayar, tablet ve telefon kullanan annelerin grubunda $\bar{X}=50,47$; çocuğu günde 2 saat ve üzerinde bilgisayar, tablet ve telefon kullanan annelerin grubunda $\bar{X}=53,48$ olarak bulunmuştur. Ayrıca ölçeğin tamamından ve çatışma alt boyutunda elde edilen puanların çocuğun tablet, telefon veya bilgisayarda geçirdiği günlük süre değişkeninin kategorilerindeki dağılımları incelendiğinde basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında olduğu ve normal dağılım gösterdiği söylenebilmekteyken yakınlık alt boyutundan elde edilen puanların tablet, telefon veya bilgisayarda geçirdiği günlük süre değişkeninin kategorilerindeki dağılımları incelendiğinde ise tüm kategorilerde basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2 ile +2 aralığında yer almadığı yani normal dağılım göstermediği söylenebilmektedir. Çocuğun Tablet/Telefon/Televizyonu ne zaman kullandığı değişkenine göre ebeveyn-çocuk ilişkisi toplam puan ortalamaları “Anne Meşgulken” yanıtını veren annelerin $\bar{X}=50,20$; “Anne ve Çocuk Beraberken” yanıtını veren annelerin $\bar{X}=48,24$; “Her iki zaman diliminde de kullanır.” Yanıtını veren annelerin $\bar{X}=51,56$ olarak bulunmuştur. Öte yandan ölçeğin tamamından ve alt boyutlarından elde edilen puanların çocuğun Tablet/Telefon/Televizyonu ne zaman kullandığı değişkeninin kategorilerindeki dağılımları incelendiğinde basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında olduğu ve normal dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma kapsamında annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının çocuğun televizyonda geçirdiği günlük süreye göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesine yönelik uygulanan ANOVA analizi sonuçları Tablo 4.24’ te yer almaktadır.

Tablo 4.24. Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının çocuğun televizyonda geçirdiği günlük süreye göre ANOVA testi ile karşılaştırılması

	ANOVA	Çocuk Tv Geç.Süre	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P	Fark
Ebeveyn-Çocuk ilişkisi	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	Gruplar arası	1146,90	3	382,30	4,51	0,00*	4>2,1 3>1
		Gruplar içi	33686,13	397	84,85			
		Toplam	34833,02	400				
	Çatışma	Gruplar arası	1000,49	3	333,50	4,02	0,01*	4>2,1 3>1
		Gruplar içi	32919,47	397	82,92			
		Toplam	33919,96	400				
	Yakınlık	Gruplar içi	27,58	3	9,19	0,93	0,43	---
		Toplam	3926,21	397	9,89			
		Gruplar içi	3953,79	400				

*p<0,05

p>0,05

Tablo 4.24.’te yer alan ANOVA sonuçları incelendiğinde annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının çocuğun televizyonda geçirdiği günlük süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (*0,00; *0,01; p<0,05). Farkın kaynağını belirlemek için uygulanan post hoc testi sonuçları ele alındığında çocuğu bir gün içerisinde televizyonda 2 saat ve üzeri vakit geçiren annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının çocuğu televizyonda hiç vakit geçirmeyen veya 1 saatten az vakit geçiren annelere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer biçimde aynı post hoc testi sonuçlarında çocuğu bir gün içerisinde televizyonda 1-2 saat aralığında vakit geçiren annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının çocuğu televizyonda hiç vakit geçirmeyen annelere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak Tablo 4.24’te yakınlık puanları için uygulanan ANOVA sonuçları incelendiğinde, annelerin yakınlık puanlarının çocuklarının televizyonda geçirdiği günlük süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (0,43 p>0,05). Yani, çocuğu televizyonda hiç vakit geçirmeyen, 1 saatten az, 1-2 saat arası ve 2 saat ve üzeri vakit geçiren annelerin yakınlık puanları benzerlik göstermektedir.

Araştırma kapsamında annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının çocuğun bilgisayar, telefon veya tablette geçirdiği günlük süreye göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesine yönelik uygulanan ANOVA analizi ve Kruskal Wallis Testi sonuçları Tablo 4.25.'te yer almaktadır.

Tablo 4.25. Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının çocuğun bilgisayar, telefon veya tablette geçirdiği günlük süreye göre ANOVA ve Kruskal Wallis testi ile karşılaştırılması

	ANOVA	Çocuk T.T.B.Geç.Süre	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P	Fark
	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi ölçeği	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	Gruplar arası	1602,18	3	534,06	6,38	0,00*
Gruplar içi			33230,84	397	83,70			
Toplam			34833,02	400				
Çatışma		Gruplar arası	1953,11	3	651,04	8,09	0,00*	4>3,2,1 3>1
		Gruplar içi	31966,85	397	80,52			
		Toplam	33919,96	400				
Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği	Kruskall- Wallis	Çocuk T.T.B.Geç.Süre	N	Sıra Ortalaması	sd	Ki- kare	P	Fark
	Yakınlık	Hiç	41	210,84	3	6,22	0,10	---
		1saatten az	133	193,36				
		1-2 saat	169	213,93				
		2 saat ve üzeri	58	173,87				

*p<0,05

p>0,05

Tablo 4.25.'te yer alan ANOVA sonuçları incelendiğinde annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının çocuğun bilgisayar, telefon veya tablette geçirdiği günlük süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (*0,00; *0,00; p<0,05). Farkın kaynağını belirlemek için uygulanan post hoc testi sonuçları ele alındığında çocuğu bir gün içerisinde bilgisayar, telefon veya tablette 2 saat ve üzeri vakit geçiren annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının çocuğu televizyonda hiç vakit geçirmeyen, 1 saatten az vakit geçiren ve 1-2 saat arasında geçiren annelere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer biçimde aynı post hoc testi sonuçlarında çocuğu bir günde bilgisayar, telefon veya tablette 1-2 saat aralığında vakit geçiren annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının çocuğu bilgisayar, telefon veya tablette hiç vakit geçirmeyen annelere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak Tablo 4.25.'te yakınlık puanları için uygulanan ANOVA sonuçları incelendiğinde, annelerin yakınlık puanlarının

çocuklarının bilgisayar, telefon veya tablette geçirdiği günlük süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (0,10; $p>0,05$). Yani, çocuğu bilgisayar, telefon veya tablette hiç vakit geçirmeyen, 1 saatten az, 1-2 saat arası ve 2 saat ve üzeri vakit geçiren annelerin yakınlık puanları benzerlik göstermektedir.

Araştırma kapsamında annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının çocuğun ne zaman tablet/telefon/televizyon kullanmayı tercih etmesi durumuna göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesine yönelik uygulanan ANOVA analizi sonuçları Tablo 4.26'da yer almaktadır.

Tablo 4.26. Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının çocuğun ne zaman tablet/telefon/televizyon kullanmayı tercih etmesi durumuna göre ANOVA testi ile karşılaştırılması

	ANOVA	Kullanma zamanı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	P	Fark
Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği	Ebeveyn – Çocuk ilişkisi toplam	Gruplar arası	647,75	2	323,87	3,77	0,02*	3>2
		Gruplar içi	34185,27	398	85,89			
		Toplam	34833,02	400				
	Çatışma	Gruplar arası	961,29	2	480,64	5,80	0,00*	3>2
		Gruplar içi	32958,67	398	82,81			
		Toplam	33919,96	400				
	Yakınlık	Gruplar içi	43,12	2	21,56	2,19	0,11	---
		Toplam	3910,66	398	9,83			
		Gruplar içi	3953,79	400				

* $p<0,05$

$p>0,05$

Tablo 4.26.'da yer alan ANOVA sonuçları incelendiğinde annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının çocuğun ne zaman tablet/telefon/televizyon kullanmayı tercih etmesi durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir (*0,02; *0,00; $p<0,05$). Farkın kaynağını belirlemek için uygulanan post hoc testi sonuçları ele alındığında çocuğu her iki zaman diliminde de tablet/telefon/televizyon kullanmayı tercih eden annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının sadece anne ve çocuk beraberken tablet/telefon/televizyon kullanmayı tercih eden annelere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ancak Tablo 4.26.' da yakınlık puanları için uygulanan ANOVA sonuçları incelendiğinde, annelerin yakınlık puanlarının çocuğun ne zaman tablet/telefon/televizyon kullanmayı tercih etmesi durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (0,11; $p>0,05$). Yani, çocuğu annesi meşgulken, anne ve çocuk beraberken ya da her iki zaman diliminde de tablet/telefon/televizyon kullanmayı tercih eden çocukların annelerinin yakınlık puanları benzerlik göstermektedir.

5. TARTIŞMA

Bu bölümde 5-6 yaş grubu çocuğa sahip annelerin teknoloji ve sosyal medya kullanımının anne-çocuk ilişkisine etkisini incelemeyi amaçlayan çalışmanın bulguları literatür çerçevesinde tartışılarak yorumlanmıştır. Araştırma bulgularına değinilirken kullanılan “pEÇİT” Ebeveyn Çocuk İlişkisi Toplam Değeri, “pÇATIŞMA” anne çocuk ilişkisinde çatışma değerini, “pYAKINLIK” ise anne çocuk ilişkisinde yakınlık değerini ifade etmektedir.

5.1. Araştırmaya Katılan Annelerin Ebeveyn Çocuk İlişkisinin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Değerlendirilmesi

Bu bölümde Tablo 4.1., 4.2., 4.3., 4.5., 4.6., 4.7., 4.8.’ de yer alan bulgular üzerinden tartışma yapılacaktır.

Anne Yaşı, Öğrenim Düzeyi, Sahip Olduğu Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Analiz Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Araştırma bulgularına bakıldığında ve Tablo 4.2. incelendiğinde annenin yaşı değişkeni ile ebeveyn-çocuk ilişkisi, yakınlık ve çatışma boyutlarında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($p_{EÇİT}=0,68$, $p_{ÇATIŞMA}=0,62$, $p_{YAKINLIK}= 0,95$; $p>0,05$). Yani Tablo 4.1.’de görüldüğü gibi 20-30, 31-40 ile 40 ve üzeri yaşta olan annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanları benzerlik göstermektedir. Örneğin Tablo 4.1.’de yer alan anne yaşı değişkenine göre çatışma alt boyutu puan ortalamaları $\bar{X}_{20-30}=29,56$, $\bar{X}_{31-40}=28,65$, $\bar{X}_{41\text{üzeri}}=29,62$ olduğu görülmektedir. Bu benzerliğin annelik içgüdüsünün doğuştan var olduğu, yeni dünyada annelerin internet, kitap, makale gibi doğru bilgilere daha kolay erişebilmesinden kaynaklı olabileceği gibi çalışmaya katılan ve örnekleme oluşturan annelerin bilinç seviyesinin yüksek olma durumunun etkili olabileceği düşünülmektedir. Benzer olarak Özkan’ in 2019 yılında yaptığı okul öncesi eğitimine devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarda bağlanma ve anne-baba-çocuk ilişkisini incelediği çalışmada anne-çocuk ilişkisinin anne yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği ortaya konmuştur (142). Aynı zamanda Kayzen ve Durualp’ in 2016 yılında yapmış oldukları çalışmada annenin yaş değişkeninin okul

öncesi dönem çocuğu ile annenin ilişkisinde etkili olmadığı sonucu elde edilmiştir(143). Emiroğlu İlvan' ın 2022 yılında yaptığı okul öncesi dönem çocukların dijital oyun bağımlılık eğilimleri ile anne-çocuk ilişkisinin incelendiği araştırmasında da benzer sonuçlara ulaşmıştır (72). Bunun yanında Saygı ve Uyanık Balat(2013)' ın yaptığı çalışmada 25-30 yaş grubunda bulunan annelerin daha büyük yaş grubunda bulunan annelere göre çocuklarıyla kurdukları ilişkide daha çok çatışma yaşadıklarını gösteren sonuçlar da bulunmaktadır (18).

Araştırma bulgularında Tablo 4.3. incelendiğinde annenin annelerin ebeveyn çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının anne öğrenim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p_{\text{EĞİT}}= 0,00$, $p_{\text{ÇATIŞMA}}= 0,00$; $p<0,05$). Lise ile ortaokul ve altında öğrenim düzeyine sahip annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının öğrenim düzeyi lisans ve üzerinde olan annelere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tablo 4.1.'e bakıldığında anne öğrenim düzeyine göre ortaokul ve altında öğrenim düzeyine sahip annelerin çatışma puan ortalaması $\bar{X}_{\text{ortaokul altı}}=32,23$ iken lisans ve üzeri öğrenim düzeyine sahip annelerin çatışma puan ortalaması $\bar{X}_{\text{Lisans ve üzeri}}=27,47$ olarak bulunmuştur. Bu sonucun ortaya çıkmasında anne öğrenim düzeyi arttıkça çocuğu ile yaşayabileceği olumsuz durumlar karşısında nasıl tepki vermesi, çatışmayı çözme konusunda daha çok bilgi düzeyine sahip olması, kendini ve çocuğunu desteklemesi gibi durumların neden olduğu düşünülmektedir. Benzer olarak Muluk' un 2004 yılında yaptığı çalışmada annelerin öğrenim düzeyinin yükselmesi ile aile içi iletişimin, sevginin ve huzurunun arttığı ortaya konmuştur (52). Sevgi ve huzurun artması ile hane içerisindeki iletişimin kuvvetleneceği ve bunun sonucunda da çatışmanın azalacağı düşünülmektedir. Yine benzer olarak Saygı' nın 2011 yılında yaptığı çalışmasında ilköğretim mezunu olan annelerin diğer öğrenim düzeylerine kıyasla çocukları ile daha çok çatışma yaşadığı ortaya konmuştur (68). Dereli ve Dereli' nin 2017 yılında yaptıkları çalışmada ebeveyn-çocuk ilişkisinin alt boyut puanları incelendiğinde çatışma alt boyutunun anne öğrenim düzeyine göre farklılaştığı, ilköğretim mezunu annelerin çatışma puan ortalamalarının lisans ve lisansüstü mezunu annelerin puan ortalamasından yüksek çıkmıştır (67). Çalışmanın bir diğer sonucu ise annelerin yakınlık puanının öğrenim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediğidir ($p_{\text{YAKINLIK}}=0,13$; $p<0,05$). Bu durumda

annelerin öğrenim düzeyi tek başına değerlendirildiğinde Türk toplum yapısında anne-çocuk arasındaki yakınlıkta farkın oluşmadığı, öğrenim düzeyinin anne-çocuk çatışmasında etkili olabileceğini düşündürmüştür. Yine Dereli ve Dereli' nin 2017 yılında yaptıkları çalışmada benzer bir sonuca varılmış, annenin öğrenim düzeyi değişkenine göre ebeveyn çocuk ilişkisinin olumlu ilişkiler boyutu puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (67). Bunun yanında Topçu Bilir ve Dursun Sop (2016)' un çalışmasında olduğu gibi annenin öğrenim düzeyine göre anne-çocuk ilişkisinin farklılaşmadığını ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır (121).

Araştırma bulgularında Tablo 4.4. incelendiğinde ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının çocuk sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p_{\text{ÇİT}}=0,00$, $p_{\text{ÇATIŞMA}}=0,01$; $p<0,05$). Tablo 4.1.'e bakıldığında iki ile üç üzeri çocuğa sahip annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının bir çocuğu olan annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarına göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çatışma puan ortalamaları incelendiğinde $\bar{X}_{\text{üç}}$ ve \bar{X}_{iki} 31,13 bulunurken, $\bar{X}_{\text{bir çocuk}}=26,92$ olarak bulunmuştur. Sonuç olarak annenin sahip olduğu çocuk sayısı arttıkça yaşanan anne-çocuk çatışmasının da artacağı yorumu yapılabilmektedir. Gerek ev hayatında gerek çalışma hayatında aktif bir şekilde rol alan annelerin sahip olduğu çocuk sayısı arttıkça sorumluluklarının artabileceği, bu durumda çatışma yaşama olasılıklarının daha da yükselebileceği düşünülmüştür. Aynı zamanda hanede çocuk sayısı arttıkça kardeşler arasında yaşanan problemler de açığa çıkabilmektedir bu durum da hane içerisindeki ilişkiyi olumsuz etkileyebilmektedir. Döğer ve Kılınç (2021)' in Covid-19 pandemisinde 4-6 yaş çocukları ve ebeveynlerinin iletişimlerini inceledikleri çalışma sonucunda iki çocuğa sahip ailelere oranla tek çocuğa sahip ailelerin çocukları ile iletişimlerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (131). Gözün Kahraman ve Demirbaş (2021) yaptıkları çalışmada ailede çocuk sayısının daha az olmasının genel aile işlevlerinin daha sağlıklı hale geldiği sonucuna ulaşmışlardır (144). Bizim çalışmamızda çocuğun doğum sırası değişkeni incelenmemiş olsa da Sop ve Topçu Bilir (2016)' in çalışmasında çocuğun doğum sırası ile anne çatışması arasında anlamlı farklılığın olduğu, annelerin en çok ilk çocukları ile daha olumsuz ilişki kurduğu sonucuna ulaşılmıştır (121). Çatışma puanlarının yanında anne ve çocuğun yakınlık puanları incelendiğinde ise annelerin

yakınlık puanlarının çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmış ($p_{YAKINLIK}=0,45$; $p>0,05$), yani çocuk sayısı kaç olursa olsun annelerin yakınlık puanları benzerlik göstermektedir. Bu sonuç tek çocuğa, iki çocuğa, üç ve üzeri çocuğa sahip annelerin çocuklarına karşı benzer tutum ve yakınlıkta olduklarını bu nedenle de hanede bulunan çocuk sayısının da anne-çocuk ilişkisinde yakınlık puanında farklılaşmaya yol açmamış olabileceği düşündürmüştür. Bunun yanında Saygı (2011)'nin çalışmasında olduğu gibi iki veya daha fazla çocuğa sahip olan annelerin tek çocuğa sahip olan annelere göre daha olumlu ilişki kurdukları sonuçları da bulunmaktadır (68).

Anne Medeni Durumu, Sosyoekonomik Düzey/Aylık Gelir, Çalışma Durumu Değişkenine Göre Analiz Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Araştırma bulgularında Tablo 4.6. incelendiğinde annelerin çatışma puanlarının anne medeni durumuna göre evli olmayanların puanı daha yüksek olacak biçimde istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p_{ÇATIŞMA}=0,04$; $p<0,05$). Sonuç olarak Tablo 4.5.' e bakıldığında evli olmayan annelerin çatışma puan ortalaması $\bar{X}_{Evli Olmayan}=32,95$ olarak bulunmuşken evli olan annelerin çatışma puan ortalaması $\bar{X}_{Evli}=28,78$ olarak bulunmuştur. Ortaya çıkan sonucun, boşanma sürecinde annenin yaşadığı evlilik çatışmasının annenin psikolojik uyumunu olumsuz etkilemesi, bu durumda anne-çocuk ilişkisinin de negatif yönde etkilenmesi gibi durumlar ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Değişen koşullara uyum sağlamaya çalışan anne, eşi ile yaşadığı çatışmalar sonucunda çocuğuna da olumsuz davranabilir ve bunun sonunda anne çocuk daha fazla çatışma yaşayabilmektedir. Yavuzer (2003), anne-çocuk ilişkisinin sağlıklı olmasında annenin ruh sağlığının büyük ölçüde önemli olduğunu, annenin eşinden gördüğü ilginin yeterliliği, eşi ile yaşadığı çatışma faktörlerinin annenin gerginliğini arttırdığı, dolayısıyla da anne-çocuk ilişkisinin zarar gördüğünü ifade etmiştir (23). Bu da çalışmanın sonucunu destekler niteliktedir. Anne medeni durum değişkeninin ebeveyn-çocuk ilişkisi toplam ve yakınlık puanları sonuçları incelendiğinde ise annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve yakınlık puanlarının anne medeni durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p_{EÇİT}=0,10$, $p_{YAKINLIK}=0,39$; $p>0,05$). Yani, evli olmayan veya evli olan annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve yakınlık puanları benzerlik göstermektedir. Bu

durum annelerin çocukları ile her ne kadar çatışma yaşasalar bile çocukları ile yakınlık kurmaya ve bu yakınlığı sürdürmeye eğilimli olduklarına işaret olabilmektedir. Günümüzde artan aile içi şiddet ve problemler göz önüne alındığında bir çocuğun mutsuz olduğu bir aile içerisinde büyümesinden huzurlu bir ortamda büyümesinin yararına olacağı düşünüldüğünde, annelerin tek ebeveyn olarak çocukları ile yakın ilişki kurmaya çaba göstermesi çalışmamızı destekler niteliktedir.

Araştırma bulgularında Tablo 4.7. incelendiğinde annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, yakınlık ve çatışma puanlarının aylık gelir-sosyoekonomik düzeye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p_{\text{EÇİT}}=0,00$, $p_{\text{ÇATIŞMA}}=0,00$, $p_{\text{YAKINLIK}}=0,02$; $p<0,05$). Aylık geliri 0-5500 ve 5501-10.000 arasında olan annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanları aylık geliri 10.001 ve üzeri olan annelere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yani alt sosyoekonomik düzeydeki anneler orta ve üst sosyoekonomik düzeyde bulunan annelere göre çocuklarıyla daha çok çatışma yaşamaktadır. Alt sosyoekonomik düzeyde yani düşük gelire sahip annelerin çocuklarıyla diğer gruplara nazaran daha fazla çatışma yaşamalarının nedeni maddi imkansızlıkların ev içi düzeni etkilemesi, çocuğun istek ve ihtiyaçlarının karşılanmasında güçlük yaşanması, çocuğunun gelişimine katkı sağlayacak bilgiye ulaşımın daha zor olması, imkansızlıklar nedeni ile oluşan kaygının artması gibi durumların etkili olabileceği düşünülmektedir. Benzer bir şekilde Dereli ve Dereli' nin 2017 yılında yaptıkları çalışmada ailenin aylık ortalama gelir düzeyi düştükçe ebeveyn-çocuk çatışmasının arttığı sonucuna ulaşılmıştır (67). Aynı zamanda Emiroğlu İlvan' ın 2022 yılında yaptığı çalışmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir (72). Bartan ve Tezel (2012)' de gelir düzeyi değişkeninin ebeveyn-çocuk ilişkisini önemli bir biçimde etkilediğini ortaya koymuştur (65). Tablo 4.5.'deki yakınlık puanları incelendiğinde ise aylık geliri 0-5500 arasında ve 10.001 ile üzerinde olan annelerin yakınlık puanlarının aylık geliri 5500-10.000 arasında olanlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($\bar{X}_{0-5500}=21,21$, $\bar{X}_{5501-10000}=20,32$, $\bar{X}_{10001 \text{ ve üzeri}}=21,23$). Bu durumun alt ve üst sosyoekonomik düzeyin her zaman toplumda belirli bir yaşam standardının olduğunu ancak orta sosyoekonomik düzeydeki ailelerin sık sık hayat gayesi içerisinde bulunduğunu, maddi kaygı yaşadıklarını, yakınlık ilişkisi kurmada diğer gruplara nazaran daha zorlanabileceklerini düşündürmektedir.

Araştırma bulgularında Tablo 4.8. incelendiğinde annelerin ebeveyn – çocuk ilişkisi toplam ve çatışma puanlarının anne çalışma durumuna göre çalışmayan annelerin puanı daha yüksek olacak biçimde istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p_{\text{ÇİT}}=0,03$, $p_{\text{ÇATIŞMA}}=0,00$; $p<0,05$). Bir başka ifadeyle çalışmayan annelerin ebeveyn – çocuk ilişkisi toplam ve çatışma puanları çalışan annelere göre daha yüksektir. Tablo 4.5.'e bakıldığında çalışmayan annelerin puan ortalaması $\bar{X}_{\text{Çalışmıyor}}=30,40$ iken çalışan annelerin puan ortalaması $\bar{X}_{\text{Çalışıyor}}=27,77$ şeklinde bulunmuştur. Çalışan annenin ekonomik özgüluğne sahip olması sonucu maddi kaygı yaşamaması bunun sonucunda da aile içerisinde daha az çatışma yaşamasına neden olabilmektedir. Ancak çalışmayan bir annenin yaşayabileceği maddi sıkıntılar, kendine özel bir alan yaratamaması, sık sık ev içerisinde çalışmak zorunda olması, sosyalleşme imkanlarının daha kısıtlı olması gibi nedenlerle çalışan annelere göre çocuğu ile daha çok çatışma yaşayabilmesi mümkündür. Çalışma sonuçlarına bakıldığında annelerin yakınlık puanlarının anne çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği de tespit edilmiştir ($p_{\text{YAKINLIK}}=0,10$; $p>0,05$). Yani, çalışan ve çalışmayan annelerin yakınlık puanları benzerlik göstermektedir. Bu durum çalışmayan annelerin çocukları ile daha sık vakit geçirmesi, çalışan annelerin de iş sonrasında çocukları ile geçirdikleri sürenin kalitesinin benzer sonuçlara yol açabileceğini düşündürmektedir. Aynı zamanda Covid-19 pandemi süreci nedeni ile birçok çalışanın evden çalışmaya başlamasının anne çocuk ilişkisinde yakınlık faktöründe anlamlı bir farklılık bulunmamasının nedeni olabilir. Emiroğlu İlvan (2022)' in çalışmasında da benzer sonuçlara ulaşılmış, annenin çalışma durumuna göre anne-çocuk yakınlığı arasında anlamlı bir farka rastlanılmamıştır (72). Annenin çalışma durumunun anne ile çocuğun yakınlığı arasında anlamlı bir farka ulaşamayan çalışmaların yanında Saygı (2011)'nin yaptığı çalışmada çalışmayan annelerin çalışan annelere nazaran çocuklarıyla daha olumlu ilişki kurduğu sonucuna ulaşılmıştır (68).

5.2. Araştırmaya Katılan Annelerin Ebeveyn Çocuk İlişkisinin Teknoloji ve Sosyal Medyayı Kullanım Durumuna Göre Değerlendirilmesi

Bu bölümde Tablo 4.9., 4.10., 4.11., 4.12., 4.13., 4.14., 4.15., 4.16.' da yer alan bulgular üzerinden tartışma yapılacaktır.

Evde İnternete Bağlanan Cihaz Türü Sayısı, Evde İnternet Olma Durumu, Sosyal Ağ Üyeliği Değişkenine Göre Analiz Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Araştırmaya katılan annelere evlerinde internete bağlanan tablet, laptop ve masaüstü bilgisayar gibi cihazların kaçının evlerinde bulunduğu sorulmuştur. Evde internete bağlanan cihaz türü sayısı ile anne-çocuk arasındaki ilişki arasında bir ilişki olup olmadığına yönelik yapılan analizler sonucunda Tablo 4.10.'da görüldüğü gibi annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının internete bağlanabilen cihaz türü (tablet, laptop, masa üstü) sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p_{\text{ÇATIŞMA}}=0,28$, $p_{\text{YAKINLIK}}=0,09$; $p>0,05$). Yani, evinde tablet, laptop ve masa üstü cihazlarından en az biri, ikisi veya üçü de olan annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının Tablo 4.9.' da görüldüğü üzere benzerlik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Yakınlık puan ortalamaları incelendiğinde $\bar{X}_{\text{En az biri}}=20,57$, $\bar{X}_{\text{İkisi}}=21,16$, $\bar{X}_{\text{Üçü}}=21,60$ olarak bulunmuştur. Bu sonuç çalışma yapılan örnekleme yalnızca internete bağlanabilen cihaza sahip olma durumunun anne çocuk ilişkisinin yakınlık ve çatışma faktörüne etki etmediğini düşündürmüştür. Bunun dışında birçok değişkenin ebeveyn-çocuk, yakınlık ve çatışma ilişkisini etkileyebileceği düşünülmüştür. Keleşoğlu ve Adam Karduz (2020)' un yaptığı çalışmada Covid-19 sürecinde ebeveynlerin en çok tercih ettiği teknolojik aletin çocuklarına yönelik anne baba stres düzeyleri üzerine anlamlı etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (145). Bu sonuç da ebeveynlerin tercih ettiği teknolojik aletin anne baba stres düzeyine etki etmediği, dolaylı olarak da tercih edilen cihaz türü ve sayısının ebeveyn çocuk ilişkisine mevcut örnekleme etkisinin bulunmadığı söylenebilmektedir.

Araştırmaya katılan annelerin evde internet bağlantılarının bulunup bulunmadığına ilişkin veriler sonucunda bulgular elde edilmiştir. Tablo 4.11.'de

belirtilen araştırma sonucuna göre annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının evde internet olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p_{\text{PEÇİT}}=0,25$, $p_{\text{ÇATIŞMA}}=0,39$, $p_{\text{YAKINLIK}}=0,18$; $p>0,05$). Yani, evinde internet olan ve olmayan annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanları benzerlik göstermektedir. Verilere bakıldığında günümüzün teknoloji çağı olduğu, örneklemin büyük bir kısmının evinde internet bağlantısının bulunduğu görülmektedir. Evinde internet bağlantısı bulunmayan kişilerin de akıllı telefon aracılığı ile internete erişim sağlayabildiği düşünülmektedir. Annelerin mevcut çalışmaya Google Form'lar üzerinden katılım sağlaması bu düşünceyi desteklemektedir. Aynı zamanda TÜİK' in Hane halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2022 raporuna göre; 2022 yılında hanelerin %94,1' inin evden internete erişim imkanına sahip olduğu, ülke genelinde internet kullanan 16-74 yaş arasındaki bireylerin oranının %85 olduğu, bireylerin %82,7'sinin interneti düzenli kullandığı bilgisi edinilmiştir (36). Bu bilgiler annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının evde internet olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği durumunu açıklamaktadır.

Araştırmaya katılan annelerin sosyal ağlara üye olma durumuna ilişkin bulgular Tablo 4.12.' de gösterilmektedir. Analiz sonuçları incelendiğinde ise annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının annelerin sosyal ağ hesabı olma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p_{\text{PEÇİT}}= 0,93$, $p_{\text{ÇATIŞMA}}=0,95$, $p_{\text{YAKINLIK}}=0,49$ $p>0,05$). Yani, sosyal ağ hesabı olan ve olmayan annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanları benzerlik göstermektedir. Günümüzde gelişen teknoloji ile internet ve sosyal ağlara erişim çok daha kolay olmaktadır. Araştırmaya dahil olan örneklem grubunun büyük çoğunluğunun da sosyal ağ kullanımının olması bu durumu açıklamaktadır. Bu durum da ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının benzerliğini ortaya koymaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı tarafından hayata geçirilen Sosyal Ağ Haritası platformunun 2022 Ağustos ayı verileri sonucunda katılımcıların %98,8' i sosyal ağ kullandığını, %1,2'si ise sosyal ağ kullanmadığını ifade etmiştir (146). Yapılan çalışmalara bakıldığı zaman tek başına sosyal ağ kullanma değişkeninin ilişki puanlarında etkili olmadığı, sosyal ağlarda geçirilen süre,

sosyal ağı kullanma amacı gibi değişkenlerin ebeveyn-çocuk ilişkisi üzerinde etkili olabileceği düşünülmüştür.

Annenin Bilgisayar veya Tablette Geçirdiği Günlük Süre, Televizyonda Geçirdiği Günlük Süre, Sosyal Ağlarda Geçirdiği Günlük Süre Değişkenine Göre Analiz Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Araştırmaya katılan annelerin bir gün içerisinde bilgisayar veya tablette geçirdikleri günlük süreye göre ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının Tablo 4.14.'te görüldüğü gibi bilgisayar veya tablette geçirdiği günlük süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p_{\text{ÇİT}}=0,07$, $p_{\text{ÇATIŞMA}}=0,11$, $p_{\text{YAKINLIK}}=0,81$; $p>0,05$). Yani, bilgisayar veya tablette günlük 1 saatten az, 1-3 saat arası ve 3 saat ve üzeri vakit geçiren annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanları benzerlik göstermektedir. Annelerin bilgisayar veya tablette günlük 1 saatten az, 1-3 saat arası ve 3 saat ve üzeri vakit geçirmelerine göre çatışma puan ortalamaları Tablo 4.13.' e göre $\bar{X}_{1 \text{ saatten az}}=28,29$, $\bar{X}_{1-3 \text{ saat}}=28,92$, $\bar{X}_{3 \text{ saat ve üzeri}}=30,90$ olarak bulunmuştur. Bu sonuç günümüz ilerleyen teknoloji şartlarını düşündüğümüzde şaşırtmamaktadır. Covid-19 pandemisi ile beraber uzaktan çalışma sistemine geçilmiş, çalışanlar evlerinde tablet ve bilgisayar ile çalışmaya başlamıştır. Bu durum tablet ve bilgisayarda geçirilen sürenin artışına sebep olabilmekte ve puanlar arasında anlamlı bir farklılığın olmayışını açıklayabilmektedir. Bunun yanında farklılığın olmama nedeninin çalışmaya katılan annelerin tablet, bilgisayar kullanma sürelerini (1 saatten az, 1-3 saat ve 3 saat üzeri) verimli ve bilinçli olarak kullanmaları olabileceği düşünülmüştür. Ancak konu hakkında farklı değişkenleri inceleyen çalışmalar da bulunmaktadır. Emiroğlu İlvan (2022) annelerin dijital araç kullanım süresine göre çocukların dijital oyun bağımlılığı eğilimini incelemiş, çalışmasında annelerin dijital araç kullanım süresinin artması ile çocukların da dijital oyunlara bağımlı olma eğilimlerinin arttığı sonucuna erişmiştir (72). Araştırmalar incelendiğinde yapılan çalışmaların daha çok oyun bağımlılığı, ebeveynlerin teknoloji hakkındaki görüşü, çocukların teknolojik aletleri kullanımı ile ilgili olduğu görülmektedir (27, 147, 148). Annelerin teknoloji ve sosyal medya kullanımının anne-çocuk ilişkisine etkisine ilişkin sınırlı araştırmalar bulunmaktadır. Ancak annenin dijital araç kullanım süresini inceleyen çalışmalar vardır. Örneğin

Emiroğlu İlvan (2022) çalışmasında annelerin %31' inin bir saatten az, %31' inin 1-2 saat ve %38' inin iki saat üzerinde dijital araçları kullandığı sonuçlarını paylaşmıştır (72). Aynı zamanda Özkan (2017) 58 anneye uyguladığı ölçek ve anketlerin sonrasında 5 anne ile yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirmiş, 5 annenin 4'ü sık sık teknolojik aletleri kullandığını, 1'i ise ara sıra kullandığını ifade etmiştir (148).

Araştırmaya katılan annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi çatışma ve yakınlık puanlarının annenin televizyonda geçirdiği günlük süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği Tablo 4.15.'te tespit edilmiştir ($p_{\text{ÇATIŞMA}}=0,00$, $p_{\text{YAKINLIK}}=0,04$; $p<0,05$). Başka bir ifadeyle, televizyonda bir gün içerisinde 3 saat ve üzeri vakit geçiren annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanları televizyonda 1 saatten az ve 1-3 saat arası vakit geçiren annelere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu durum Tablo 4.13.'te gösterilmektedir ($\bar{X}_{3 \text{ saat ve üzeri}}=33,70$, $\bar{X}_{1-3 \text{ saat}}=28,75$, $\bar{X}_{1 \text{ saatten az}}=28,05$). Günümüzde insanlara eğlence, haber alma, vakit geçirme gibi pek çok imkan sunan televizyonun aile içi iletişimi köreltebildiği, uzun ve kontrolsüz bir şekilde izlendiğinde kişilerin zamanlarının verimli kullanmalarının önüne geçebileceği bu nedenle de çatışmaların daha fazla televizyon izleyen grupta artış gösterdiği düşünülmektedir. Çalışmamıza paralel olarak Ertürk Kara (2020)'nin çalışmasında çocuğun dolaylı olarak televizyona maruz kaldığı süre (annenin izlediği süre) ile anne-çocuk ilişkisi arasında anlamlı ve negatif yönde farklılık saptanmış, buna göre ev içerisinde televizyonun açık olduğu ve izlendiği süre arttıkça ailelerde anne-çocuk ilişki puanları azalmakta olduğu ve anne-çocuk ilişkisi zayıflamakta olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (149). RTÜK (2018)'ün yaptığı Televizyon izleme eğilimleri araştırması sonucunda kadınların ortalama televizyon izleme süresi hafta içi 2006 yılında 5 saat 16 dakika iken 2018 yılında 3 saat 55 dakika olarak bulunmuş, hafta içi ortalama 4 saatten fazla süre ile ev hanımları ve emeklilerin mesleklere göre en fazla televizyon izleyen grup olduğu sonucuna ulaşılmıştır (150). Eser (2019)'in yaptığı çalışmasında ailede yaşanan problemlerin nedenlerinden birini üyelerin birbirlerine yeterli zaman ayıramaması olarak açıklamış ve televizyon izleyen kitlenin sosyalleşmeden uzaklaştığını, insanlarla kurduğu iletişimi azalttığını, sonuç olarak da çeşitli sorunların ortaya çıktığını belirtmiş, çalışma sonunda katılımcılar televizyonun aile yapısını bozduğunu ve televizyonun olumsuz yönde psikolojik etkisi bulunduğunu

belirtmişlerdir (151). Mevcut çalışmada bir diğer faktör olan yakınlık faktörü incelendiğinde ise televizyonda 1-3 saat arası vakit geçiren annelerin yakınlık puanlarının televizyonda 3 saat ve üzeri vakit geçiren annelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durumda annenin ekran süresi azaldıkça çocuğu ile daha kaliteli vakit geçirdiği, aile içi iletişiminin kuvvetlendiği, annenin çocuğunun ihtiyaçlarına karşı daha duyarlı olduğu ve böylelikle de anne-çocuk ilişkisinde yakınlığın ve olumlu ilişkinin arttığı düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan annelerin sosyal ağlarda geçirdikleri günlük süreye değişkeni Tablo 4.16.'da gösterilmektedir. Analiz sonuçları incelendiğinde annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının annenin sosyal ağlarda geçirdiği günlük süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p_{EĞİT}=0,00$, $p_{ÇATIŞMA}= 0,00$ $p<0,05$). Bir başka ifade ile Tablo 4.13.' te görüldüğü gibi sosyal ağlarda 3 saat ve üzeri vakit geçiren annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının sosyal ağlarda 1 saatten az ve 1-3 saat arası vakit geçiren annelere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($\bar{X}_{1 \text{ saatten az}}=27,57$, $\bar{X}_{1-3 \text{ saat}}=29,09$, $\bar{X}_{3 \text{ saat ve üzeri}}=33,44$). Bu durumda annelerin sosyal ağlarda fazla vakit geçirmesi anne çocuk arasındaki çatışmayı arttırmaktadır. Günümüzde hızlı bir şekilde önem kazandığı düşünülen sosyal ağlarda her kesime hitap edecek içerikler bulunmaktadır. Kontrollü kullanımda fayda sağlayabilecek sosyal ağlar kontrolsüz kullanımda insanlara hayali bir dünya sunduğu için kişileri izole edebilmektedir. Bu durumun sonucunda uzun süre sosyal ağlarda vakit geçiren annelerin çocuklarıyla daha fazla çatışma yaşamaları mümkün görünmektedir. Bu sonuca paralel olarak Gözün Kahraman ve Demirbaş (2021)' in çalışmasında sanal toleransın fazlalığında çatışmanın arttığı, ebeveynlerin sanal iletişimlerini arttırırken sosyal iletişimini azalttıkları, bu durumun da anne baba ve çocuk arasında çatışmaya neden olduğu sonucuna varılmıştır (144). Güleç (2018)' e göre sosyal medyada geçirilen zamanın aileyle olan ilişkiyi zayıflatmaktadır (7). Çalışmaya paralel olarak Demir (2016)' in yaptığı çalışmada aile içi iletişim düzeylerinde sosyal medya kullanım amacına, sıklığına göre anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (27). Benzer şekilde Engin Tufan (2018)' in çalışmasında yaptığı odak görüşmeler sonucunda sosyal medya kullanımının aile üzerinde birçok olumlu ve olumsuz etkisinin olduğunu ortaya koymuştur (152). Analiz

sonuçlarına bakıldığında annelerin yakınlık puanları incelenmiş, annelerin sosyal ağlarda geçirdiği günlük süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p_{YAKINLIK}=0,28$; $p>0,05$). Yani, sosyal ağlarda 1 saatten az, 1-3 saat arası ve 3 saat ve üzeri vakit geçiren annelerin yakınlık puanları benzerlik göstermektedir. Bu durum günümüz teknolojisinin vazgeçilmez bir sonucu olabilmektedir. Gelişen teknoloji ve imkanlar ile anneler sosyal ağlar üzerinden diğer annelerle iletişim kurmakta ve sosyal ağlardan destek alabilmektedir. Aynı zamanda annelerin birbirleri ile deneyimlerini paylaşması, çocuk gelişimi ve eğitimi üzerine uzman kişilere kolayca ulaşması, sosyal platformları bilgi edinmek amacı ile kullanması anne-çocuk yakınlık puanlarında bir farkın oluşmamasının nedenini açıklayabilmektedir (153). Annelerin yakınlık puanlarının benzer çıkma durumu ise örneklem grubunu oluşturan annelerin sosyal ağları verimli kullanıyor olabileceği, bir kısmının sosyal ağlar üzerinden kazanç sağlıyor olabileceği, bunun sonucunda sosyal ağlardan fayda sağlıyor olabilecekleri ve çocukları ile olumlu ilişkiler kurabildikleri düşüncesini doğurmaktadır.

5.3. Araştırmaya Katılan Annelerin Ebeveyn Çocuk İlişkisinin Çocuk ile ilgili Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi

Bu bölümde Tablo 4.17., 4.18., 4.19., 4.20., 4.21., 4.22., 4.23., 4.24., 4.25., 4.26.'da ' de yer alan bulgular üzerinden tartışma yapılacaktır.

Çocuk Cinsiyet ve Yaş Değişkenine Göre Analiz Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Araştırmaya katılan annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının çocukların cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği Tablo 4.17 ve 4.18.'de tespit edilmiştir ($p_{ÇIT}=0,63$, $p_{ÇATIŞMA}=0,45$, $p_{YAKINLIK}=0,44$; $p>0,05$). Yani, çocuklarının cinsiyeti erkek veya kız olan annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanları benzerlik göstermektedir. Bu durum örneklem grubunda yer alan annelerin çocuklarının cinsiyeti ne olursa olsun çocukları ile benzer ilişki kurduğu, cinsiyet faktörünün anne-çocuk ilişkisini tek başına ölçemeyeceği düşüncesini oluşturmaktadır. Saygı (2011)' nın yaptığı çalışma

sonucunda çocuğun cinsiyeti değişkeninin anne çocuk ilişkisinde çatışma ve ebeveyn-çocuk toplam puanlarını etkilemediği, yakınlık puanları incelendiğinde kız çocuklarının anneleri ile olan ilişkilerinin erkek çocuklarına oranla daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır (68). Kaytez ve Durualp (2016)' in annelerin çocuklarına yaklaşım biçimlerini inceledikleri çalışma sonucunda anne ile çocuğun ilişkisine çocuk cinsiyeti değişkeninin etki etmediği sonucuna ulaşılmıştır (143). Aynı şekilde Özkan (2019)' ın 5-6 yaş grubu çocuklarda bağlanma ve anne-baba-çocuk ilişkisini incelediği araştırmasında anne çocuk ilişkisinin çocuğun cinsiyetine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır (142). Baumrind (1966) ise anne-babaların tutumlarının çocuğun cinsiyetine göre benzerlik gösterdiğini, cinsiyet ile ebeveyn davranışının arasında bağ kurulurken tek başına cinsiyet faktörünün yeterli olmadığını ifade etmiş, farklı faktörlerin de incelenmesinin önemli olduğunu belirtmiştir (123). Bu sonuçlar araştırma sonuçları ile örtüşmektedir. Sonuç olarak mevcut araştırmaya katılan annelerin çocukları ile cinsiyet ayrımı yapmadan çocukları ile ilişki kurduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının çocukların yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği Tablo 4.17. ve 4.19.' da tespit edilmiştir ($p_{\text{ÇİT}}=0,63$, $p_{\text{ÇATIŞMA}}=0,30$, $p_{\text{YAKINLIK}}=0,11$; $p>0,05$). Yani, çocukları 5 veya 6 yaşında olan annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanları benzerlik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Benzer bir şekilde Dereli ve Dereli (2017)' nin yaptığı çalışma sonucunda ebeveyn-çocuk ilişkisi alt boyutları incelendiğinde çatışma ve yakınlık puanlarının çocuğun yaş değişkenine göre farklılaşmadığı bulunmuştur (67). Emiroğlu İlvan (2022)' nin yaptığı çalışmada anne-çocuk ilişkisinin okul öncesi dönem çocuklarının yaşlarına göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır (72). 5 ve 6 yaş çocukları annelerin ebeveyn-çocuk, çatışma ve yakınlık puanlarının benzerlik göstermesinin nedeninin karşılaştırılan yaş grubunun aynı gelişim dönemi içerisinde olmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Bu tür çalışmalar araştırma sonucu ile paralellik göstermekte iken Saygı (2011)' nin yaptığı çalışmada 72-78 aylık çocukların, 60-72 aylık çocuklara oranla anneleri ile daha çok çatışma yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır (68).

Annenin Çocuğu İle Geçirdiği Günlük Süre ve Çocuğunun İzlediği Çizgi Film, Oynadığı Oyunu Kontrol Etme Değişkenine Göre Analiz Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Araştırma sonuçları incelendiğinde annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının annenin çocukla geçirdiği günlük süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği Tablo 4.21.' de tespit edilmiştir ($p_{\text{ÇİT}}=0,00$, $p_{\text{ÇATIŞMA}}=0,00$; $p<0,05$). Yani çocuklarıyla gün içerisinde 1-2 saat ve 2-3 saat vakit geçiren annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının çocuklarıyla 3-4 saat veya 4 saat ve üzeri vakit geçiren annelere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tablo 4.20.' deki tablo incelendiğinde annelerin çatışma puan ortalamaları $\bar{X}_{1-2 \text{ Saat}}=30,78$, $\bar{X}_{2-3 \text{ Saat}}=32,62$ iken $\bar{X}_{3-4 \text{ Saat}}=29,05$, $\bar{X}_{4 \text{ Saat ve Üzeri}}=27,07$ olarak bulunmuştur. Anne-çocuk arasındaki ilişkinin temelinde iletişim bulunmaktadır. Annenin çocuğu ile geçirdiği süre arttıkça çocuğunu daha iyi gözlemleyebilmekte ve çocuğunun ihtiyaçlarına daha rahat yanıt verebilmekte yani çocuğunun ihtiyaçlarına daha duyarlı yaklaşabilmektedir. Ancak annenin çocuğu ile geçirdiği süre azaldıkça çocuğun ihtiyaçlarına yanıt verme durumunda düşüş olabileceği bu durumun anne-çocuk çatışmasını arttırabileceği düşüncesi oluşmaktadır. Anne çocuk ilişkisinde anne ve bebek birbirlerinin duygularına cevap verdikçe aralarındaki duygusal iletişimin kalitesi artmaktadır (58). Çocuğun geçirdiği her gelişim aşamasında anne ve çocuk arasındaki bağın giderek gelişmesi, anne çocuk arasındaki karşılıklı duyarlılığa ve iletişimin niteliğine bağlıdır (53). Anne çocuk arasındaki olumsuz ilişki; tartışma, konuşmayı reddetme, isteklere cevap vermeme olarak alınabilir (118). Bu tür olumsuz ilişkiler de anne-çocuk arasında olumsuz etkiler yaratabilir. Sonuç olarak anne ile çocuğun iletişimini aksatan değişkenlerin anne-çocuk arasındaki çatışmayı arttırdığını göstermektedir. Benzer şekilde Emiroğlu İlvan (2022)' da çalışmasında çocukları ile daha az vakit geçiren annelerin daha fazla çatışma yaşadığı sonucuna ulaşmıştır (72). Annelerin yakınlık puanları incelendiğinde ise annelerin çocuklarıyla geçirdiği süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p_{\text{YAKINLIK}}=0,29$; $p>0,05$). Yani, çocuklarıyla 1-2saat, 2-3saat, 3-4saat ve 4 saat ve üzeri vakit geçiren annelerin yakınlık puanları benzerlik göstermekte olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum annelerin vakit geçirme sürelerindense geçirdikleri vaktin

niteliği ile açıklanabilmekte ve örnekleme dahil olan annelerin çocukları ile nitelikli bir şekilde vakit geçirdiği ve bu noktada yakınlık puanlarında anlamlı bir farklılığa erişilmediği söylenebilmektedir.

Araştırma sonuçları incelendiğinde annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının annenin çocuğun izlediği çizgi film veya oynadığı oyunu kontrol etme durumu Tablo 4.22.' de istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p_{\text{PEÇİT}}=0,00$, $p_{\text{ÇATIŞMA}}=0,00$, $p_{\text{YAKINLIK}}=0,00$; $p<0,05$). Sonuçlar Tablo 4.20. ve 4.22'de gösterilmektedir. Ortalamalar ve sıra ortalamaları dikkate alındığında Tablo 4.20. incelenmiş, çocuğun izlediği çizgi film veya oynadığı oyunu kontrol eden annelerin yakınlık puanları yüksek iken $\bar{X}=20,94$, kontrol etmeyen annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının daha yüksek $\bar{X}=43,17$ olduğu sonucuna varılmıştır. Örnekleme bakıldığında çocuğunun izlediği çizgi filmi veya oynadığı oyunu kontrol eden annelerin çoğunluğu, yakınlık ve çatışma puanı sonuçları önem arz etmektedir. Alan yazına bakıldığında Kırık (2014) çalışmasında ebeveynlere internetin zararlı etkilerinden çocuklarını nasıl korudukları sorulduğunda %32'sinin herhangi bir girişimde bulunmadığı, %28'inin ise filtre ve özel yazılımlar kullandığını ifade etmiştir (35). Darga (2021) çalışmasında ise az sayıda ebeveynin çocuğunun oynadığı dijital oyunu kontrol ettiği sonucuna ulaşmıştır (154). Çakmak ve Koç (2015)' un anaokuluna devam eden çocukların televizyon, kitap, bilgisayar ve oyuncaklarla geçirdikleri zamanın niteliğini inceledikleri çalışmada 36 çocuğun tek başına veya bir akranı ile bilgisayarda vakit geçirdiği, 20'sinin yanında bir yetişkin varken bilgisayar oynadığı, çocukların %72,9'unun televizyon izlerken tek veya yanında bir akranı olduğu, %27' sinin ebeveyni ile televizyon izlediği sonucuna ulaşılmıştır (155). Benzer şekilde Arı Arat ve Gülay Ogelman (2021)' ın yaptığı çalışmada annelerin çoğunluğu okul öncesi dönem çocuklarının izlediği film, oynadığı oyun ve kullandığı teknolojik araçların içeriklerini kontrol edemediklerini ifade etmişlerdir (147). Çocuğun izlediği içeriklerin ve oynadığı oyunların kontrol edilmesi karşılaşacağı riskler açısından önem arz etmektedir. Aynı zamanda Arısoy (2009)' a göre çocukların küçük yaşta teknoloji ile tanışmasının ve teknolojiyi sağlıklı bir şekilde kullanım sağlanamamasının çocukların gelişiminde olumsuz yönde etkili olduğu ifade edilmiştir (156). Çocukların teknoloji dünyasında en az zarar ile

karşılması için ebeveynlere sorumluluk düşmektedir. Mevcut çalışmada ise annelerin çocuğun oynadığı oyunu ve izlediği çizgi filmi kontrol edip etmeme durumuna göre, kontrol etmeyen annelerin çocukları ile daha fazla çatışma yaşadığı, kontrol eden annelerin ise çocukları ile daha fazla yakınlık kurduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre kontrol etmeyen annelerin çocuklarının zararlı içerikler ile karşılaşma olasılığının daha fazla olması, çocuğun bu içeriklerden etkilenmesi gibi faktörlerden kaynaklı olarak daha fazla çatışma yaşayabilecekleri düşünülmektedir. Kontrol eden annelerin çocukları ile yakın ilişkiler kurmasının nedeninin annelerin çocuklarının faydalı içeriklere erişimini sağlaması ve bunun sonucunda da çocuğun olumsuz öğeler ile karşılaşma olasılığının azalmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Çocuğun Televizyonda Geçirdiği Günlük Süre, Çocuğun Bilgisayar, Telefon Veya Tablette Geçirdiği Günlük Süre, Çocuğun Ne Zaman Tablet/Telefon/Televizyon Kullanmayı Tercih Etme Durumu Değişkenine Göre Analiz Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının çocuğun televizyonda geçirdiği günlük süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği Tablo 4.24.'te tespit edilmiştir ($p_{\text{ÇİT}}=0,00$, $p_{\text{ÇATIŞMA}}=0,01$; $p<0,05$). Farklılık incelendiğinde çocuğu televizyonda gün içerisinde 2 saat ve üzeri vakit geçiren annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının çocuğu televizyonda hiç vakit geçirmeyen veya 1 saatten az vakit geçiren annelere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer bir şekilde çocuğu televizyonda bir gün içerisinde 1-2 saat aralığında vakit geçiren annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının çocuğu televizyonda hiç vakit geçirmeyen annelere göre daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Tablo 4.23.'te yer alan anne çatışma puanları incelendiğinde $\bar{X}_{\text{Hiç}}=25,60$, $\bar{X}_{1 \text{ Saatten az}}=27,95$, $\bar{X}_{1-2 \text{ Saat}}=29,95$, $\bar{X}_{2 \text{ Saat üzeri}}=31,16$ olarak bulunmuştur. Çocuğun televizyon izleme süresi arttıkça aile içi iletişimlerinin azalma gösterebildiği, odak ve dikkat problemi yaşayabilecekleri bunun sonucunda da iletişimin zedelenebileceği düşünülmektedir. Çocukların televizyon izleme süreleri ile ilgili yapılan çalışmalarda; Belrivanlı ve diğerleri (2008) çocukların %62,8'i 2 saat ve üzerinde TV izlerken %22,3'ü 4 saat ve üzerinde TV izlemekte olduğu sonucuna, Akkuş ve diğerleri (2015) ise çocukların

%21,2'sinin televizyonu hiç izlemediği, %31'inin günde 2 saat, %47,7'sinin 2 saat ve üzeri televizyon izlediği sonuçlarına ulaşmıştır (157, 158). Akın (2019)'ın çalışmasında ebeveynlere çocuklarının en çok hangi iletişim teknolojilerini kullandığı sorulduğunda ise %65 oranla televizyon olduğu yanıtı alınmıştır (159). Bizim çalışmamızda ise çocuğun televizyon izleme süresi ile anne çocuk ilişkisi incelenmiş, yukarıda belirtildiği üzere çocuğu fazla televizyon izleyen annelerin çocuklarıyla daha çok çatışma yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç ekran süresinin aile ilişkilerini etkilemesi durumu ile karşılaştırıldığında şaşırtıcı değildir. American Academy of Pediatrics (2016) yayımladığı çocuk sağlığı rehberlerinde, sağlıklı bir ebeveyn çocuk ilişkisi için anne ve babalara öneriler sunmuş, sunduğu önerilerden biri de okul öncesi yaş grubundaki çocukların günde 1 saatten az süre ile ekran önünde olmaları yönündedir(160). Bu öneri çalışmamızın sonucu ile paralellik göstermektedir. Bir diğer faktör olan annelerin yakınlık puanları incelendiğinde ise çocuklarının televizyonda geçirdiği günlük süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p_{YAKINLIK}=0,43$; $p>0,05$). Yani, çocuğu televizyonda hiç vakit geçirmeyen, 1 saatten az, 1-2 saat arası ve 2 saat ve üzeri vakit geçiren annelerin yakınlık puanları benzerlik göstermektedir.

Tablo 4.25.'teki analiz sonuçları incelendiğinde annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının çocuğun bilgisayar, telefon veya tablette geçirdiği günlük süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p_{GEÇİT}=0,00$, $p_{ÇATIŞMA}= 0,00$; $p<0,05$). Çocuğu bir gün içerisinde bilgisayar, telefon veya tablette 2 saat ve üzeri vakit geçiren annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının çocuğu bilgisayar, telefon veya tablette hiç vakit geçirmeyen, 1 saatten az vakit geçiren ve 1-2 saat arasında geçiren annelere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer biçimde çocuğu bilgisayar, telefon veya tablette 1-2 saat aralığında vakit geçiren annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının çocuğu bilgisayar, telefon veya tablette hiç vakit geçirmeyen annelere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aral ve Doğan Keskin (2018) 281 ebeveyn ile yaptığı araştırmasında, çocukların %46'sının tablet veya bilgisayar kullandığını, %62 sinin dijital oyun oynadığını ortaya koymuştur (161).Demir (2016)'nın lise öğrencilerinin sosyal medya kullanımı ve aile iletişimi ile ilgili olarak yaptığı

çalışmada sosyal medyayı haftada 1-2 gün kullanan ve çok sık kullanan öğrencilerin aile içi iletişim puanları arasında farklılık ortaya çıkmış, sosyal medyayı çok sık kullanan öğrenciler aile içinde konuşulan konuların kendilerini sıktığı yanıtını vermiş, aynı zamanda günlük sosyal medya kullanımı artan çocukların aile iletişim puan ortalamalarının düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (27). Hazar (2011) ise sosyal medya ve teknolojik alet kullanımının yüz yüze iletişimi azalttığını ifade etmiştir (125). Kazan ve Sarısoy (2021)'un çalışmasında ise anneler çocuklarının çok sık internet üzerinden oyun oynamalarının sonucunda tepkisizlik, anne-babaya karşı gelme gibi davranışlar sergilediklerini ifade etmişlerdir (73). Emiroğlu İlvan (2022)'in çocukların dijital oyun oynama süresinin anne çocuk ilişkisine etkisini incelediği çalışmasında çocukların dijital oyun oynama süresinin artması ile anne çocuk ilişkisinin olumsuz etkilendiği ve daha çok çatışma yaşadıkları sonucuna ulaşmıştır (72). Bu sonuçlar çalışmamız ile paralellik göstermektedir. Çocuğun bilgisayar, telefon veya tablette vakit geçirme süresi arttıkça anne çocuk çatışmasında artış olmaktadır. Teknolojik aletlerin aile içi iletişimi etkilediği gerçeği göz önüne alındığında sonucun beklendiği düşünülmektedir. Başka bir bakış açısı ile bakacak olursak Kaya (2017)'nin yaptığı çalışmada ebeveynlerin çocukları için uygun gördükleri ekran süresinin kendi ekran süreleri ile benzerlik gösterdiği, çocukların anne ve babalarının teknoloji kullanım alışkanlıklarından etkilendikleri sonucuna ulaşılmıştır (130). Çocuğun bilgisayar, telefon veya tablette geçirdiği süre değişkenine göre annelerin yakınlık puanları incelendiğinde ise annelerin yakınlık puanlarının çocuklarının bilgisayar, telefon veya tablette geçirdiği günlük süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p_{YAKINLIK}=0,10$; $p>0,05$). Yani, çocuğu gün içerisinde bilgisayar, telefon veya tablette hiç vakit geçirmeyen, 1 saatten az, 1-2 saat arası ve 2 saat ve üzeri vakit geçiren annelerin yakınlık puanları benzerlik gösterdiği ortaya koymuştur. Bu durum her ne kadar Amerikan Pediatri Akademisi (2001), 3-5 yaş grubunun günde bir saat ekran önünde kalmasını ve bu sürenin sınırlandırılmasını uygun bulsa da çalışmaya katılan annelerin çocuklarının 227'sinin bu sınırı aştığı, 174'ünün de bu sınıra uyduğu görülmektedir (162). Verilerin birbirine çok yakın olması yakınlık boyutunda anlamlı bir farkın çıkmama nedeni olabileceği gibi, örnekleme dahil olan annelerin çocuklarının ekran başında iken kontrol ettiği, verimli içeriklere erişimini sağladığı da düşünülebilir.

Araştırmaya katılan annelere çocuklarının ne zaman tablet, telefon, televizyon kullanmayı tercih ettikleri sorulmuş verilen yanıtlar; “anne meşgulken”, “anne ile çocuk beraberken” ve “her iki durumda da” gruplarına Tablo 4.23.’te gösterildiği gibi ayrılmıştır. Analiz sonuçlarına göre incelendiğinde annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının çocuğun ne zaman tablet/telefon/televizyon kullanmayı tercih etmesi durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği Tablo 4.26.’da tespit edilmiştir ($p_{\text{EÇİT}}=0,02$, $p_{\text{ÇATIŞMA}}=0,00$; $p<0,05$). Çocuğu her iki zaman diliminde de tablet/telefon/televizyon kullanmayı tercih eden annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının sadece anne ve çocuk beraberken tablet/telefon/televizyon kullanmayı tercih eden annelere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazında görüldüğü üzere çocuğun ne zaman teknolojik aletleri kullanmayı tercih etme durumunun anne çocuk ilişkisine etkisini inceleyen çalışmaya rastlanılmamış olup, mevcut çalışma sonucunda çocukları “anne meşgulken” ve “anne ile beraberken” teknolojik alet kullananların “anne ile beraberken” teknolojik alet kullananlara göre daha fazla çatışma yaşadıkları sonucuna erişilmiştir. Bu durum çocuğun teknolojik aleti hangi zamanlarda kullandığının önem arz ettiğini ortaya koymaktadır. Çatışmanın her iki durumda da teknolojiyi kullanan grupta daha çok olmasının nedeni ise, çocuğun ihtiyaçlarını anneden yardım olarak değil de teknolojik bir cihaz üzerinden sağlamaya çalışması olabilmektedir. Kırık (2014)’ in yaptığı nitel çalışmada ebeveynlerin %48’i çocuklarının internet başında iken kendi işleri ile ilgilendiğini, %18’i beraber internette vakit geçirdiklerini ifade etmişlerdir. Çocukların interneti ebeveynleri meşgulken kullanma oranlarının oldukça yüksek olduğu görülmektedir (35). Benzer şekilde Darga (2021) yaptığı çalışmada 52 ebeveyn ile yarı yapılandırılmış bir görüşme gerçekleştirmiş, görüşme sonucunda çocukları teknolojik cihaz kullanırken kendi işleri ile ilgilenen annelerin sayısı 41, çocuğu ile beraber vakit geçiren annelerin sayısı 13’tür (154). Ateş ve Durmuşoğlu Saltalı (2019) ise yaptıkları çalışmada ebeveynlerin %76,4’ünün çocuklarını tablet veya cep telefonu ile oynamaya yönlendirdiğini, %38,2’sinin ise bu yönlendirmenin oyalama amaçlı olduğu sonucuna ulaşmıştır (128). Harsh ve Chakrabarty (2018) çalışmalarında ebeveynlerin akıllı telefon kullanımlarını “Dijital emzik” olarak isimlendirmişlerdir (163). Bir diğer alt boyut olan yakınlık puanları sonuçları incelendiğinde ise annelerin yakınlık puanlarının çocuğun ne zaman tablet/telefon/televizyon kullanmayı tercih etmesi

durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($r_{YAKINLIK}=0,11$ $p>0,05$). Yani, çocuğu annesi meşgulken, anne ve çocuk beraberken ya da her iki zaman diliminde de tablet/telefon/televizyon kullanmayı tercih eden çocukların annelerinin yakınlık puanları benzerlik göstermektedir. Araştırma sonucuna bakıldığında bu durumun çatışmayı arttırdığı ancak yakınlık üzerinde etkisinin bulunmadığını ortaya koymaktadır. Bunun nedeninin her ne kadar çatışma veya olumsuz iletişim kurulursa kurulsun anne ve çocuğun bu çatışmayı ve olumsuz iletişimi nasıl çözdüğü ve kurulan bağın nasıl tamir edildiği ile ilgili olabileceği düşünülmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Mevcut çalışma temel araştırma problemi olan “5-6 yaş çocuğu annelerinin teknoloji ve sosyal medyayı kullanımları ile anne-çocuk ilişki puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusuna yanıt alabilmek amacıyla yapılmıştır. Anne-çocuk ilişkisinin çocuğun gelişiminin temelinde var olduğu, gelişimin anne rahmine düşülen ilk anda başladığı bilinmektedir. Anneye ve çocuğa ait birçok faktör anne-çocuk ilişkisini etkileyebilmektedir. Bu çalışmada da alt problemlerde yer alan annelerin ve çocukların demografik özellikleri, teknoloji ve sosyal medyayı kullanımları gibi değişkenlerin anne-çocuk ilişkisine olan etkisi incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara aşağıda sırasıyla yer verilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu ve Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği Analizlerinden elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

Anne yaşı, öğrenim düzeyi, sahip olduğu çocuk sayısı

- Anne yaşı ile anne-çocuk ilişkisi arasında ebeveyn-çocuk ilişkisi, yakınlık ve çatışma boyutlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Yani mevcut çalışmada anne çocuk ilişkisinin anne yaşına göre değişim göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.
- Annenin öğrenim düzeyi ile anne-çocuk ilişkisi arasında ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma boyutlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Lise ve ortaokul altında öğrenim düzeyine sahip annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının öğrenim düzeyi lisans ve üzeri olan annelere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak annenin öğrenim düzeyi arttıkça çocuğu ile daha az çatışma yaşadığı ortaya konmuştur. Annenin sahip olduğu çocuk sayısı ile anne-çocuk ilişkisi arasında ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma boyutlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. İki, üç ve üzeri çocuğa sahip annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının bir çocuğu olan annelere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak annenin sahip olduğu çocuk sayısı arttıkça anne-çocuk çatışmasının da arttığı sonucu ortaya konmuştur. Bu sonuçlar 5-6 yaş

çocuğa sahip annelerin öğrenim düzeyi, sahip olduğu çocuk sayısı değişkenleri ile anne-çocuk ilişki puanı arasında anlamlı bir ilişki vardır hipotezine paralellik göstermektedir.

- Ancak yakınlık puanları incelendiğinde ise annenin öğrenim düzeyi ne olursa olsun anne-çocuk yakınlık puanları benzer sonuçlar vermiştir. Aynı şekilde annenin çocuk sayısı kaç olursa olsun anne-çocuk yakınlığının benzer olduğu, yakınlık puanlarında anlamlı bir farklılığa ulaşamadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Anne medeni durum, sosyoekonomik düzey/aylık gelir, çalışma durumu

- Anne medeni durumuna göre evli olmayan annelerin evli olan annelere oranla çatışma puanı daha yüksek olarak bulunmuştur. Sonuç olarak mevcut çalışmada evli olmayan annelerin çocukları ile daha çok çatışma yaşadığı bulgusuna erişilmiştir. Bu sonuç 5-6 yaş grubu çocukların annelerinin medeni durumu ile anne çocuk ilişki puanı arasında anlamlı bir ilişki vardır hipotezini destekler niteliktedir. Ancak ebeveyn-çocuk ilişkisi ve yakınlık puanları incelendiğinde anlamlı bir farklılığa rastlanılmamıştır. Yani evli olmayan ve evli olan annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve yakınlık puanları benzerlik göstermektedir. Annenin medeni durumunun çocuğu ile olan yakınlık ilişkisinde etkili olmadığı mevcut çalışmada ortaya konmuştur.
- Annenin sosyoekonomik düzeyi/aylık gelir durumu ile anne-çocuk ilişkisi arasında ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık boyutlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Yani aylık geliri 0-5500 ve 5500-10.000 olan annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanları aylık geliri 10.001 ve üzerinde olan annelere oranla daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Yani mevcut çalışmada yüksek gelirli-üst sosyoekonomik düzeyde bulunan anneler orta ve alt gelirli-sosyoekonomik düzeydeki annelere oranla çocukları ile daha az çatışma yaşamakta olduğu ortaya konmuştur. Yakınlık puanları incelendiğinde ise aylık geliri 0-5500 ve 10.001 ve üzerinde olan annelerin yakınlık puanı aylık geliri 5500-10.000 olan annelere oranla daha yüksektir. Sonuç olarak alt ve üst sosyoekonomik düzeydeki annelerin orta

sosyoekonomik düzeydeki annelere göre çocuklarıyla daha yakın ilişkiler kurabildiği ortaya çıkmıştır. Bu sonuç 5-6 yaş grubu çocukların annelerinin sosyoekonomik düzey(gelir durumu) ile anne çocuk ilişki puanı arasında anlamlı bir ilişki vardır hipotezine paralellik göstermektedir.

- Annenin çalışma durumuna göre çalışmayan annelerin çalışan annelere oranla daha çok çatışma yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ancak yakınlık puanları incelendiğinde ortalamaların benzerlik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

İnternete bağlanabilen cihaz türü sayısı, evde bulunan internet bağlantısı, sosyal ağ üyeliği

- Ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının evde internete bağlanabilen cihaz türü sayısı, evde internetin bulunma durumu, annenin sosyal ağ sitelerine üyeliğine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Annenin Bilgisayar/tablette; televizyonda; sosyal medyada geçirdiği günlük süre

- Annenin bilgisayar veya tablette geçirdiği günlük süre ile anne-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık alt boyutları arasında anlamlı bir farklılığa ulaşamamıştır. Ancak annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, yakınlık ve çatışma puanlarının annenin televizyonda geçirdiği günlük süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Yani günde 3 saat ve üzerinde televizyonda vakit geçiren anneler günlük bir saatten az ve 1-3 saat arasında vakit geçiren annelere göre daha çok çatışma yaşamaktadır. Aynı zamanda televizyonda geçirdiği günlük süre 1-3 saat olan annelerin yakınlık puanlarının 3 saat ve üzerinde vakit geçiren annelere oranla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç 5-6 yaş grubu çocukların annelerinin teknoloji ve sosyal medyayı kullanım süresi ile anne çocuk ilişki puanı arasında anlamlı bir ilişki vardır hipotezi ile paralellik göstermektedir.

- Annenin sosyal ağlarda geçirdiği günlük süreye bakıldığında ise annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının annenin sosyal ağlarda geçirdiği süreye göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Yani sosyal ağlarda 3 saat ve üzerinde vakit geçiren anneler 1 saatten az ve 1-3 saat aralığında vakit geçiren annelere göre çocukları ile daha fazla çatışma yaşamaktadır. Gruplar arasında annelerin yakınlık puanlarında ise anlamlı bir farklılığa ulaşılmamıştır.

Annenin çocuğu ile geçirdiği günlük süre, çocuğun izlediği çizgi filmi ve oynadığı oyunu kontrol etme durumu

- Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının annenin çocuğuyla bir günde geçirdiği süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Yani çocuğu ile gün içerisinde 1-2 saat ve 2-3 saat vakit geçiren annelerin çatışma puanı gün içerisinde çocuğu ile 2-4 saat ve 4 saat üzerinde vakit geçiren annelere oranla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ancak yakınlık puanları arasında anlamlı bir farklılık elde edilememiş, annelerin yakınlık puanları benzerlik göstermektedir.
- Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, yakınlık ve çatışma puanlarının annenin çocuğun izlediği çizgi filmi veya oynadığı oyunu kontrol etme durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Çocuğunun oynadığı oyunu ve izlediği çizgi filmi kontrol eden annelerin yakınlık puanlarının yüksek olduğu ve bu annelerin çocuğu ile daha olumlu ilişki kurduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak çocuğunun oynadığı oyunu ve izlediği çizgi filmi kontrol etmeyen annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanları daha yüksek olarak bulunmuştur. Bu sonuç 5-6 yaş grubu çocuğa sahip annelerin çocuklarının kullandığı teknoloji ve sosyal medyayı kontrol etme durumu ile anne çocuk ilişki puanı arasında anlamlı bir ilişki vardır hipotezini destekler niteliktedir

Çocuğun yaş, cinsiyet durumu ve anne-çocuk ilişkisi

- Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi, çatışma ve yakınlık puanlarının çocukların cinsiyetine, yaşına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç 5-6 yaş grubu çocuğa sahip annelerin çocuklarının yaş ve cinsiyeti ile anne çocuk ilişki puanı arasında anlamlı bir ilişki vardır hipotezi ile örtüşmemektedir.

Çocuğun teknoloji ve sosyal medyayı kullanma süresi, amacı ve anne-çocuk ilişkisi

- Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanlarının çocuğun televizyonda geçirdiği günlük süreye, çocuğun tablet, bilgisayar ve telefonda geçirdiği günlük süreye göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiş, çocuğu gün içerisinde 2 saat üzerinde teknolojik alet ile vakit geçiren annelerin çocuğu gün içerisinde teknolojik alet ile hiç vakit geçirmeyen ve 1 saatten az vakit geçiren annelere göre çocuklar ile daha fazla çatışma yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde çocuğu günde 1-2 saat teknolojik aletler ile vakit geçiren anneler, çocuğu bir günde hiç teknolojik aletle vakit geçirmeyen annelere oranla çocuklarıyla daha fazla çatışma yaşamakta olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Her iki grupta da annelerin yakınlık puanları benzerlik göstermektedir.
- Annelerin ebeveyn-çocuk ilişkisi ve çatışma puanının çocuğun ne zaman tablet/telefon/televizyon kullanmayı tercih etmesi durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Çocuğu “anne meşgulken” ve “anne ile beraberken” teknolojik aletleri kullanan çocukların annelerinin, “anne ile beraberken” teknolojik alet kullanan annelere oranla çocukları ile daha çok çatışma yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yakınlık puanları incelendiğinde puanlar benzerlik göstermektedir. Bu sonuçlar 5-6 yaş grubu çocuğa sahip annelerin çocuklarının teknoloji ve sosyal medyayı kullanım süresi, amacı ile anne çocuk ilişki puanı arasında anlamlı bir ilişki vardır hipotezi ile paralellik göstermektedir.

Yapılan çalışmada elde edilen bulgulara ve sonuçlara yönelik öneriler

- Günümüzde teknolojinin ve sosyal medyanın insan yaşamında büyük ölçüde yer aldığı herkes tarafından bilinmektedir. Artık teknolojik aletlerin ve sosyal medyanın her yaş grubuna hitap ediyor olmasının olumlu ve olumsuz yanları bulunmaktadır. Teknoloji ve sosyal medyanın bilinçsiz ve kontrolsüz kullanımıyla istemediğimiz sonuçlar ile karşılaşabilmekteyiz. Teknoloji ve sosyal medyadan olumsuz yönde etkilenmemenin yolu hiç kullanmamak değil bilinçli bir şekilde kullanmaktır. Bu kapsamda toplumun bilinçli medya kullanımı konusunda bilgilendirilmesi önem arz etmektedir. Bu bilinçlendirme çalışmalarına Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve İletişim Başkanlığı bünyesinde çalışan meslek elemanlarına medya okur-yazarlığı, dijital bağımlılık gibi konularda verilen eğitimler ile destek verilebilir. Eğitim alan meslek elemanlarının, aile eğitimi kapsamında ebeveynlere teknoloji ve sosyal medyanın olumsuz etkilerinden korunma yollarını, bilinçli medya kullanımını, medya okur-yazarlığını anlatması öncelikle ailelerin ardından da toplumun yararına olabilecektir. Toplumun en temel yapı taşı olan aileye yönelik verilecek bu eğitimlerin aile içerisinde teknoloji ve sosyal medya kullanımı nedeniyle yaşanan çatışmaların azalmasına aile içi iletişimin artmasına fayda sağlayacağı düşünülmektedir.
- Çocuğun gelişiminde ebeveynin rolü yadsınamayacak derecede fazladır. Özellikle de yaşamın ilk anından itibaren anne ile çocuğun kurduğu etkileşim çok değerlidir. Bu etkileşimin büyüebilmesi ve sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi için annelere anne-çocuk iletişimi ve çocuğun gelişim dönemleri hakkında bilgilendirmek önem arz etmektedir. Çünkü yaşanan çatışmaların kaynaklarından biri de karışımızdaki kişinin bize ilettiği mesajları doğru okuyamamaktır. Çocuğunu iyi tanımayan, hangi gelişim döneminde neye ihtiyacı olduğunu fark edemeyen annelerin çocukları ile daha çok çatışma yaşayabilmeleri mümkündür. Bu nedenle Milli Eğitim Bakanlığı aracılığıyla eğitim öğretime devam eden çocukların anneleri ve babaları ile aile eğitim programlarının düzenlenmesi, annelerin

gelişim dönemleri ve çatışma çözme ile ilgili bilgilendirilmesi hem çocuğun hem de ailenin yüksek yararına olacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda Sağlık Bakanlığı bünyesinde bulunan Aile Sağlığı Merkezleri' ne Lisans Çocuk Gelişimi mezunlarının atanması her sosyoekonomik düzeyden anne ve çocuğun takibini kolaylaştıracak, annelerin çocuk gelişimi hakkında bilgilendirilmesini, çocuğun gelişim dönemlerinin takip edilmesini ve çocukta ortaya çıkan gelişimsel sapmaların değerlendirilmesini sağlayacaktır.

- Toplumun her kesimine ulaşabilmesi açısından Belediyeler ile ortak çalışma yürütülmesi çocuk ve ailenin faydasına olacaktır. Ebeveynlerin bilinçli medya kullanım alışkanlığı kazanmasının yanında teknolojik bir dünyanın içerisine doğan çocukların da bu konuda bilgilendirilmesi önem arz etmektedir. Bu bilgilendirme örnekleri şehrimizde mevcut olup bazı belediyelerin çocuklara yönelik hizmet veren teknoloji evleri bulunmaktadır. Bu evler çocuklara robotik kodlama, yazılım ve tasarım konularında imkan sağlamaktadır. Teknolojik gelişmelerin tam da ortasına doğan çocukların ilgisini, yeteneğini ve yaratıcılıklarını destekleyen konulara yönlendirilmesi, teknolojiyi faydalı bir biçimde kullanması yönünden önemlidir. Bu nedenle örneği verilen teknoloji evleri gibi örneklerin çoğaltılması çocukların bilinçli bir şekilde teknoloji ve sosyal medyayı kullanımını arttıracacağı düşünülmektedir.
- Araştırmanın bulgularından elde edilen sonuçlara göre annenin teknoloji ve sosyal medya ile geçirdiği süre arttıkça çocuğuyla yaşadığı çatışma artmakta, çocuğu ile geçirdiği süre azaldıkça yine aynı şekilde çatışma artmaktadır. Bu noktada annelerin çocukları ile geçirdikleri sürenin kalitesini arttıracak çalışmalara yönelmesini sağlayan projelerin yapılması fayda sağlayacaktır.

Gelecekte yapılacak ilgili araştırmalara öneriler

- Alan yazında ebeveynlerin teknoloji hakkındaki görüşleri, dijital bağımlılık, anne-çocuk ilişkisi hakkında araştırmalar bulunmaktayken, teknoloji ve sosyal medya kullanımının anne-çocuk ilişkisi üzerindeki etkilerine dair sınırlı çalışma bulunmaktadır. Bu kapsamda bundan sonra yapılacak çalışmalarda teknoloji ve sosyal medya kullanım sıklığının ayrıntılı bir şekilde incelenmesi daha detaylı sonuçlar verebileceği için önerilmektedir.
- Bu çalışma Ankara ili merkez üç ilçe ile sınırlandırılmış, toplamda 401 anne ile yürütülmüştür. Örneklem grubunun büyük çoğunluğunun teknoloji ve sosyal medya kullanımında aktif olduğu görülmüştür. Çünkü günümüzde teknoloji ve sosyal medyanın kullanımı kaçınılmaz hale gelmiştir. Daha ayrıntılı ve özellikle de yakınlık puanlarında farkın ortaya çıkıp çıkmayacağını inceleyebilmek için farklı sosyoekonomik düzeyde bulunan anne grupları ile ve daha çok örneklem sayısı ile çalışılabilir.
- Bu çalışmada bir ölçek ve bir kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Anne-çocuk ilişkisini daha ayrıntılı inceleyebilmek için bundan sonraki çalışmalarda çocuğun görüşlerine de yer veren bir ölçeğin eklenmesi önerilebilir.
- Aynı zamanda deneysel çalışmalar yaparak annenin ve babanın eğitimi ile ebeveyn-çocuk ilişkisinin etkisi arttırabilir böylelikle de teknoloji ve sosyal medyanın etkisi azaltılabilir.

7. KAYNAKLAR

1. Galbraith JK. The new industrial state: Princeton University Press; 2007.
2. Şenel A, Gençoğlu S. Küreselleşen dünyada teknoloji eğitimi. Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi. 2003;11(12):45-65.
3. Batur Z, Uygun K. İki Neslin Bir Kavram Algısı: Teknoloji. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2012;5(1):74-88.
4. Doruk M. İstanbul'da Bir İlçede Ergen Bireylerde Teknolojik Cihaz Kullanımının Sağlık Üzerine Etkilerinin İncelenmesi[Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: İstanbul Üniversitesi;2019.
5. Günüş S, Atli S. 18-24 Aylık Bebeklerde Teknolojinin Etkisine Yönelik Ebeveyn Görüşleri. The Turkish Journal on Addictions. 2018;5(2):1-22.
6. Türkiye İstatistik Kurumu Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması[İnternet] 2020[02.01.2020]. Available from:http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1028.
7. Güleç V. Aile ilişkilerinin sosyal medyayla birlikte çöküşü. Yeni Medya Elektronik Dergisi. 2018;2(2):105-20.
8. Aktan E, Kayış HH. Sosyal medya ve değişim: bloglar aracılığıyla anneliğin evrimi üzerine netnografik bir analiz. Bilişim Teknolojileri Online Dergisi. 2018;9(32):39-54.
9. Karabatak M. Sosyal Ağların Öğrenciler Üzerindeki Etkisinin Veri Madenciliği Kullanılarak İncelenmesi. Education Sciences. 2012;7(1):155-64.
10. Artan İ, Bayhan P. Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi. İstanbul: Morpa Yayıncılık; 2012.
11. Kandır A, Alpan Y. Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi. 2008;14(14):33-8.
12. Sanemoğlu N. Gelişim Öğrenme Ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya. Ankara: Yargı Yayınevi; 2013.
13. Kılınç F, Aral N. Erken Müdahale İçin Bir Model: Anne Çocuk Etkileşim Programı. Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal. 2015;1(2):63-76.
14. Sosyoekonomik Düzey Psikoloji Sözlüğü [Available from:<http://www.psikolojisoszlugu.com/socioeconomic-status-sosyo-ekonomik-duzey>].
15. Erkan NS. Farklı Sosyo ekonomik Düzeydeki İlköğretim 1 Sınıf Öğrencilerinin Okula Hazırbulunuşluklarının İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2011;40(40):186-97.
16. Gander MJ, Gardiner HW. Çocuk ve Ergen Gelişimi. Ankara: İmge Kitapevi; 2001.

17. Zeanah CH, Doyle Zeanah P. Towards a definition of infant mental health. *Zero to Three*. 2001;22(1):13-20.
18. Saygı D, Balat Uyanık G. Anasınıfına devam eden çocuğu olan annelerin çocukları ile ilişkilerinin incelenmesi. *Journal of Human Sciences*. 2013;10(1):844-62.
19. Şahinöz A, Küçük NS, Çakır BÇ, Uzun AK, Durualp E. Cezaevinde Annesi ile Birlikte Kalan Çocukların Gelişimlerinin Karşılaştırılmalı Olarak Değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*. 2019;72(1):66-75.
20. Ferreira T, Cadima J, Matias M, Vieira JM, Leal T, Matos PMJJoC, et al. Preschool children's prosocial behavior: The role of mother-child, father-child and teacher-child relationships. *Journal of Child and Family Studies*. 2016;25(6):1829-39.
21. Bowlby J. Bağlanma. İstanbul: Pinhan; 2018.
22. Flannagan D, Hardee SD. Talk About Preschooler's Interpersonal Relationships : Patterns Related To Culture , Sex and Gender of Child *Merrill Palmer Quarterly*. 1994;40(4).
23. Yavuzer H. Ana-Baba Okulu. İstanbul: Remzi Kitapevi; 2003.
24. Arslan N. 60-72 Aylık Çocukların Empati Becerilerinin Anne Çocuk İlişkisi Açısından İncelenmesi[Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi;2018.
25. Koçak H. Kablosuz iletişim ve internet teknolojilerindeki yeniliklerin toplumsal yaşama katkıları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2011;15(3):37-48.
26. Okumuş V. Çocukların Sosyal Medya Kullanımları İle Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi[Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: İstanbul Üniversitesi;2018.
27. Demir Ü. Sosyal medya kullanımı ve aile iletişimi: çanakkale'de lise öğrencileri üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*. 2016;9(2):27-50.
28. Asplund KM, Kair LR, Arain YH, Cervantes M, Oreskovic NM, Zuckerman KE. Early childhood screen time and parental attitudes toward child television viewing in a low-income Latino population attending the special supplemental nutrition program for women, infants, and children. *Childhood Obesity*. 2015;11(5):590-9.
29. Özyürek A. Okul öncesi çocukların bilgisayar teknolojileri kullanımının annelerin görüşlerine göre incelenmesi. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*. 2018;2(2):1-12.
30. Yengil E, Güner Döner P, Topakkaya ÖK. Okul öncesi çocuklarda ve ebeveynlerinde teknolojik cihaz kullanımı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Tıp Dergisi*. 2019;10(36):14-9.
31. Günay D. Teknoloji nedir? Felsefi bir yaklaşım. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*. 2017;7(1):163-6.

32. Bal O. Teknolojinin Sosyo-Ekonomik Yapıya Etkileri. Akademik Bakış Dergisi. 2010;20:1-23.
33. Aksaçlıoğlu AG, Yılmaz B. Öğrencilerin televizyon izlemeleri ve bilgisayar kullanmalarının okuma alışkanlıkları üzerine etkisi. Türk Kütüphaneciliği. 2007;21(1):3-28.
34. Poynter R. İnternet ve Sosyal Medya Araştırmaları El Kitabı:Pazar Araştırmaları İçin Araçlar ve Teknikler. İstanbul: Optimist Yayınları; 2012.
35. Kırık AM. Aile Ve Çocuk İlişkinde İnternetin Yeri: Nitel Bir Araştırma. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi. 2014;3(1):337-47.
36. TÜİK. Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması,[İnternet] 2022[07.11.2022] [Available from: [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2022-45587](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2022-45587)].
37. TÜİK. Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması[İnternet] 2021[07.11.2022] [Available from: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Cocuklarda-Bilisim-Teknolojileri-Kullanim-Arastirmasi-2021-41132#:~:text=D%C3%BCzenli%20%C4%B0nternet%20kullanan%20%C3%A7ocuklar%C4%B1n%20oran%C4%B1%20artt%C4%B1&text=Bu%20oran%2C%202013%20y%C4%B1n%C4%B1nda%20%91,%98%2C%20oldu%C4%9Fu%20g%C3%B6r%C3%BCld%C3%BC>].
38. We Are Social[İnternet] 2022[07.11.2022] [Available from: <https://datareportal.com/reports/digital-2022-turkey>].
39. Prensky M. Digital Natives, Digital Immigrants. On the Horizon. 2001;9(5):1-6.
40. Çetinkaya L, Sütçü S. Çocukların gözüyle ebeveynlerinin bilişim teknolojileri kullanımlarına yönelik kısıtlamaları ve nedenleri. Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry. 2016;7(1):79-116.
41. Parmaksız PMY. Digital Opportunities for Social Transition: Blogosphere and Motherhood in Turkey. Fe Dergi. 2012;4(1):123-34.
42. Ceyhan AA, Ceyhan E. Loneliness, depression, and computer self-efficacy as predictors of problematic internet use. CyberPsychology Behavior. 2008;11(6):699-701.
43. Ağdemir S. Aile ve eğitim. Sosyal politika çalışmaları dergisi. 1991;1(1).
44. Özgüven İE. Evlilik ve Aile Terapisi. Ankara: PDREM Yayınları; 2000.
45. Ersoy Ö. İşitme ve Zihinsel Engelli Çocuğu Olan Annelerin Kaygı Düzeyleri Ve Çocuklarını Kabullenme Durumlarını Destekleyici Eğitim Programı[Doktora Tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 1997.
46. Ömeroğlu F. Okul öncesi dönemde çocuğun Terbiyesinde Annenin rolü Ve Annelerin çocuk yetiştirme tutumları.(Anne tutumlarının Demografik Bilgilere göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin Bir araştırma)[Doktora Tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi; 1996.

47. Öngider N. Boşanmanın çocuk üzerindeki etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 2013;5(2):140-61.
48. Gürsoy F, Özaslan H. Aile ve Çocuk. Aytar A G, editor. Ankara: Hedef CS Yayıncılık; 2015.
49. Çakıcı S. Alt ve Üst Sosyoekonomik Düzeydeki Ailelerin Aile İşlevlerinin, Anne-Çocuk İlişkilerinin ve Aile İşlevlerinin Anne-Çocuk İlişkilerine Etkisinin İncelenmesi[Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi; 2006.
50. Bacanlı H. Gelişim ve Öğrenme. Ankara: Nobel Yayıncılık; 2004.
51. Yörükoğlu A. Çocuk Ruh Sağlığı. Ankara: Türkiye İş Bankası 2000.
52. Muluk EG. Alt ve Üst Sosyo-ekonomik Düzeydeki Ailelerin Aile Yapıları ve Anne-Çocuk İlişkisinin İncelenmesi[Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi; 2004.
53. Akyol AK. Erken Çocukluk Döneminde Gelişim I. Akyol AK, editor. Ankara: Anı Yayıncılık; 2019.
54. Dursun A. Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi[Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi; 2010.
55. Çağdaş A. Anne-baba-çocuk iletişimi. Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları; 2003.
56. Seçer Z, Çağdaş A, Seçer F. Çocukların Okul Ortamındaki Ahlaki Ve Sosyal Kuralları Ayırt Etme. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2006;20(20):69-81.
57. Tüzün O, Sayar K. Bağlanma kuramı ve psikopatoloji. *Düşünen Adam*. 2006;19(1):24-39.
58. Rijt Hvd, Plooij F. Harika Haftalar: Pegasus Yayınları; 2020.
59. Ulutaş A, Aksoy AB, Çalışkan Z. *Annals of Health Sciences Research*. Anne-bebek etkileşimi. 2016;5(1):38-44.
60. Yavuzer H. Çocuk ve Ergen Eğitiminde Anne-Baba Tutumları. İstanbul: Timaş 2010.
61. Yavuzer H. Çocuğunuzun İlk 6 Yılı İstanbul: Remzi Kitapevi; 2019.
62. Troy NW, Features Submission HC. The time of first holding of the infant and maternal self-esteem related to feelings of maternal attachment. *Women and Health*. 1995;22(3):59-72.
63. Dönmezler İ. Ailede İletişim ve Etkileşim. İstanbul: Sistem Yayıncılık; 1999.
64. Oktay A. Yaşamın Sihirli Yılları: Okulöncesi Dönem. İstanbul: Epsilon Yayın; 2000.
65. Bartan M, Tezel Şahin F. Ebeveyn-çocuk ilişkisi envanterinin 60–72 aylık çocukların anne ve babalarına uyarlanması. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2012;34:185-99.

66. Demir EK. Ebeveyn Tutum Ölçeği(ETÖ)[Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: İstanbul Üniversitesi; 2007.
67. Dereli E, Dereli BM. Ebeveyn-çocuk ilişkisinin okul öncesi dönem çocukların psikososyal gelişimlerini yordaması. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2017;14(1):227-58.
68. Saygı D. Ebeveyn – Çocuk İlişkisi Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması Ve Anne – Çocuk İlişkisinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi İstanbul Örnekleme [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul:Marmara Üniversitesi;2011.
69. Kırman A, Doğan Ö. Anne-baba çocuk ilişkileri: bir meta-sentez çalışması. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi. 2017;4.
70. Uzun H, Karaca NH, Metin Ş. Assesment of parent-child relationship in Covid-19 pandemic. Children Youth Services Review. 2021;120:105748.
71. Kartal B, Bartan M. The Analysis of the Behavioral Problems of the Pre-school Children and of the Mother-Child Relation. Journal of Family Counseling Education Sciences. 2021;6(1):1-19.
72. İlvan TE. Okul Öncesi Dönem Çocukların Dijital yun Bağımlılık Eğilimi ile Anne-Çocuk İlişkisinin İncelenmesi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi; 2022.
73. Kazan H, Sarısoy S. Anne-Çocuk İlişkisi Bağlamında Okul Öncesi Dönemde İletişim Becerileri Üzerine Bir Araştırma. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.13(2):441-72.
74. Freud A. Çocukta Normallik ve Patoloji. İstanbul: Metis Yayıncılık; 2020.
75. Yeşilyaprak B. Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. Ankara: Pegem Yayıncılık; 2005.
76. Öz S. Farklı Aile Yapılarındaki 6 Yaş Çocuklarının Aile İlişkilerini Algılayışlarındaki Benzerlik ve Farklılıkların İncelenmesi[Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 2008.
77. Miller PH. Theories of Developmental Psychology Sixth Edition: Worth Publishers; 2016.
78. Holden G. Parents and the Dynamics of child rearing. United State: Westview Pres; 1997.
79. Santrock JW. Yaşam Boyu Gelişim. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık; 2015.
80. Bayrakçı M. Sosyal Öğrenme Kurami Ve Eğitimde Uygulanması. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2007(14):198-210.
81. Malone Y. Social cognitive theory and choice theory: A compatibility analysis. International Journal of Reality Therapy. 2002;22(1).
82. Bandura A. Social Cognitive Theory. IN: Annuals of Child Development. 1989;6:1-60.
83. Ahioğlu N. Kültürel-tarihsel kuram çerçevesinde çocuk gelişimi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. 2008;41(1):163-86.

84. Bronfenbrenner U. The ecology of human development: Experiments by nature and design: Harvard university press; 1979.
85. Eslek D, Irmak TY. Ekolojik Sistemler Kuramı Çerçevesinde Göçmen Çocuklar Ve Oyunları Üzerine Bir Derleme. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2018;20(3):347-62.
86. Doğan A. Ekolojik sistemler kuramı çerçevesinde akran zorbalığının incelenmesi. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi. 2010;17(3):149-62.
87. Morsümbül Ü, Çok F. Bağlanma ve ilişkili değişkenler. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. 2011;3(3):553-70.
88. Bowlby J. Attachment And Loss Volume:1. New York: Routledge; 1969.
89. Demirdağ MF. Bağlanma Teorisi'nin Kökenleri: John Bowlby ve Mary Ainsworth. Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. 2017;1(2):76-90.
90. Soysal AŞ, Bodur Ş, İşeri E, Şenol S. Bebeklik dönemindeki bağlanma sürecine genel bir bakış. Klinik Psikiyatri. 2005;8(2):88-99.
91. Bowlby J. Bağlanma ve Kaybetme. İstanbul: Pinhan Yayıncılık; 2013.
92. Berlin LJ, Cassidy J. Relations among relationships: Contributions from attachment theory and research. 1999.
93. Brisch KH. SAFE-Ebeveyn ve Çocuk Arasında Güvenli Bağlanma: Zahrada Yayınları; 2019.
94. Bowlby J. The Making And Breaking Of Affectional Bonds. New York: Routledge; 2005.
95. Kesebir S, Kavzoğlu SÖ, Üstündağ MF. Bağlanma ve psikopatoloji. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. 2011;3(2):321-42.
96. Seven S. 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri İle Bağlanma Durumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi[Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi; 2006.
97. Shaver P, Hazan C. Being lonely, falling in love. Journal of Social Behavior Personality. 1987;2(2):105.
98. Basım HN, Çetin F, Meydan CH. Kişilerarası çatışma çözme yaklaşımlarında kontrol odağının rolü. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2009(21):57-69.
99. Yıldırım A. Empati ve Çatışmalar. Ankara: Yargı Yayınevi; 2005.
100. MA R. A Strategy for Managing Conflict in Complex Organizations. Human Relations. 1985;38(1):81-9.
101. Taştan N. Çatışma Çözme Eğitimi ve Akran Arabuluculuğu. Öner U, editor. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım; 2010.
102. Rahim MA. Toward a Theory of Managing Organizational Conflict. International Journal of Conflict Management. 2002;13(3):206-35.
103. Corey G. Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları. Ankara: Mentis; 2015.

104. Özdemir O, Özdemir PG, Kadak MT, Nasıroğlu S. Kişilik gelişimi. Psikiyatride güncel yaklaşımlar. 2012;4(4):566-89.
105. Ericson EH. İnsanın 8 Evresi: Okyanus Us Yayınları; 2014.
106. İldeniz B. Üniversite Öğrencilerinin Çatışma Stilleri, Algıladıkları Ebeveyn Çatışması Ve Psikolojik Belirtileri Arasındaki İlişkiler[Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: İstanbul Üniversitesi; 2019.
107. Burger JM. Kişilik. Ankara: Kaknüs Yayınları; 2006.
108. Çoban GS. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kendini Gerçekleştirme Basamağında Gizil Yetenekler. European Journal of Educational Social Sciences. 2021;6(1):111-8.
109. Karip E. Ankara: Pegem Yayınları; 2013.
110. Crawford DK, Schrupf F, Bodine RJ. Okulda Çatışma Çözme ve Akran Arabuluculuk Program Rehberi. Ankara: İmge Kitabevi; 2007.
111. Öğülmüş S. Kişilerarası sorun çözme becerileri ve eğitimi Ankara: Nobel; 2006.
112. Dökmen Ü. İletişim Çatışmaları ve Empati. İstanbul: Sistem Yayıncılık; 2009.
113. Kutlu A. Çatışma Çözme Psikoeğitim Programının Ortaokul Öğrencilerinin, Çatışma Çözüm Becerileri, Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzları Üzerindeki Etkisi[Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Konya: Mevlana Üniversitesi; 2016.
114. Karcıoğlu F, Alioğulları Z. Çatışmanın Nedenleri ve Çatışma Yönetim Tarzları İlişkisi. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. 2012;26(3-4):215-37.
115. Yürür S, Sosgüzel H. Örgütsel Çalışma Yönetimi Açısından Kamu Yöneticileri ile Özel Sektör Yöneticileri Arasındaki Farklılıkların Analizi. Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi. 2010;6(1):31-47.
116. Gümüseli Aİ. İzmir ortaöğretim okulları yöneticilerinin öğretmenler ile aralarındaki çatışmaları yönetme biçimleri[Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Ankara: Ankara Üniversitesi; 1994.
117. Hatice Y. Anne-çocuk iletişimi eğitiminin etkileri. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2013;2013(28):179-94.
118. Wieber JL. Assessing Positive and Negative Parent-Child Interactions: Extending Findings From Parent Global Self-Reports to Child Reports and Parent Telephone Interviews[Doktora Tezi]: Bowling Green State University.; 2003.
119. Gürsoy F, Neriman A, Ayhan AB, Aydoğan Y. Annesi çalışan ve çalışmayan çocukların bağımlılık eğilimlerinin incelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2004;26(26).
120. Lund LK, Zimmerman TS, SA. H. The Theory, structure and techniques for the inclusion of children in family therapy: a literature review. . J Marital Fam Ther. 2002;28:445-54.

121. Bilir ZT, Sop A. Okul Öncesi Dönemindeki Çocukların Aile İlişkileri Ve Çocuklarda Görülen Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.1(40).
122. Mussen PH, Conger JJ, Kagan J, Huston AC. Child Development and Personality. New York: Harper& Row, Publishers.; 1984.
123. Baumrind D. Effects of authoritative parental control on child behavior. Child development. 1966;37(4):887-907.
124. Cirhinlioğlu FG. Çocuk ruh sağlığı ve gelişimi. Ankara: Nobel Yayıncılık; 2020.
125. Hazar M. Sosyal medya bağımlılığı-bir alan çalışması. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi. 2011;32:151-75.
126. Muslu GK, Bolışık B. Çocuk ve Gençlerde İnternet Kullanımı. TAF Preventive Medicine Bulletin. 2009;8(5).
127. Akçay D, Özcebe H. Okul öncesi eğitim alan çocukların ve ailelerinin bilgisayar oyunu oynama alışkanlıklarının değerlendirilmesi. Çocuk Dergisi. 2012;12(2):66-71.
128. Mehmet A, Durmuşoğlu NS. KKTC’de Yaşayan 5-6 Yaş Çocukların Tablet ve Cep Telefonu Kullanımına İlişkin Ebeveyn Görüşlerinin İncelenmesi. Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi. 2009;5(1):62-90.
129. Yengil E, Güner PD, Topakkaya ÖK. Okul öncesi çocuklarda ve ebeveynlerinde teknolojik cihaz kullanımı. Mustafa Kemal Üniversitesi Tıp Dergisi. 2019;10(36):14-9.
130. Kaya İ. Anne Babaların Çocuklarının Bilgi/İletişim Teknolojileri (Bit) Kullanımına Yönelik Yaklaşımları İle Çocukların Bu Teknolojileri Kullanım Alışkanlıkları Arasındaki İlişki. Electronic Turkish Studies. 2017;12(23).
131. Döğer SS, Kılınç FE. 4-6 yaş çocuğa sahip ailelerin covid-19 pandemi sürecinde çocukları ile iletişimlerinin incelenmesi. IBAD Sosyal Bilimler Dergisi. 2021(10):480-96.
132. Alpar R. Spor Sağlık Ve Eğitim Bilimlerinden Örneklerle UYGULAMALI İSTATİSTİK VE GEÇERLİK GÜVENİRLİK SPSS de Çözümleme Adımları İle Birlikte. Ankara: Detay Yayıncılık; 2018.
133. Büyüköztürk Ş, Çakmak EK, Akgün ÖE, Karadeniz Ş, Demirel F. Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem; 2013.
134. Morgan DL, Morgan RK. Single-Case Research Methods For The Behavioral And Health Sciences: SAGE Publications.; 2008.
135. MEB. Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim[İnternet] 2021[07.11.2022][Available from:https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_09/10141326_meb_istatistikleri_organ_egitim_2020_2021.pdf].
136. Ankara Kalkınma Ajansı.Ankara Bölge Planı[İnternet] Ankara2013 [Available from: <http://kutuphane.ankaraka.org.tr/upload/dokumandosya/80.pdf>].
137. Büyüköztürk Ş, Erkan Ö, Karadeniz AŞ, Demirel F, Çakmak EK. Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi; 2014.

138. Zhang X, Chen H. T. Reciprocal Influences Between Parents' Perceptions of Mother –Child and Father – Child Relationships: A Short – Term Longitudinalstudy in Chinese Preschoolers. *The Journal Of Genetic Psychology.* (2010);171:22-34.
139. Pianta RC, Steinberg M. Teacher-child relationships and the process of adjusting to school. *New directions for child and adolescent development.* 1992(57):61-80.
140. Halil U, Baran G. Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Babalar İçin Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi.* 2015(3):30-40.
141. Hair JF BW, Babin BJ, Anderson RE, Tatham RL. *Multivariate Data Analysis.* New Jersey: Pearson Prentice Hall; 2010.
142. Özkan K. 5-6 Yaş Grubu Çocuklarda Bağlanma ve Anne-Baba-Çocuk İlişkisi[Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kütahya: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi; ;2019.
143. Kaytez N, Durualp E. Annelerin Kabul-Red Düzeylerinin Çocuğun Mizacı Ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi.* 2016(58):418-31.
144. Kahraman ÖG, Demirbaş N. Okul Öncesi Çocuğa Sahip Annelerin Sosyal Medya Bağımlılığı ile Aile İşlevselliği Arasındaki İlişki. *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi.*3(3):215-22.
145. Keleşoğlu F, Fatıma A. Covid-19 sürecinde dijital ebeveynlik ile anne-baba stresi arasında yordayıcı ilişkiler. *Online Journal of Technology Addiction Cyberbullying.* 2020;7(2):70-102.
146. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı.Sosyal Ağ Haritası[İnternet]2022[20.12.2022][Availablefrom:<https://sosyalagharitasi.gov.tr/statistic/list?category=sosyal-ag-kullanimi-4&year=2022&period=T%C3%BCm%C3%BC>].
147. Ceren A, Ogelman HG. Küçük çocukların COVID 19 sürecinde teknolojik araç kullanımının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Maarif Mektepleri Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi.* 2021;5(1):15-32.
148. Özkan B. Anne görüşlerine göre 5-6 yaş çocukların bilgisayar/tablet kullanım düzeyleri. *The Journal of Academic Social Science.* 2017;5(54):390-9.
149. Kara HGE. Anne-çocuk ilişkisinde risk faktörleri: Televizyona maruz kalma ve anne-çocuk oyun süresi. *Eğitim ve Bilim.* 2020;45(201).
150. RTÜK. Televizyon İzleme Eğilimleri[İnternet] 2018[15.12.2022] [Available from: <https://www.rtuk.gov.tr/televizyon-izleme-egilimleri-arastirmasi-2018/335>].
151. Eser C. Televizyon İzlemek İle Yetişkin Aile Bireyleri Arasındaki İlişkilerin Analizi[Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya: Sakarya Üniversitesi; 2019.

152. Tufan K. Türkiyede sosyal medya kullanımı ve popüler Instagram annelerinin etkileri üzerine odak grup araştırması[Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi; 2018.
153. İşözen H, Özkan ZH. Sosyal medya kullanımının annelik tutum ve davranışlarına etkisinin incelenmesi. Aydın İnsan ve Toplum Dergisi. 2021;7(1):33-56.
154. Darga H. Anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların evde oynadıkları dijital oyunlar ve ebeveynlerin davranışlarının belirlenmesi. Journal of Computer Education Research. 2021;9(17):447-79.
155. Çakmak A, Kevser K. Anaokulu çocuklarının televizyon, kitap, bilgisayar ve oyuncaklarla geçirdikleri zamanın niteliğinin incelenmesi. Gaziantep University Journal of Social Sciences. 2015;14(2):513-34.
156. Arısoy Ö. İnternet bağımlılığı ve tedavisi. Psikiyatride güncel yaklaşımlar. 2009;1(1):55-67.
157. Akkuş S, Yılmaz Y, Şahinöz A, Sucaklı İ. 3-60 ay arası çocukların televizyon izleme alışkanlıklarının incelenmesi. Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal. 2015;1:351-60.
158. Belviranlı S, Ceritoğlu K, Bilgin Ç, Bayraktar F, Bulut H, Vaizoğlu SA, et al. Annelerin televizyon izleme konusundaki davranışları ve akıllı işaretler. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni. 2008;7(3):191-8.
159. Akın D. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Bilgi İletişim Teknolojilerini Kullanma Durumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi[Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Uşak: Uşak Üniversitesi; 2019.
160. AAP. Media and Young Minds. Pediatrics. 2016;138(5).
161. Aral N, Doğan Keskin A. Ebeveyn bakış açısıyla 0-6 yaş döneminde teknolojik alet kullanımının incelenmesi. The Turkish Journal on Addictions. 2018;5(2):317-48.
162. American Academy of Pediatrics: children, adolescents, and television. Pediatrics. 2001;107(2):423-6.
163. Harsh P, Chakrabarty B. K. & Isha Mahajan, I.(2018). Early exposure and adaptability of smart phone devices among young children and parental perception of their usage in a semi urban, middle class population in india. International Journal of Current Advanced Research.7(8):14772-5.

8. EKLER

EK-1: Etik Kurul İzni(Hacettepe Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurullu

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu

Sayı : 16969557 - 436

Konu :

15.02.2022

Prof. Dr. Pınar Nur BAYHAN
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Çocuk Gelişimi Bölümü
Öğretim Üyesi

Sayın Prof. Dr. BAYHAN,

Kurulumuzun 25.02.2020 tarihli toplantısında GO 20/185 kayıt numarası ile onaylanmış olan ve "5-6 Yaş Çocukları Annelerinin Teknoloji ve Sosyal Medya Kullanımının Anne Çocuk İlişkisi Açısından İncelenmesi" başlıklı projeniz için vermiş olduğunuz 21.01.2022 tarihli süre uzatma dilekçeniz Kurulumuzun 15.02.2022 tarihli toplantısında değerlendirilmiş ve **uygun bulunmuştur**. Çalışmanın yeni sonlanım tarihi 15 Şubat 2023 olarak belirlenmiş ve kayıtlarımıza eklenmiştir. Çalışma tamamlandığında sonuçlarını içeren bir rapor örneğinin Etik Kurulumuza gönderilmesi gerekmektedir.

Bilgilerinizi rica ederim

Prof. Dr. Burçay AYDIN
Başkan

EK _____ :
Toplantı Katılım Tutanağı

EK-2: Ankara Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Tarih: 07/04/2022 08:28
Sayı: E-605.99-00002124780
00002124780

Sayı : E-14588481-605.99-47321436
Konu : Araştırma İzni

06.04.2022

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

- İlgi: a) 29.03.2022 tarihli ve 2108848 sayılı yazınız.
b) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2020/2 nolu Genelgesi.

Üniversiteniz Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Büşra TOHLU'nun "**5-6 Yaş Çocukları Annelerinin Teknoloji ve Sosyal Medya Kullanımının Anne Çocuk İlişkisi Açısından İncelenmesi**" konulu tezi kapsamında Merkez ilçelere bağlı okullarda uygulanacak olan veri toplama araçları ilgi (b) Genelge çerçevesinde incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda, söz konusu araştırmanın Müdürlüğümüzde muhafaza edilen ölçme araçlarının; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Millî Eğitim Temel Kanunu ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek, eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde okul ve kurum yöneticilerinin sorumluluğunda gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Harun FATSA
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

Ek:
Uygulama araçları (3 sayfa)
Dağıtım:
Gereği:
Hacettepe Üniversitesi
Bilgi:
9 Merkez İlçe MEM

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Emniyet Mah. Alparslan Türkeş Cad. 4/A Yenimahalle

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Telefon No : 0 (312) 306 89 30

Bilgi için: Emine Konuk

E-Posta: istatistik06@meb.gov.tr

İnternet Adresi: ankara.meb.gov.tr

Unvan : Şef

Keş Adresi : meb@hs01.kep.tr

Faks: _____

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 64a6-6da4-3d5b-bf40-a431 kodu ile teyit edilebilir.

EK-3: Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği Kullanım İzni

24.09.2021

Sayın Prof. Dr. Gülden UYANIK BALAT ve Didem SAYGI;

Geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını yapmış olduğunuz "Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği (Child-Parent Relationship Scale)" ni "5-6 Yaş Çocukları Annelerinin Teknoloji ve Sosyal Medya Kullanımının Anne Çocuk İlişkisi Açısından İncelenmesi" başlıklı tezim kapsamında kullanmak istemekteyim.

Gerekli iznin verilmesini saygılarımla arz ederim.

Büşra Tohlu

Tez Öğrencisi

Prof. Dr. Gülden Uyanık

Alıcı: ben ▾

sayın Büşra Tohlu,

Uyarlamış olduğumuz "Ebeveyn çocuk ilişkisi Ölçeğimizi" araştırmanızda kullanmanız uygundur.

Çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Prof. Dr. **Gulden** Uyanık
Marmara University Ataturk Education Faculty
Guztepe
Istanbul-Turkey

EK-4: Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği

EBEVEYN – ÇOCUK İLİŞKİSİ

Lütfen aşağıdaki ifadelerden her biri için, çocuğunuzla aranızdaki ilişkiyi yansıtan durumu 1 ile 5 arasında derecelendiriniz. Aşağıdaki açıklamaya göre, her madde için bir işaretleme yapınız.

Kesinlikle Uygun Değil 1	Pek Uygun Değil 2	Kararsızım 3	Biraz Uygun 4	Kesinlikle Uygun 5
-----------------------------	----------------------	-----------------	------------------	-----------------------

1.	Çocuğumla devamlı birbirimizle mücadele eder gibi görünürüz.	1	2	3	4	5
2.	Çocuğum üzgün olduğunda benden destek bekler.	1	2	3	4	5
3.	Çocuğum, ona dokunmamdan ya da fiziksel yakınlık göstermemden rahatsızlık duyar.	1	2	3	4	5
5.	Çocuğum bana kolaylıkla sinirlenir.	1	2	3	4	5
6.	Çocuğum beni memnun etmeye çalışır.	1	2	3	4	5
7.	Çocuğum ona haksız davrandığımı düşünür.	1	2	3	4	5
8.	Çocuğum beni ceza ve eleştiri kaynağı olarak görür.	1	2	3	4	5
9.	Başka çocuklarla ilgilendiğimde, çocuğum üzüldüğünü ya da kıskandığını belli eder.	1	2	3	4	5
10.	Çocuğum, uyarıldıktan sonra inadını ve kızgınlığını sürdürür.	1	2	3	4	5

EK-5: Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu

Annemin;

- 1- Yaşınız
 - a) 19 ve aşağısı
 - b) 20-
 - c) 31-40
 - d) 41 ve üzeri

- 2- Eğitim durumunuz
 - a) İlkokul mezunu
 - b) Ortaokul mezunu
 - c) Lise mezunu
 - d) Üniversite mezunu
 - e) Lisansüstü mezunu

- 3- Medeni Durumunuz
 - a) Evli
 - b) Bekâr
 - c) Boşanmış
 - d) Dul

- 4- Aylık ortalama geliriniz?
 - a) 0-2500
 - b) 2500-5500
 - c) 5500-7500
 - d) 7500-10.000
 - e) 10.000 ve üzeri

- 5- Mesleğiniz.....

- 6- Kaç çocuğunuz var?
 - a) 1
 - b) 2
 - c) 3
 - d) 4 ve üzeri

7- Aşağıdakilerden hangisi veya hangileri evinizde bulunur?

- a) Masaüstü Bilgisayar
- b) Laptop
- c) Tablet
- d) Akıllı telefon
- e) Televizyon

8- Evinizde İnternet bağlantınız var mı?

- a) Evet
- b) Hayır

9- Günde kaç saat bilgisayar/tablette vakit geçiriyorsunuz?

- a) 1 saat ve daha az
- b) 2-3 saat
- c) 3-4 saat
- d) 4 saat ve üzeri

10- Günde kaç saat televizyon izliyorsunuz?

- a) 1 saat ve daha az
- b) 2-3 saat
- c) 3-4 saat
- d) 4 saat ve üzeri

11- Akıllı telefonunuz var mı?

- a) Evet
- b) Hayır

12- Sosyal ağ sitelerinde üyeliğiniz var mı?

- a) Evet
- b) Hayır

13- Hangi sosyal ağ sitesine/sitelerine üyesiniz?

- a) Facebook
- b) Twitter
- c) Instagram
- d) Youtube
- e) Tumblr
- f) Pinterest
- g) Flickr
- h) Tiktok

14- Sosyal ağlarda günde ne kadar vakit geçirirsiniz?

- a) 1 saatten az
- b) 2-3 saat
- c) 3-4 saat
- d) 4 saat ve üzeri

15- Çocuğunuzda 1 günde kaç saat zaman geçirirsiniz?

- a) 1-2 saat
- b) 2-3 saat
- c) 3-4 saat
- d) 4 ve üzeri

Çocuğunuzun;

16- Cinsiyeti

- a) Kız
- b) Erkek

17- Çocuğunuzun doğum tarihi.....

18- Çocuğunuz teknolojik aletlerle kaç yaşında tanıştı?

- a) Doğumdan hemen sonra
- b) 1 yaşında
- c) 2 yaşında
- d) 3 yaşında
- e) 4 yaşında

19- Çocuğunuz günde kaç saat televizyon izler?

- a) 1 saatten az
- b) 1-2 saat
- c) 3-4 saat
- d) 4 saatten fazla

20- Çocuğunuz günde kaç saat telefon/tablet kullanır?

- a) 1 saatten az
- b) 1-2 saat
- c) 3-4 saat
- d) 4 saatten fazla

21- Çocuğunuz en çok hangi zaman diliminde telefon/tablet/televizyon kullanır?

- a) Uyurken
- b) Yemek yerken

- c) Annenin işi varken
- d) Sakinleşmek için
- e) Diğer.....

22- Çocuğunuz tablet/televizyon ve telefonu hangi sebeplerle kullanıyor?

- a) Video izlemek için
- b) Eğitici oyun oynamak için
- c) Çizgi film izlemek için
- d) Şarkı dinlemek için

23- Çocuğunuzun izlediği çizgi film ve oynadığı oyunları kontrol eder misiniz?

- a) Evet
- b) Hayır

EK-6: Dijital Makbuz

Dijital Makbuz

Bu makbuz ödevinizin Turnitin'e ulaştığını bildirmektedir. Gönderiminize dair bilgiler şöyledir:

Gönderinizin ilk sayfası aşağıda gönderilmektedir.

Gönderen: Büşra Tohlu
 Ödev başlığı: ANNELERİN TEKNOLOJİ VE SOSYAL MEDYA KULLANIMININ A...
 Gönderi Başlığı: ANNELERİN TEKNOLOJİ VE SOSYAL MEDYA KULLANIMININ A...
 Dosya adı: B_ra_Tohlu_tez1.docx
 Dosya boyutu: 424,17K
 Sayfa sayısı: 127
 Kelime sayısı: 30,714
 Karakter sayısı: 208,954
 Gönderim Tarihi: 07-Şub-2023 12:57ÖÖ (UTC+0300)
 Gönderim Numarası: 2007962444

ÖZET

Tohlu, B. Annelerin Teknoloji Ve Sosyal Medya Kullanımının Anne Çocuk İlişkisi Açısından İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2023. Anne ile çocuğun arasındaki ilişki çocuk gelişiminin temelini oluşturmaktadır ve bu ilişki birçok farklı değişkenle etkilenmektedir. Günümüzde teknoloji ve sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte, anne çocuk ilişkisi de teknoloji ve sosyal medyanın etkisinde kalmıştır. Bu çalışmada bu bağlamda 5-6 yaşındaki sahip annelerin teknoloji ve sosyal medya kullanımını ile anne çocuk ilişkisini incelemeyi amaçlanmıştır. Çalışma grubuna Ankara ili Marmar, Yenimahalle, Çankaya ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı devlet ve özel anaokullarına devam eden 3-6 yaş grubu çocukların 491 annesi dahildir. Araştırma arandıkları okullarda Kijist Bilgi Ferman ve geçerlilik güvencesiyle çalışmaları yürüten olan Özyerler Çocuk Eğitim Kurumları ile yapılmıştır. Veriler istatistiksel paket programı aracılığı ile analiz edilmiştir. İstatistiksel yöntemler kullanılarak elde edilen sonuçlara bakıldığında değişkenler kategorilerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla birer gruplar t testi ve tek yönlü varyans analizi ANOVA analizi kullanılmıştır. Yakınlık ve güven alt boyutu ait puan dağılımlarında normal dağılımı durumunda, kategori sayısı iki ise ilişki dirençleri Mann-Whitney U testi, kategori sayısı ikiden fazla ise Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre annenin öğrenim düzeyi arttıkça çocuğu ile olan ilişkisinde daha az güvene yansımaları, annenin sahip olduğu çocuk sayısı arttıkça çocuğu ile daha çok güvene yansımaları, annenin ve çocuğun eğitim düzeyi arttıkça anne çocuk çatışmalarının da azlığı, teknoloji ve sosyal medyanın anne çocuk ilişkisi ve etkisi olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Anne çocuk ilişkisi, yakınlık, güven, teknoloji, sosyal medya

EK-7: Turnitin Ekran Görüntüsü

ANNELERİN TEKNOLOJİ VE SOSYAL MEDYA KULLANIMININ ANNE-ÇOCUK İLİŞKİSİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

ORJİNALLİK RAPORU

% 15	% 14	% 3	%
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	% 3
2	www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	% 2
3	toad.halileksi.net İnternet Kaynağı	% 1
4	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	% 1
5	openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	% 1
6	acikerisim.ybu.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	% 1
7	earsiv.kastamonu.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
8	acikerisim.aku.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
9	www.j-humansciences.com İnternet Kaynağı	<% 1

9. ÖZGEÇMİŞ